

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 8

ביאור הדברים ע"פ שחורה אני ונאווה

ביאור העניין של "שחורה אני ונאווה"

ירידת הנשמה לעולם גשמי ומוגבל עושה אותה ל"שחורה", אך דווקא השחרות הזאת היא מקור יופייה: באמצעות המצוות שמקיימים בדברים גשמיים, ובעיקר באמצעות מצוות לא תעשה, הדוחות את מה שאי אפשר להעלות, מתגלה אור הנעלה מכל מה שהנשמה הכירה למעלה, עד שהוא מגיע לעצמותו של ה'.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/8

הנקודה

ירידת הנשמה לעולם גשמי ומוגבל עושה אותה ל"שחורה", אך דווקא השחרות הזאת היא מקור יופייה: באמצעות המצוות שמקיימים בדברים גשמיים, ובעיקר באמצעות מצוות לא תעשה, הדוחות את מה שאי אפשר להעלות, מתגלה אור הנעלה מכל מה שהנשמה הכירה למעלה, עד שהוא מגיע לעצמותו של ה'.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר פותח בקביעה שעצמותו של ה' קשורה לספירות רק באמצעות ממוצע – כתר, שצדו העליון הוא ה"כחינה האחרונה" של אין סוף, ה"שם" שלו. מלכות דאצילות משמשת אף היא ממוצע בין אצילות לבריאה; לאחר ירידתה היא נקראת שכינה וכלה – כלה המשותקת מרחוק – וגם הנשמות הולכות בדרך דומה. ירידתן היא "שחורה" אך "נאווה", מפני שרק אז נעשית התורה, הנמשכת מעצם חכמה עילאה, ל"חתן" שלהן, ורק מלכות שירדה מעלה את ה"מיין נוקבין" המאפשרים את הזיווג העליון. ההלכות נמשכות משתי שערות: השערות הלבנות של אריך אנפין – מצוות עשה, והשערות השחורות של זעיר אנפין – מצוות לא תעשה. מכיוון שמה שגבוה יותר בשורשו נופל נמוך יותר בשבירת התווה, בדברים האסורים מצויים הניצוצות הגבוהים ביותר, ודחייתם מגלה יותר ממה שמצוות עשה יכולות לגלות: לא רק את האור הסובב את העולמות, אלא גם את עתיק ואת האור הגנוז, "נאווה כאהלי קדר" ולבסוף "יריעות שלמה". המאמר מסיים בפירוש הפסוק "מפני שיבה תקום" ככיבוד המצוות.

מבנה

1	כתר, הממוצע	7-11
בין ה' לבין הספירות עומד כתר; צדו העליון הוא ה"כחינה האחרונה" של אין סוף, שהיא ה"שם" של ה' – הקו שממנו נמשכים עתיק ואריך אנפין.		
2	מלכות, השכינה והכלה	20-28
מלכות דאצילות נעשית עתיק של בריאה, ואז נקראת שכינה וכלה; גם הנשמות יורדות מ"בנות ירושלים" ל"כלה", ומקבלות את התורה כחתן שלהן. הזיווג העליון תלוי במיין נוקבין שמלכות שירדה מבררת.		
3	השערות השחורות והלבנות	27-21
מצוות עשה נמשכות מהשערות הלבנות של אריך אנפין ומגלות את האור הסובב; מצוות לא תעשה וגדרי דרבנן נמשכים מהשערות השחורות של זעיר אנפין, ועתידיים לגלות את עצמותו של ה'.		
4	תווה ותיקון: האריה והשור	34-28
מה שגבוה יותר בשורשו נופל נמוך יותר: האריה אסור באכילה אף ששורשו נעלה משורש השור, ולכן מצוות לא תעשה, העוסקות בדברים אסורים, מגלות אורות נעלים יותר.		
5	השמש, המלך ואהלי קדר	42-35
הגבורה מושרשת למעלה מהחסד; מצוות לא תעשה מגלות את האור הסובב הנעלה יותר, את עתיק, הנמשל ל"אהלי קדר" הרחוקים, וכן את האור הגנוז הנעלה מהאור הלבן של השלהבת.		

מצוות לא תעשה ממשיכות מחכמה, בינה ודעת דעתיק, ומגלות את הפנים המאירות שלמעלה מכל שעה. נעלה מכך היא "יריעות שלמה" — השלום שבו אין צורך ליישב דבר, וטעמו מתגלה בפורים וביום הכיפורים.

הפסוק מתייחס למצוות הנמשכות משתי השערות; "והדרת פני זקן" הוא מלכות, התורה שבעל פה, שמצוות דרבנן שלה דוחות את הרע באמצעות פעולה חיובית.

ממוצע

כתר, המקשר בין עצמותו של ה' לספירות: צדו העליון שייך למאציל, וצדו התחתון הוא שורש הספירות. מלכות דאצילות ממלאת תפקיד דומה בין אצילות לבריאה.

שכינה

מלכות דאצילות לאחר ירידתה ונעשתה עתיק של בריאה, והיא "שוכנת" בין הנבראים; בתוך אצילות היא מאוחדת לגמרי עם אין סוף.

כלה

הנשמה ומלכות לאחר ירידתה לעולמות התחתונים; המילה נקראת גם "כלתה", מלשון כיסופים, וגם "כל ה" — כינוס כל המדות בגילוי.

מיין נוקבין

הניצוצות שהתבררו ועולים מלמטה באמצעות תפילה ומצוות; אף שהמיין דכורין מבררים אותם, לאחר שהתבררו הם עולים למעלה מהמיין דכורין.

אנפין

ערוצים צרים המעבירים אור מצומצם: השערות הלבנות של אריך אנפין הן מקור מצוות עשה, והשערות השחורות של זעיר אנפין הן מקור מצוות לא תעשה.

תוהו ותיקון

עולם של אורות גדולים וכלים שנשברו, ולעומתו עולם של אור מתוקן ומצומצם; ככל שאור היה גבוה יותר בתוהו, כך נפלו שבריו למטה יותר.

אור מקיף

אור המקיף ואינו נכנס פנימה: קרוב כמו לבוש — מצוות עשה — או רחוק כמו אוהל — עתיק, המתגלה באמצעות מצוות לא תעשה.

עתיק

הבחינה הפנימית של כתר, שאינה נמנית עם עשר הספירות ואף אינה נקראת "סובב כל עלמין"; שלוש הספירות הראשונות שלו נמשכות רק באמצעות מצוות לא תעשה.

קטע 1 • 11-7

כתר, הממוצע

1 ביאור הדברים¹ ע"פ שחורה אני ונאווה²

ביאור הדברים [שנאמרו] על הפסוק "שחורה אני ונאווה"

הכותרת מצינת שזהו ביאור — הסבר מורחב למאמר על הפסוק "שחורה אני ונאווה בנות ירושלים" (שיר השירים א, ה). בפסוק זה כנסת ישראל מתארת את עצמה כשחורה ובכל זאת יפה, והמאמר יראה כיצד השחרות עצמה נעשית מקור היופי.

2 הנה בין המאציל לנאצלים צריך להיות בחינת ממוצע³ כמ"ש בע"ה שמ"א פ"ג⁴ והוא משום דלאו ביה מכל אינון מדות כלל.^{5,6}

הנה, בין המאציל לבין הנאצלים צריכה להיות בחינת ממוצע, כמובא בעץ חיים, שער 41, פרק 3. זאת משום ש"אין בו כלל מכל המידות הללו".

המאציל הוא ה' עצמו, והנאצלים הם ספירות אצילות. האריז"ל מלמד שדרושה בחינת ביניים שתקשר ביניהם; והטעם לכך, מוסיף אדמו"ר הזקן, הוא שכפי שנאמר בתיקוני זוהר, בעצמותו של ה' אין אף אחת מהמידות — חכמה, חסד והשאר — שהספירות מבטאות.

ואפילו בהע"ס מה שנקרא ספירת חכמה היינו הכלי המגביל את האור דע"ס נקרא בשם חכמה

גם בעשר הספירות, מה שנקרא ספירת חכמה הוא הכלי המגביל את האור של עשר הספירות; הכלי הוא שנקרא בשם חכמה,

כל ספירה מורכבת מאור ומכלי. השם "חכמה" שייך, במדויק, לכלי, שנותן לאור צורה מוגדרת ומוגבלת — צורת החכמה.

וכן בבינה וחסד כו'. אבל עצם האור לא שייך לקרותו בשם חכמה רק אור המהווה ספי' חכמה.

וכך גם בבינה ובחסד וכו'. אבל את האור עצמו אין לקרוא בשם חכמה; הוא רק "האור המהווה את ספירת חכמה".

כך הוא גם בכל אחת מהספירות. האור שבתוך הכלי אינו בעצמו "חכמה" או "חסד"; הוא רק האור המהווה את אותה ספירה. לכן המידות מתארות את הכלים ולא את האור, ובוודאי לא את עצמות ה'.

3 והאור הוא רק זיו והארה מעצמות המאציל ואין פועל שום שינוי במהותו ועצמותו. וזהו אני הוי' לא שנית⁷ כמו קודם שנבראו כל העולמוי

והאור אינו אלא זיו והארה מעצמות המאציל, ואינו מחולל שום שינוי במהותו ובעצמותו. זהו פירוש "אני ה' לא שנית": הוא כפי שהיה לפני שנבראו כל העולמות.

האור הנמשך אל הספירות אינו אלא הארה מה', כמו אור השמש הנובע מן השמש, ולכן התפשטותו אינה משנה בו דבר. כך מפרש אדמו"ר הזקן את דברי מלאכי "אני ה' לא שנית": ה' הוא בדיוק כפי שהיה לפני הבריאה.

ובזה מתורץ קושיית הפלסופים⁸ איך כל התוארים אין פועלים שום שינוי בעצמות כי אינם שייכים כלל להעצמות

בכך מתורצת שאלת הפילוסופים: כיצד ייתכן שאף אחד מן התיאורים [המיוחסים לה] אינו מחולל שינוי בעצמותו? התשובה היא שתיאורים אלה אינם שייכים כלל לעצמותו.

פילוסופים בימי הביניים שאלו כיצד הכתובים יכולים לייחס לה' תכונות רבות בלי לרמוז על שינוי או ריבוי בו. התשובה כאן היא שתיאורים אלה אינם מתייחסים כלל לעצמותו.

(ר"ל מ"ש בתורה⁹ ותחת רגליו¹⁰ כו' כתובים באצבע אלקים¹¹ כו' עיני^{12,13} ה' אזני ה' וכיוצא וכבר האריך בזה בפרדס שער כ"ב פ"א והשלי"ה בהקדמה)

(כלומר, הדברים הכתובים בתורה: "ותחת רגליו" וכו', "כתובים באצבע אלקים" וכו', "עיני ה'", "אזני ה'" וכיוצא בזה. הפרדס כבר האריך בכך בשער כ"ב, פרק א', וכך גם השלי"ה בהקדמתו.)

התיאורים הנ"ל הם הדימויים הגופניים של ה' בתורה: רגליו, אצבעו, עיניו ואוזניו. הפרדס רימונים של רבי משה קורדובירו וההקדמה לשלי"ה כבר דנים בשאלה זו בהרחבה.

(דף י"א י"ג י"ד) ע"ש שביארו הענין אל נכון אך עכ"ז אינו שייך רק בע"ס.

(עמ' 11, 13, 14). עיינו שם, כי הם ביארו את העניין כראוי. אף על פי כן, כל זה שייך רק לעשר הספירות.

החיבורים האלה מסבירים את העניין כראוי. אדמו"ר הזקן מוסיף את הנקודה שלו: כל התיאורים האלה חלים רק על עשר הספירות, ולא על עצמות ה'.

וכן המדות כמו רחום או נוקם כו' אף שבאמת המדות עליונות אינן כלל מעין וסוג המדות שבנבראים וכמשנ"ת באגה"ק בד"ה להבין משל ומליצה^{14, 15}.

וכן גם המדות, כגון "רחום" או "נוקם" וכו': אף שבאמת המדות העליונות אינן כלל מאותו סוג ומין כמו המדות שבנבראים, כפי שנתבאר באיגרת הקודש, באיגרת הפותחת במילים "להבין משל ומליצה",

תכונות כגון "רחום" או "נוקם" הן דוגמה נוספת. גם אם מקבלים שהמדות האלוניות שונות לחלוטין מרגשות אנושיים, כפי שמוסבר באיגרת הקודש ט"ו, הנקודה המכרעת היא זו שתבוא בהמשך.

אך עכ"ז הם שייכים רק בבחינת הכלים דע"ס לבד¹⁶ וכמאמר הת"ז כולא לאחזאה איך מתנהג עלמא¹⁷ אבל לאו כו' מכל אל"ן מדות כלל ועיי' בסש"ב (ח"א פ"ב בהג"ה וח"ב פ"ט בהג"ה).

אף על פי כן, הן שייכות רק לבחינת הכלים של עשר הספירות, כפי שנאמר בתיקוני זוהר: "הכול כדי להראות כיצד העולם מתנהל, אבל לא כו' מכל המדות האלה כלל". עיינו בספר של בינונים (חלק א', פרק ב', בהגהה, וחלק ב', פרק ט', בהגהה).

המדות האלוניות שייכות רק לכלים של הספירות. בתיקוני זוהר נאמר שהן קיימות "כדי להראות כיצד העולם מתנהל", ולא מפני שהן עצמן ניחן במדות האלה; ההגהות בשני פרקים בתניא דנות בכך עוד.

ואעפ"כ מתייחס כ"ז לו ית' ממש שהוא עצמו ית' ממש הרחמן והחסדן או הנוקם כו'

ואף על פי כן, כל זה מיוחס אליו ית' ממש: שהוא עצמו ית' הוא ממש הרחמן והחסדן, או הנוקם וכו',

ובכל זאת נכון לומר על ה' עצמו שהוא "רחמן", "חסדן" או "נוקם". החלק הבא מסביר כיצד הדבר אפשרי.

ע"י התלבשות האור שהוא ית' מאיר ממנו בהכלים¹⁸ להחיותן והאור מתייחד עמהן דאיהו וגרמוהי חד

ממש ומ"מ אין זה פועל שום שינוי והתפעלות בעצמותו ית'

על ידי התלבשות האור שהוא ית' מאיר ממנו לתוך הכלים כדי להחיותם; והאור מתייחד עמם, שהרי "הוא וכליו אחד" ממש. ואף על פי כן, אין הדבר מחולל שום שינוי בעצמותו ית' ואינו פועל בו שום התפעלות,

השמות האלה מיוחסים לה' מפני שהאור שלו עצמו נכנס לכלים ומתאחד עמם; דברי תיקוני זוהר "הוא וכליו אחד" פירושם שגם הכלים מאוחדים עמו. ובכל זאת, אחדות זו אינה משפיעה על עצמותו.

כי גם האור המתלבש בע"ס הוא רק כענין זיו והארה לבד אבל עצמותו ית' קדוש ומובדל כו' ואינו

כדמיון הנשמה שהיא עצמה מתלבשת בגוף כו'

כי גם האור המתלבש בעשר הספירות הוא רק כמו זיו והארה בלבד, ואילו עצמותו יתברך קדושה ונבדלת וכו'. אין זה דומה לנשמה, שמתלבשת בעצמה בגוף וכו'.

האור שבספירות הוא הארה, ולא עצמותו של ה'. כאן ההשוואה המוכרת לנשמה שבגוף אינה מדויקת: הנשמה עצמה נכנסת לגוף, ואילו עצמותו של ה' נותרת קדושה ונבדלת.

וגדולה מזו כתב בפרדס שער עצמות וכלים¹⁹ פ"ד שאפילו בהאור והזיו המלוכש בהכלים דע"ס אין

בעצמות ההוא שינוי וגוון כלל לא דין²⁰

יתרה מזו נכתב בפרדס, שער עצמות וכלים, פרק ד: שגם באור ובזיו המתלבשים בכלים של עשר הספירות אין בעצמות זו שום שינוי או גוון, לא דין

הפרדס מרחיק לכת עוד יותר: גם לאור שבתוך הכלים אין "גוון" משלו. דין ורחמים, ימין ושמאל, הם הבחנות של הכלים ולא של האור.

ולא רחמים לא ימין ולא שמאל כו' ואע"פ שכל פעולות אלו הבאים מהרחמים והדין נשפע ונמשך

מהאור דייקא. ע"י הכלים.

ולא רחמים, לא ימין ולא שמאל וכו', אף שכל הפעולות האלה, הנובעות מרחמים ומדין, נשפעות ונמשכות דווקא מן האור, באמצעות הכלים.

האור עצמו אינו רחמים או דין, אף שכל פעולה של רחמים או דין שואבת את כוחה מאותו אור. ההבדל בתוצאה נובע מן הכלים שהאור עובר דרכם.

והנה הכלים דאצילות הם ג"כ אלקות ממש ואיהו וגרמוהי חד²¹ (ועיין מזה באגה"ק בד"ה איהו וחיוהי²² כו'. ועמ"ש ע"פ ארדה נא ואראה²³ כו')

והנה גם הכלים דאצילות הם אלקות ממש, ו"הוא וכליו אחד" (ראו על כך באיגרת הקודש, באיגרת הפותחת "הוא וחיותיו וכו'"; וכן ראו את מה שנכתב על הפסוק "ארדה נא ואראה וכו'").

גם הכלים דאצילות הם אלקות, מאוחדים לגמרי עם ה'. הערת קה"ת מסכמת את הרעיון שבאיגרת הקודש, איגרת כ': הכלים הללו יכולים לברוא יש מאין כפי שהאין סוף בורא, ולא רק לפעול כסיבה המביאה לתוצאה.

ואף האור המהוה כל הספירות הוא רק כמו זיו השמש אשר אינו פועל שום שינוי בעצם המאור לכן נקרא בשם אור א"ס שהוא לשון זיו והארה בעלמא.

ואפילו האור המהוה את כל הספירות אינו אלא כמו זיו השמש, שאינו פועל שום שינוי במאור עצמו. לכן הוא נקרא "אור אין סוף", שכן "אור" הוא לשון של זיו והארה בלבד.

אור השמש אינו משנה את השמש ואינו גורע ממנה. לכן, אומר אדמו"ר הזקן, הקבלה מדברת על אור אין סוף: עצם המילה "אור" מציינת הארה בלבד, ולא את העצמות.

אך גם זאת כדי שיהיה האור א"ס יכול לבוא לידי גילוי שיתהוה מזה כל הספירות צריך להיות מקודם בחינת ממוצע בין המאציל לנאצלים ואז יוכל האור א"ס להוות ולהחיות הספירות והממוצע זהו²⁴ כתר.

אך גם כך, כדי שאור אין סוף יוכל להתגלות, כך שכל הספירות יתהוו ממנו, צריך תחילה שתהיה בחינה ממוצעת בין המאציל לנאצלים; ואז יוכל אור אין סוף להוות את הספירות ולהחיות אותן. הממוצע הזה הוא כתר,

גם הארה זו אינה יכולה להוות את הספירות ישירות. דרוש ממוצע בין ה' לספירות, והממוצע הזה הוא כתר.

שיש בו מבחינה אחרונה שבמאציל²⁵ ויש בו בחינה שנקרא שרש הנאצלים. לכן לפעמים נקרא הכתר אור א"ס²⁶

שיש בו מבחינה אחרונה שבמאציל, ויש בו בחינה הנקראת "שורש הנאצלים". לכן לפעמים נקרא הכתר אור אין סוף

לכתר שני צדדים: צד אחד שייך למאציל, כ"בחינה אחרונה" שלו, והצד האחר הוא שורש הספירות. בשל הצד העליון שבו, הכתר נקרא לפעמים אור אין סוף עצמו.

(דהיינו מצד בחינה האחרונה שבמאציל שיש בו שבחי זו אינה במנין ע"ס כלל ומצד בחינת שרש הנאצלים נמנה בע"ס ע"כ הוא בחינת ממוצע)

(כלומר, מצד הבחינה האחרונה שבמאציל שבו, בחינה זו אינה נמנית כלל בעשר הספירות; ואילו מצד בחינת שורש הנאצלים הוא נמנה בעשר הספירות. לכן הוא בחינה ממוצעת).

כך מתיישבת מחלוקת המקובלים בשאלה אם הכתר נמנה עם עשר הספירות. הצד העליון שבו אינו נמנה, ואילו הצד התחתון נמנה; והעובדה שיש בו את שני הצדדים היא בדיוק מה שעושה אותו לממוצע.

כי עצמותו ומהותו של המאציל עצם אי"ס אינו בגדר כל עלמין שיוכל לבוא בגילוי האור וההשפעה ממנו אף בעולם אצילות אם לא ע"י בחינת ממוצע הנ"ל

כי עצמותו ומהותו של המאציל, עצם אין סוף, אינה בגדר "כל העולמות", כך שהאור וההשפעה ממנו יוכלו להתגלות אפילו בעולם האצילות, אלא באמצעות הבחינה המתווכת שהזכרה לעיל.

עצמות ה' היא למעלה מכל הגדרה של עולמות, אפילו מהעולם העליון ביותר, אצילות. האור ממנו יכול להתגלות שם רק באמצעות המתווך, כתר.

(ומה שיש להבין איך שייך לומר באין סוף בחי' אחרונה.²⁷ כי לא שייך בחי' אחרונה או ראשונה רק במקום ששייך לומר ראש וסוף והיינו בע"ס שהחכמה נקרא ראשית ההשתלשלות כו' והמלי' נקרא סופא דכל דרגין.

(אשר למה שיש להבין, כיצד אפשר לדבר על "בחינה אחרונה" באין סוף: "אחרון" או "ראשון" שייכים רק במקום שאפשר לדבר בו על ראשית וסוף, כלומר בעשר הספירות, שבהן חכמה נקראת ראשית ההשתלשלות וכו', ומלכות נקראת "סוף כל הדרגות".

כאן מתחילה שאלת סוגריים ארוכה: כיצד אפשר לדבר על "בחינה אחרונה" באין סוף? ראשון ואחרון שייכים רק במקום שיש בו התחלה וסוף, כמו בספירות, שבהן חכמה היא תחילת ההשתלשלות ומלכות נקראת "סוף כל הדרגות".

משא"כ בא"ס ב"ה שאין לו קץ וראש והוא פשוט בתכלית הפשיטות מהו ענין בחי' אחרונה.

אך לא כך הוא באין סוף ברוך הוא, שאין לו סוף ואין לו התחלה והוא פשוט בתכלית הפשיטות: מה פירוש "בחינה אחרונה" [שם]?

לאין סוף אין לא התחלה ולא סוף, והוא פשוט לחלוטין, בלי חלקים. לכן נראה שאין משמעות לביטוי "בחינה אחרונה" כשמדובר בו.

והיה נראה לומר ע"פ משנ"ת בכמה דוכתי בפירוש מארז"ל עד שלא נברא העולם²⁸ היה הוא ושמו בלבד.²⁹ דידוע הקושיא איך שייך קודם בריאת העולמות להיות בחינת שם להקב"ה ומי קראו בשמו.

ונראה היה לומר [זאת] על פי מה שנתבאר בכמה מקומות בפירוש מאמר רבותינו זיכרונם לברכה: "עד שלא נברא העולם, היה הוא ושמו בלבד". שהרי ידועה השאלה: כיצד ייתכן שלפני בריאת העולמות היה להקדוש ברוך הוא שם? מי קרא לו בשמו?

התשובה נשענת על המאמר בפרקי דרבי אליעזר שלפני הבריאה היו רק ה' ו"שמו". שם נועד לכך שאחרים יקראו לאדם, ולכן תמוה כיצד היה לה' שם לפני שהיה מי שיקרא לו.

אך הענין כי התפשטות החיות הנמשך ממנו ית'³⁰ להחיות כל העולמות והע"ס אין התפשטות והמשכה זו רק בחינת שם שהוא רק זיו והארה בעלמא ונקרא אור אין סוף אבל מהותו ועצמותו ית' הוא רם ונשא

אך העניין הוא, שהתפשטות החיות הנמשכת ממנו יתברך להחיות את כל העולמות ואת עשר הספירות — התפשטות והמשכה זו אינה אלא בחינת שם, שהיא רק זיו והארה בלבד, ונקראת אור אין סוף. אבל מהותו ועצמותו יתברך רמה ונישאה,

החיות המתפשטת מה' אל העולמות והספירות היא "שמו": כמו שם, היא רק הארה חיצונית, והיא נקראת בקבלה אור אין סוף. עצמות ה' עצמה נעלית ממנה לאין ערוך.

כי אני ה' לא שניתי כתיב כו'. והנה גם קודם שנברא העולם. מה שיכול להיות מתגלה ושיומשך ממנו ההארה והזיו ברצונו הפשוט זהו הנקרא בחינת שמו שהיה עד שלא נברא העולם.

כתוב: "אני ה' לא שניתי" וכו'. והנה, גם קודם שנברא העולם, היכולת שלו להתגלות ולהמשיך ממנו הארה וזיו לפי רצונו הפשוט — זהו הנקרא בחינת שמו, שהיה קיים עד שלא נברא העולם.

גם לפני הבריאה הייתה לה' היכולת לגלות את עצמו ולהאיר, אם ירצה ברצונו הפשוט. היכולת הגנוזה הזאת היא ה"שם" שהיה קיים לפני שנברא העולם.

שכח ויכולת זה נקרא בחי' שמו הכלול בעצמותו. וזהו ענין בחי' אחרונה שבמאציל וכמו שם האדם עד"מ שהוא אין ואפס ממש לגבי עצמותו כו'.

שהרי כוח ויכולת אלה נקראים בחינת שמו הכלולה בעצמותו. וזהו ענין "בחינה אחרונה שבמאציל": בדומה לשם של אדם, דרך משל, שהוא אין ואפס ממש ביחס לעצמותו וכו'.

יכולת זו, הכלולה בעצמות ה', היא "בחינתו האחרונה". שמו של אדם הוא משל מתאים: הוא מאפשר לאחרים לקרוא לו, אך אינו מוסיף דבר על עצמותו.

ומבחינה זו לבד הוא שנמשך להיות עתיק וכתר האצילות כו' ויצדק מאד לקרוא זה בחינה אחרונה לפי הלשון המבואר במ"א כי לא זה הוא עיקר האלקות³¹ מה שהעולמות מתהווים ממנו ומקבלים חיותם והתהוותם מאלקותו ית'.

ומבחינה זו בלבד נמשכת [הארה] להיות עתיק וכתר האצילות וכו'. מתאים מאוד לקרוא לה "בחינה אחרונה", על פי הלשון המבואר במקום אחר: שכן עיקר האלוקות אינו בכך שהעולמות מתהווים ממנו ומקבלים את חיותם ואת עצם קיומם מאלוקותו יתברך,

רק מבחינה זו נמשכת הארה ונעשית עתיק, הפנימיות של כתר האצילות. ראוי לקרוא לה "אחרונה", כי כפי שמבואר בתורה אור, היותה מקור העולמות אינה מהותה העיקרית של האלקות.

שהרי אתה הוא עד שלא נברא העולם ולאחר שנברא בשוה ממש. וגם אילו לא היה בורא העולמות הי' הכל שוה לפניו ית' כמו עכשיו שברא כו'.

שהרי "אתה הוא עד שלא נברא העולם ולאחר שנברא" — בשווה ממש. וגם אילו לא היה בורא את העולמות, הכול היה שווה לפניו ית', כמו עכשיו לאחר שברא אותם וכו'.

ה' זהה לחלוטין לפני הבריאה ולאחריה, כלשון התפילה: "אתה הוא עד שלא נברא העולם". אילו לא היה בורא את העולמות, לא היה חל בו שום שינוי.

אלא מה שמחיה ומהוה העולמות זהו רק ע"י הארה לבד ממנו ית' והיא חיי החיים של כל השתלשלות העולמות אבל מהותו ועצמותו ית' הוא למעלה אין קץ מבחי' הארה זו שהיא חיי החיים של כל העולמות.

אלא שהחיות שהוא מעניק לעולמות והווייתם באה רק באמצעות הארה בלבד ממנו ית'; הארה זו היא חיי החיים של כל השתלשלות העולמות. אך מהותו ועצמותו ית' נעלות לאין קץ מבחינה זו של הארה, שהיא חיי החיים של כל העולמות,

לצורך בריאת העולמות והחזקתם בחיים דרושה רק הארה קלושה מה' — "חיי החיים" של כל עולם. עצמותו נעלית לאין קץ אפילו מהארה זו.

וכלא ממש חשיבי קמ"י ית' ולכן נקרא הארה זו בחי' היותר אחרונה מכל האפשר בא"ס המאציל ב"ה דהנה גם בחינת זיו ואור המתפשט מן השמש

והם נחשבים ממש כאין לפניו ית'. לכן הארה זו נקראת "הבחינה האחרונה ביותר האפשרית" באין סוף, המאציל ברוך הוא. שהרי גם באור ובזיו המתפשטים מן השמש,

בהשוואה אליו, העולמות הם כאין, ולכן האור המחיה אותם נקרא "הבחינה האחרונה ביותר האפשרית" באין סוף. מובאת כאן דוגמת השמש כדי להבהיר זאת.

הנה זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו ג"כ בגוף כדור השמש עצמו כו' ונחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה כו' וכמ"ש באריכות בס"ב)

ברור שאור וזיו אלה קיימים גם בגוף כדור השמש עצמו וכו', וזיו זה נחשב לאין ולאפס ממש ביחס לגוף כדור השמש, שהוא מקור האור והזיו האלה וכו', כפי שמתבאר באריכות בספר של בינונים.

גם בתוך כדור השמש קיים אור השמש, אך שם הוא בטל לגמרי במקורו ונחשב כאין. בתניא מתפתחת דוגמה זו באריכות.

(שער היחוד והאמונה פ"ג) שבהיותו כלול בשמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס³²

(שער היחוד והאמונה, פרק ג'): שכאשר הוא כלול בשמש, כלל לא חל עליו השם "יש", אלא רק השם "אין ואפס",

שער היחוד והאמונה, הפרק השלישי בחלקו השני של התניא, אומר שאור הכלול בתוך השמש אינו יכול להיקרא כלל דבר קיים. אפשר לכתובו רק "אין ואפס".

כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש כו' ע"ש והנה זיו השמש מאיר מהשמש שלא ברצון ובחירה מהשמש.

כי באמת הוא שם אין ואפס ממש וכו', עיינו שם. והנה, זיו השמש מאיר מן השמש שלא מרצון ומבחירה של השמש.

בתוך מקורו האור הוא באמת אין ואפס. נוסף על כך, השמש מפיצה אור בלי לבחור בכך — היא אינה יכולה שלא להאיר.

וכ"ש וק"ו באלף אלפי הבדלות לאין קץ למעלה שלהיות גילוי האור הוא כשעלה ברצונו וחפצו.

וכל שכן וקל וחומר, באלף אלפי הבדלות עד אין קץ, למעלה, שהרי גילוי האור הוא משום שעלה ברצונו ובחפצו.

אצל ה' הפער גדול לאין ערוך, שכן אורו מתגלה רק מפני שרצה בכך. אם קרני השמש, הנפלטות ממנה שלא מרצונה, הן כאין ביחס אליה, כל שכן שאורו, שהוא מגלה מרצונו, הוא כאין ביחס אליו.

וא"כ כח זה הכלול בעצמותו הוא אין ואפס ממש לגבי מהותו ועצמותו. כמו שם האדם ממש לגבי עצמותו.

אם כן, כוח זה, הכלול בעצמותו, הוא אין ואפס ממש ביחס למהותו ועצמותו — ממש כמו שמו של אדם ביחס לעצמותו.

לכן הכוח להאיר, הכלול בעצמותו של ה', הוא אין ואפס ממש ביחס לעצמותו. הדבר דומה לשמו של אדם ביחס לאדם עצמו.

וזהו ענין עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד וז"ש האריז"ל³³ בחינה היותר אחרונה מכל

האפשר³⁴ כו'.^{35, 36, 37}

זהו פירוש הדברים: "קודם שנברא העולם היו הוא ושמו בלבד". זהו גם מה שאמר האריז"ל: "הבחינה האחרונה ביותר האפשרית וכו'".

כך מתיישבת השאלה: ה"שם" שהיה קיים קודם הבריאה הוא היכולת להתגלות, והיא "הבחינה האחרונה ביותר" של אין סוף שעליה מדבר האריז"ל בעץ חיים. כאן מסתיימת הסטייה העוסקת ב"בחינה האחרונה".

4 והנה מדברי האריז"ל אלו הוא הכרח וראיה גמורה למ"ש בכמה דוכתי דפירוש אור א"ס היינו האור והגילוי אבל מהותו ועצמותו הוא עד"מ בחי' המאור שהוא מקור האור כו'.

והנה, מדברי האריז"ל האלה יש הוכחה מכרעת וראיה ברורה למה שנכתב בכמה מקומות: "אור אין סוף" פירוש האור והגילוי, ואילו מהותו ועצמותו הן, על דרך משל, בחינת המאור, שהוא מקור האור וכו'.

דברי האריז"ל מראים ש"אור אין סוף" מתייחס להארה של ה', ולא לעצמותו. העצמות נמשלת למאור — לשמש עצמה — והאור הוא מה שבוקע ממנה.

דאלי"כ מהו פי' בחינה תחתונה ושפלה מכל בחי' א"ס דקאמר האריז"ל.^{38,39} אלא ודאי דר"ל עד"מ האור והזיו כו'.

שאם לא כן, מה פירוש "בחינה תחתונה ושפלה מכל בחינות אין סוף", כפי שאומר האריז"ל? אלא ודאי כוונתו, על דרך משל, לאור ולזיו וכו'.

עץ חיים מכנה את הצד העליון של כתר "הבחינה התחתונה והשפלה מכל בחינות אין סוף". ביטוי כזה מתאים רק לאור, שייכתנו בו בחינות שונות, ולא לעצמות, שאין בה בחינות.

5 וכ"כ הרמ"ז בהג"ה בתחלת האוצ"ח וז"ל דוקא הארה מן הא"ס אבל לא מעצמותו ב"ה. וזהו המשיך ר"ל מאורו בלבד האיר למטה עכ"ל.

כך כתב גם הרמ"ז בהגהה בתחילת "אוצרות חיים", ואלה דבריו: "דוקא הארה מאין סוף, אך לא מעצמותו, יתברך. וזהו 'המשיך' — כלומר, הארה מאורו בלבד האירה למטה". עד כאן לשונו.

ר' משה זכות (הרמ"ז) כותב גם הוא בהגהה על "אוצרות חיים" שמה שאין סוף המשיך הוא הארה מאורו בלבד, ולא מעצמותו. דבריו תומכים בפירוש שהובא בפסקה הקודמת.

גם הרמ"ע בהקדמת ספרו יונת אלם כתב דאין סוף הוא שייך לומר על שמו ית' ולא על מהותו ועצמותו כו'.

גם רבי מנחם עזריה [מפאנו], בהקדמה לספרו "יונת אלם", כתב שאפשר לומר "אין סוף" על שמו יתברך, אך לא על מהותו ועצמותו וכו'.

ר' מנחם עזריה מפאנו מעלה את אותה נקודה בהקדמה לספרו "יונת אלם": המונח "אין סוף" מתאר כראוי את שם ה', ולא את עצמותו. הדבר מתאים להסבר שלמעלה, שלפיו האור הוא "שמו" של ה'.

אך אמנם עם היות שאמת נכון הדבר דעל האור לבד יתכן לומר מ"ש בע"ח בחי' היותר אחרונה⁴⁰ כו'

אך אף שאמת ונכון שרק על האור אפשר לומר את מה שכתוב בעץ חיים, "הבחינה היותר אחרונה וכו'",

אדמו"ר הזקן מסכים שהביטוי "הבחינה היותר אחרונה" יכול להתייחס לאור בלבד. כעת הוא מחדד למה בדיוק הביטוי מתייחס.

מ"מ באמת פי' בחי' היותר אחרונה שבא"ס דקאמר בע"ח אין הכוונה על כללות האור והזיו ממש.

מכל מקום, לאמיתו של דבר, פירוש "הבחינה היותר אחרונה שבאין סוף" שעליה מדבר עץ חיים אינו מתייחס לאור ולזיו בכללותם.

"הבחינה היותר אחרונה" אינה אור אין סוף כולו. מדובר בדבר מצומצם יותר, כפי שמבאר החלק הבא.

כ"א עוד זאת ר"ל שבחי' היותר אחרונה שבהאור והזיו מזה נמשך להיות עתיק לאצילות וכנודע שמתחלה הי' צמצום בהאור ואח"כ נמשך רק קו וחוט לבד מהאור א"ס כו'.⁴¹

אלא יש בכך עניין נוסף: מן הבחינה היותר אחרונה שבתוך האור והזיו נמשך [אור] להיות עתיק לאצילות. וכידוע, תחילה היה צמצום באור, ואחר כך נמשכו מן האור אין סוף רק קו וחוט בלבד וכו'.

הכוונה לנקודה התחתונה ביותר של האור, שממנה נוצר עתיק לאצילות. לפי האריז"ל, תחילה הסתלק אור אין סוף בצמצום, ולאחר מכן נמשך אל החלל הפנוי רק קו דק, הקו; קו זה הוא אותה בחינה תחתונה ביותר.

6 והקו הוא נקרא בחי' אחרונה לגבי האור כו' ועמ"ש מענין זה בביאור ע"פ ראיתי והנה מנורת זהב.⁴²

והקו נקרא "הבחינה האחרונה" ביחס לאור וכו'. ראו מה שנכתב בעניין זה בביאור על הפסוק "ראיתי והנה מנורת זהב",

בהשוואה לאור אין סוף כפי שהיה לפני הצמצום, הקו הוא הבחינה "האחרונה" והמוגבלת ביותר שלו. אדמו"ר הזקן מפנה לעיון רחב יותר שלו במאמרים על פסוקים מזכריה ומאסתר.

ובביאור ע"פ יביאו לבוש⁴⁴ מלכות⁴⁵ כו' ומהקו הוא שנמשך להיות בחי' עתיק דאצילות והנה בחי' עתיק נמשך ומתלבש בא"א שהוא שרש ומקור הנאצלים.

ובביאור על הפסוק "יביאו לבוש מלכות וכו'". מן הקו נמשכת [הארה] ונעשית בחינת עתיק דאצילות; ובחינת עתיק נמשכת ומתלבשת באריך אנפין, שהוא השורש והמקור של הנאצלים.

מן הקו נמשך עתיק, הפנימיות של כתר דאצילות, ועתיק מתלבש באריך אנפין, החיצוניות של כתר והשורש של כל הספירות. לכן סדר ההשתלשלות הוא: אור אין סוף, הקו, עתיק, אריך אנפין והספירות.

7 וזהו ענין שהכתר נקרא ממוצע בין המאציל לנאצלים כו' דהיינו שכדי להיות הארת אור א"ס נמשך ומתלבש בכלים דע"ס דאצי' הוא על ידי שמתחלה נמשך ומתלבש בחי' תחתונה שבהאור והזיו בשרש הע"ס

זהו עניינה של בחינת כתר, הנקראת ממוצעת בין המאציל לנאצלים וכו'. כלומר, כדי שהארת אור אין סוף תימשך ותתלבש בכלים של עשר הספירות דאצילות, הדבר נעשה על ידי שבתחילה נמשכת ומתלבשת הבחינה התחתונה שבאור ובזיו בשורש עשר הספירות,

זו הסיבה שכתר הוא ממוצע. אור אין סוף מגיע לכלים של הספירות דאצילות רק לאחר שהוא נכנס תחילה לשורש המשותף שלהן.

דהיינו בבחי' שבכתר הנקרא שרש הנאצלים שגבהה מעלתו לאין קץ מבחי' פרטי הע"ס וגם כוללן יחד. כלומר, בבחינה שבכתר הנקראת "שורש הנאצלים", שמעלתה גבוהה לאין קץ מבחינת עשר הספירות הפרטיות, ובה בעת היא כוללת את כוללן יחד.

שורש זה הוא בחינת כתר הנקראת "שורש הנאצלים". היא גבוהה לאין קץ מהספירות הפרטיות, ובכל זאת כוללת את כוללן באופן כללי.

ועי' אח"כ נמשך הארה מבחי' זו להתלבש בכל פרטי הכלים דע"ס לכל כלי כפי ערכו⁴⁶ כו'. ועיין בסש"ב פנ"א.

ועל ידי כך נמשכת לאחר מכן הארה מבחינה זו, להתלבש בכל אחד מהכלים הפרטיים של עשר הספירות, בכלי כפי מידתו וכו'. ראו Sefer Shel Beinonim, chapter 51.

מן השורש הכללי הזה מתפשט האור לאחר מכן לכל כלי פרטי לפי יכולתו. ב-Tanya, chapter 51, מובא דימוי לנפש, שכוח החיים שלה מרוכז במוח ומשם מגיע לכל איבר לפי טבעו.

שהמשל ונמשל הנזכר שם יובן כאן בדרך נפלאה יותר לאין קץ. (ועיין בע"ח שער שמיני פרק חמישי⁴⁷ ולעילא מגולגלתא דיליה כו' עתיק דאצילות⁴⁸ ומ"ש מזה בביאור ע"פ מוצאיהם למסעיהם):^{49, 50}

המשל והנמשל המוזכרים שם יובנו כאן באופן נפלא לאין קץ. (ראו Etz Chaim, Sha'ar 8, chapter 5, [על] "ומעל לגולגולת שלו וכו'", [בנוגע ל] עתיק דאצילות, ואת מה שנכתב על כך בביאור על "מוצאיהם למסעיהם").

המשל שב-Tanya חל כאן באופן נפלא לאין קץ, שכן כאן המקור הוא אור אין סוף עצמו. הסוגריים מוסיפים הפניות ל-Etz Chaim על עתיק דאצילות, ולמאמר ב-Likkutei Torah, Masei.

קטע 2 • 81-20

מלכות, השכינה והכלה

8 ב והנה כתיב לך ה' הגדולה והגבורה⁵¹ היינו שהמדות דאצילוי בטלים בעצמות אור א"ס דלאו ביה מכל אינון מדות כלל⁵² וכמ"כ בחי' מלכות דאצי' היא בטילה ומיוחדת בא"ס ב"ה כמ"ש לך ה' הממלכה.

ב. והנה כתוב: "לך ה' הגדולה והגבורה" — כלומר, המדות של אצילות בטלות בעצמות אור אין סוף, שהרי "אין בו כלל מכל המדות הללו". וכמו כן, בחינת מלכות של אצילות בטלה ומיוחדת עם אין סוף ברוך הוא, כמו שכתוב: "לך ה' הממלכה".

קטע חדש עובר לעסוק במלכות. הפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה" ... לך הממלכה מלמד שבאצילות המדות, ובהן מלכות, בטלות לחלוטין ומיוחדות עם אין סוף, שכן לה' עצמו אין אף אחת מן המדות הללו.

9 וכוונדע דבאצי" איהו וגרמוהי חד אפילו בבחי' הכלים. משא"כ עולם הבריאה הוא בחי' יש מאין שהנברא הוא יש ודבר נפרד ואפילו הכלים דע"ס דבי"ע הם נבראים ולא איהו וגרמוהי חד בהון.

כידוע, באצילות "איהו וגרמוהי" (הוא וכליו) אחד, אפילו בבחינת הכלים. לא כך הוא בעולם הבריאה, שהוא בבחינת יש מאין: הנברא הוא יש ודבר נפרד, ואפילו הכלים של עשר הספירות שבבריאה, ביצירה ובעשיה הם נבראים, והאחדות של "הוא וכליו" אינה קיימת בהם.

באצילות יש אחדות עם ה' גם בכלים. הבריאה היא "יש מאין": הנבראים, ואפילו הכלים של הספירות, הם נבראים ונפרדים, ולכן הביטוי "הוא וכליו" אחד כבר אינו חל עליהם.

10 ולכן כדי להיות ההמשכה מע"ס דאצילות בע"ס דבי"ע הוא ג"כ ע"י בחי' ממוצע שבחינת מלכות דאצילות נעשית עתיק לבריאה. ופי' בע"ח שמ"א פ"ד⁵³ שמתלבשת בכתר דבריאה⁵⁴ דהיינו בא"א דבריאה.

לכן, כדי שתהיה המשכה מעשר הספירות של אצילות לעשר הספירות של בריאה, יצירה ועשיה, גם המשכה זו נעשית באמצעות בחינת ממוצע: בחינת מלכות של אצילות נעשית עתיק לבריאה. בעץ חיים, שער 41, פרק 4, מוסבר שהיא מתלבשת בכתר של בריאה, כלומר באריך אנפין של בריאה.

כשם שכתר מחבר בין אין סוף לאצילות, נדרש ממוצע גם בין אצילות לבריאה. הממוצע הזה הוא מלכות של אצילות, שנעשית עתיק — הפנימיות של כתר דבריאה, כפי שמוסבר בעץ חיים.

ולכן זהו בחי' ממוצע בין אצילות לבריאה וכנ"ל בענין הכתר דאצי" כו' ונמצא יש בבחינת מלכות דאצילות ב' בחינות.

לכן זו בחינת הממוצע בין אצילות לבריאה, כפי [שהוסבר] לעיל בעניין כתר של אצילות וכו'. נמצא שבבחינת מלכות של אצילות יש שתי בחינות.

מלכות של אצילות ממלאת אפוא בין אצילות לבריאה את אותו תפקיד שממלא כתר בין המאציל לאצילות. מכאן שלמלכות של אצילות יש שני מצבים מובחנים.

הא' הוא בהיותה באצילות קודם שיורדת להיות עתיק לבריאה אשר באצילות הוא בחי' היחוד באור אי"ס לך ה' הממלכה.

הראשונה היא כשהיא באצילות, לפני שהיא יורדת ונעשית עתיק לבריאה; באצילות היא בחינת היחוד באור אין סוף: "לך ה' הממלכה".

במצבה הראשון מלכות נשאת באצילות, מאוחדת לחלוטין עם אור אין סוף. הפסוק "לך ה' הממלכה" מתאר זאת: המלכות שייכת כולה לה'.

הב' כשנמשכת מאצילות⁵⁵ ומתלבשת בבריאה להיות עתיק לבריאה וזהו בחי' מלך מלך וימלוך שאז נעשית מקור להתהוות הזמן עבר הוה ועתיד משא"כ באצי' אין שייך בחי' זו שהוא היה הוה ויהיה ברגע א'.⁵⁶

השנייה היא כשהיא נמשכת מאצילות ומתלבשת בבריאה, ונעשית עתיק לבריאה. זו בחינת "מלך, מלך וימלוך", שכן אז היא נעשית מקור להתהוות הזמן — עבר, הוה ועתיד. לא כך באצילות, שבה בחינה זו אינה שייכת, כי [שם] "היה, הוה ויהיה" ברגע אחד.

במצבה השני מלכות יורדת ונעשית מקור לבריאה, ורק שם מתהווה הזמן, כפי שמשמע מהביטוי "מלך, מלך וימלוך". באצילות העבר, ההווה והעתיד הם רגע אחד.

11 והנה כשירדת המלי' בבריאה נקראת בלשון הגמרא והתרגום אונקלוס בשם שכינה ששוכן בהיכל קדשי קדשים שהיה שורה שם בחי' אלקות כמבואר בסש"ב פנ"ג⁵⁷ ושם [בהיכל ק"ק דבי"ע

והנה, כאשר מלכות יורדת לבריאה, היא נקראת בלשון הגמרא ובתרגום אונקלוס בשם שכינה, כלומר זו השוכנת בהיכל קודש הקודשים, שבו שרתה בחינת אלקות, כפי שמבואר בספר של בינונים, פרק נ"ג. שם [בהיכל קודש הקודשים של בריאה, יצירה ועשיה,

כאשר מלכות דאצילות יורדת לבריאה, היא נקראת שכינה — המונח שבו משתמשים הגמרא ותרגום אונקלוס לציון נוכחות ה'. משמעות המילה היא "זו השוכנת", והיא מתאימה לנוכחות האלוהית ששרתה בקודש הקודשים, כפי שמוסבר בתניא, פרק נ"ג.

וכן בהיכל ק"ק שבבמה"ק]⁵⁸ שייך לשון שכינה משא"כ בהיותה באצי' לא שייך לשון שכינה מאחר שמיוחדת שם באור א"ס בתכלית היחוד ואינה מתלבשת ושורה במקור הנבראים עדיין.

וכן בהיכל קודש הקודשים שבבית המקדש] מתאים השימוש בשם שכינה. אבל כשהיא באצילות אין מתאים לקרוא לה שכינה, מאחר ששם היא מיוחדת באור אין סוף בתכלית היחוד, ועדיין אינה מתלבשת ושוכנת במקור הנבראים.

המונח "שוכנת" מתאים לקודש הקודשים שבעולמות התחתונים ולקודש הקודשים שבבית המקדש, שבהם אלקות שורה בתוך דבר שאינו היא עצמה. באצילות, מלכות מיוחדת לחלוטין באור אין סוף, ועדיין אינה שורה בתוך מקור כלשהו של נבראים, ולכן השם שכינה אינו מתאים לה. המילים שבסוגריים המרובעים בחלק זה ובחלק הקודם הן תוספת המופיעה בסוגריים מרובעים בנוסח המודפס.

רק כשנעשית בחי' עתיק לבריאה ומתלבשת בא"א דבריאה. שהוא שרש ע"ס דבריאה. ובריאה הוא נבראים.

אלא רק כשהיא נעשית בחינת עתיק לבריאה ומתלבשת באריך אנפין של בריאה, שהוא שורש עשר הספירות של בריאה, ובריאה היא עולם הנבראים —

השם מתאים רק כאשר מלכות נעשית עתיק, השורש הפנימי ביותר, של בריאה, ומתלבשת באריך אנפין של בריאה. בריאה היא עולם הנבראים, ולכן שם אלקות אכן שוכנת בתוך דבר נפרד ממנה.

ושורה שם התגלות אלקות שיך לשון שכינה⁵⁹ שבחינת מלכותו ית' שבאצילות שבה מלובש הקו מאור א"ס ב"ה שוכנת בתוך בריאה

ושורה שם גילוי אלקות, מתאים להשתמש בשם שכינה: שהרי בחינת מלכותו יתברך שבאצילות, שבה מתלבש הקו מאור אין סוף ברוך הוא, שוכנת בתוך בריאה.

אז גילוי אלקות שורה בבריאה, ומלכות דאצילות, שבתוכה הקו מאור אין סוף, מתוארת כשוכנת בתוך בריאה. זהו פירוש השם שכינה.

(וכמ"ש בפרדס בעה"כ ערך שכינה שמשכנת בעולם התחתון כל האצילות העליון⁶⁰ כו' ע"ש וע"ז נאמר ושכנתי בתוכם⁶¹ כו' לשכנו תדרשו⁶² כו'.

(כמו שכתוב בפרדס, בערכי הכינויים, בערך "שכינה", שהיא משרה בעולם התחתון את כל האצילות העליונה וכו'; עיין שם. ועל כך נאמר: "ושכנתי בתוכם" וכו', [ו] "לשכנו תדרשו" וכו'.

פרדס רימונים מסביר שמלכות נקראת שכינה משום שהיא מביאה את כל האצילות העליונה לשכון בעולם התחתון. הפסוקים "ושכנתי בתוכם" ו"לשכנו תדרשו" משתמשים באותו שורש.

ועפ"ז יתבאר מ"ש המגיד להבית יוסף בענין פי' שכינתא הביאו השל"ה בסוף ההקדמה⁶³ בד"ה ולשלימות ענין זה אעתיק דעת דברי המגיד כו' עד ועליה רמז הרמב"ן במ"ש

על פי זה יתבאר מה שאמר המגיד לבית יוסף בענין פירוש "שכינתא", שהשל"ה הביא בסוף ההקדמה, בקטע המתחיל "ולשלימות ענין זה אעתיק דעת דברי המגיד כו'", עד "ועליה רמז הרמב"ן במ"ש".

המגיד, המורה מן השמים שדיבר עם רבי יוסף קארו, מחבר בית יוסף, הסביר את המונח "שכינתא", והשל"ה מביא את דבריו בסוף הקדמתו. אדמו"ר הזקן יראה שהבחנה שהוסברה כאן מבהירה את דברי המגיד.

כי היא עמהם באחדות ולא באצילות ורכים נבוכו בפ"י דבריו אמנם לפי המגיד מבואר היטב כי שכינתא מטרוניתא היא עם י"ס עילאין באחדות אי כו' ואינה עמהם באצילות כו' עכ"ל השל"ה.

"כי היא עמהם באחדות ולא באצילות"; ורכים התקשו כפירוש דבריו. אולם לפי פירוש המגיד הדבר מוכן היטב: השכינתא, המטרוניתא, היא עם עשר הספירות העליונות באחדות אחת וכו', ואינה עמהן באצילות וכו'. עד כאן לשון השל"ה.

הרמב"ן כתב שהשכינה היא "עמהם [עם הספירות] באחדות ולא באצילות", ורכים התקשו להבין את דבריו. המגיד הסביר שהשכינה מיוחדת עם עשר הספירות, אך אינה עמהן כבחינה נאצלת.

אשר לכאורה הוא נגד המבואר בכהאריז"ל דשכינתא היא מלי דאצילות. ולפמ"ש א"ש דכוונתו הוא ג"כ כמ"ש"ל בשם האריז"ל שהמלכות דאצי"ש בה ב' בחי' הא' מה שהיא מיוחדת בע"ס דאצי"ש והב' מה שנעשית עתיק לבריא.

לכאורה הדבר מנוגד למבואר בכתבי האריז"ל, שהשכינתא היא מלכות דאצילות. אך לפי מה שנכתב כאן הדברים מובנים: גם כוונתו היא כפי שנכתב לעיל בשם האריז"ל, שלמלכות דאצילות יש שתי בחינות: הראשונה, כפי שהיא מיוחדת בעשר הספירות דאצילות; והשנייה, כשהיא נעשית עתיק לבריא.

הדבר נראה כמנוגד לשיטת האריז"ל, שלפיה השכינה היא מלכות דאצילות, שהיא בוודאי בחינה נאצלת. אדמו"ר הזקן מיישב את הדברים: למלכות דאצילות יש שתי בחינות, והמגיד מתייחס לזו שירדה ונעשתה עתיק לבריא.

ושכינתא נקרא הבחי' השנית שבמלי דוקא. מיהו ע"פ שיר השירים נתבאר לעיל בחינת שכינתא עילאה והיינו בחי' בינה ופ"י הטעם בפרדס שם מפני שמשכנת ג' ראשונות על שבע ספירות הבנין.

ושכינתא הוא השם לבחינה השנייה שבמלכות דווקא. אולם, [במאמר] על "שיר השירים" הוסברה לעיל בחינת השכינה העליונה, כלומר בחינת בינה, והפרדס שם מסביר את הטעם: משום שהיא משרה את שלוש הספירות הראשונות על שבע ספירות הבנין.

ליתר דיוק, "שכינתא" מציין את המלכות במצבה השני, לאחר ירידתה. עם זאת, במאמר מוקדם על שיר השירים דובר על "שכינה עליונה" — בינה — והפרדס מסביר שהיא נקראת כך משום שהיא משרה את שלוש הספירות הראשונות על שבע הספירות התחתונות.

וכמ"כ י"ל דהבחי' מלי כמו שהיא באצי"ש נק' כן עיין בזהר הרקיע ר"פ בראשית ובספר אשל אברהם שם גבי כשושנה כו' כן רעיתי⁶⁴ כו'.

וכן אפשר לומר שגם בחינת המלכות כפי שהיא באצילות נקראת כך. ראו זוהר הרקיע בתחילת פרשת בראשית, ואת הספר אשל אברהם שם, על "כשושנה וכו' כן רעיתי וכו'".

מאותו היגיון אפשר לומר שגם המלכות שבאצילות נקראת שכינה. זוהר הרקיע והספר אשל אברהם דנים בכך על הפסוק "כשושנה בין החוחים כן רעייתי בין הבנות".

והנה בליקוטי הש"ס להאריז"ל בד"ה דע משארז"ל לכי ומעטי את עצמך⁶⁵ משמע ג"כ כמ"ש המגיד להרב"י ע"ש במ"ש ולבחינה זו נאמר לכי ומעטי את עצמך כו' כי המלכות דאצילות אינו יורדת למטה כו' ע"ש.

והנה, בליקוטי הש"ס של האריז"ל, בקטע המתחיל "דע משארז"ל לכי ומעטי את עצמך", משתמע גם כן כפי שאמר המגיד לבית יוסף. ראו שם, שם נאמר: "ולבחינה זו נאמר לכי ומעטי את עצמך וכו', כי המלכות דאצילות אינה יורדת למטה וכו'". ראו שם.

הגמרא מספרת שכאשר הלכנה התלוננה, אמר לה הקב"ה: "לכי ומעטי את עצמך". בליקוטי הש"ס של האריז"ל מיוחסת אמירה זו למלכות, ונאמר שמלכות דאצילות עצמה אינה יורדת למטה; הדבר תואם את דברי המגיד.

ובע"ח שער מ"ז רפ"ה כ' והנה סוד ע"י דבריא הוא סוד נקודת מלכות דאצי שאמר לה הקב"ה לך ומעטי⁶⁶ והוי ראש לשועלים כי זו היא ראש לכל הבריא והוא סוד ע"י דבריא עכ"ל וע"ש ג"כ שמ"א ספ"ב.

ובעץ חיים, שער מ"ז, תחילת פרק ה', כתוב: "והנה סוד עתיק יומין דבריא הוא סוד נקודת מלכות דאצילות, שאמר לה הקב"ה לך ומעטי והוי ראש לשועלים, כי זו היא ראש לכל הבריא, והוא סוד עתיק יומין דבריא". עד כאן לשונו. ראו שם גם שער מ"א, סוף פרק ב',

עץ חיים אומר שנקודת מלכות דאצילות לאחר שהתמעטה נעשית עתיק יומין דבריא, "ראש לשועלים", כלומר ראש כל הבריא. זוהי המלכות במצבה לאחר ירידתה; מובאות גם הפניות נוספות לעץ חיים.

ובשער מ"ז פ"א. והנה כל דבר שבקדושה עושה רושם במקומו אע"פ שנסתלק משם ותמיד נשארה נקודה זו בראש הבריא כו' ע"ש)

ובשער מ"ז, פרק א': "והנה כל דבר שבקדושה עושה רושם במקומו אף על פי שנסתלק משם, ותמיד נשארה נקודה זו בראש הבריא וכו'". ראו שם.)

כל דבר שבקדושה משאיר רושם במקום שהיה בו. לכן נקודת המלכות, גם לאחר שהיא עולה שוב, נשארת תמיד בראש הבריא.

(ועיין בפרדס שער המציאות פ"א ועיין בפ"י הרמ"ז בזהר ר"פ יתרו דס"ז ע"כ גבי אית מלך לתתא⁶⁷ כו'):⁶⁸

(וראו בפרדס, שער המציאות, פרק א'; וכן בפירוש הרמ"ז לזוהר, בתחילת פרשת יתרו, דף ס"ז ע"ב, על "אית מלך לתתא וכו'").

שתי הפניות נוספות חותמות את הפסקה: הפרדס, שער המציאות, ופירוש הרמ"ז לדברי הזוהר "אית מלך לתתא". שתיהן קשורות לאותו עניין — המלכות בעולמות התחתונים.

12 והנה כמ"כ בנשמות יש ב' בחי' כי הנה הנשמות שרשן הוא מבחי' פנימית הכלים דאצי. והגם שהנשמה היא בעל גבול.

בדומה לכך, גם בנשמות יש שתי בחינות. שכן שורש הנשמות הוא מבחינת פנימיות הכלים דאצילות. ואף שהנשמה היא ישות מוגבלת,

גם לנשמות, כמו למלכות, יש שתי בחינות, משום שהן נובעות מפנימיות הכלים דאצילות. ואף על פי שהנשמות מוגבלות, יש להסביר זאת.

אך כי הנה ענין אורות וכלים דאצי האורות הם איס אבל הכלים הם בבחי גבול ותכלית (וכמבואר באגה"ק בד"ה איהו וחיה)⁶⁹

[הדבר נובע מכך] שבאורות וכלים דאצילות, האורות הם אינסופיים, ואילו הכלים הם בבחינת גבול ותכלית (כפי שמבואר באיגרת הקודש, באיגרת הפותחת במילים "איהו וחיה").

באצילות האורות הם אינסופיים, ואילו הכלים מוגבלים, כפי שמוסבר באיגרת הקודש, איגרת כ'. מכיוון שהנשמות נובעות מן הכלים, גם הן מוגבלות.

ועז"א שיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים רבבות פרסאות כו' ולכן בענין גילוי ההארה מע"ס יש כמה בחינות שונות פעמים האור גובר על הכלי.

על כך נאמר: "שיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים רבבות פרסאות וכו'". לכן, בגילוי ההארה מעשר הספירות יש כמה אופנים שונים: לפעמים האור גובר על הכלי,

שיעור קומה מתאר את "קומתו" של הבורא במספר עצום אך מוגבל, ומראה שלכלים יש מידה. משום כך גילוי הספירות משתנה: לפעמים האור גובר על הכלי.

ואז הגילוי בבחי ע"ס ופעמים הכלי גובר כו' והנשמות נמשכו מפנימית הכלים לכן הם בבחי גבול.

ואז הגילוי הוא בבחינת עשר הספירות; ולפעמים הכלי גובר וכו'. הנשמות נמשכו מפנימיות הכלים, ולכן הן בבחינת גבול,

כאשר האור גובר, הגילוי הוא באופן של הספירות; בפעמים אחרות הכלי גובר. הנשמות נובעות מפנימיות הכלים, ולכן הן מוגבלות.

שהכלים מגבילים האור. ולכן שייך להקרא בשם נשמה וגם שהנשמה קטנה הרבה מהכלים עצמן וכטפה מים כו'.

שהרי הכלים מגבילים את האור. לכן אפשר לכוונתן בשם "נשמה"; וגם הנשמה קטנה בהרבה מן הכלים עצמם, כמו טיפה מן הים וכו'.

מכיוון שהכלים מגבילים את האור, הנשמה הנובעת מהם היא ישות מוגדרת ומוגבלת, ולכן מתאים לכנותה "נשמה". נוסף על כך, הנשמה קטנה בהרבה מן הכלים עצמם, כמו טיפה מן הים.

13 והנה בעוד הנשמות למעלה נקי אחים ורעים לז"א ואח"כ נמשכים ע"י יחוד זו"נ להיות בבחי עיבור במלי דאצילות

כעת, כל עוד הנשמות למעלה, הן נקראות "אחים ורעים" של ז"א. לאחר מכן הן נמשכות באמצעות זיווג ז"א ונוקבא, ונמצאות במצב של עיבור במלכות דאצילות.

לפני ירידתן, הנשמות באצילות נקראות "אחים ורעים" של ז"א, שכן הן קרובות למדות האלוניות עצמן. לאחר מכן הן נמשכות למטה, באמצעות זיווג ז"א ונוקבא (מלכות), ונכנסות למצב של "עיבור" בתוך מלכות דאצילות.

וזהו מאמר אליהו חי ה' אשר עמדתי לפניו^{70,71} ואז נקרא בנות ירושלים לפי שכשהנשמה עומדת שם היא בתכלית היחוד וביטול באור א"ס שקודם הפרסא מעין ביטול הכלים דע"ס עצמן דאיהו וגרמוהי חד.

זהו שאמר אליהו: "חי ה' אשר עמדתי לפניו". אז הן נקראות "בנות ירושלים", מפני שכאשר הנשמה עומדת שם, היא נמצאת באחדות וכביטול גמור באור אין סוף שלפני הפרסא, בדומה לביטול כלי עשר הספירות עצמם, שעליהם נאמר: "הוא וכליו אחד".

דברי אליהו "אשר עמדתי לפניו" מתארים נשמה העומדת לפני ה' קודם ירידתה. במצב זה הנשמות נקראות "בנות ירושלים", והן בטלות לגמרי באור אין סוף שמעל לפרסא המפרידה בין אצילות לעולמות הנבראים, בדומה לכלים של אצילות עצמם.

(ועמ"ש בפי' יתרו בביאור דזכור את יום השבת^{72,73} כו' וע"פ ושמתי כדכד^{74,75}) וזהו פי' בנות ירושלים שיכולים לקבל בחי' יראה שבמלכות בשלימות וזהו בחי' נשמה שנתת בי טהורה היא⁷⁶

(ראו מה שנכתב בפרשת יתרו בביאור "זכור את יום השבת וגו'", ועל הפסוק "ושמתי כדכד [את חלונותיי]"). זהו פירוש "בנות ירושלים": הן יכולות לקבל בשלמות את בחינת היראה שבמלכות. וזהו בחינת "נשמה שנתת בי טהורה היא",

השם ירושלים נדרש כ"יראה שלמה": הנשמות באצילות יכולות לקבל בשלמות את היראה הנמשכת מן המלכות. ברכת הבוקר "נשמה שנתת בי טהורה היא" מתייחסת לשלב הזה.

דהיינו בעודה באצ"י כנ"ל ואח"כ אתה בראתה היינו כשיורדת הנשמה לבריאה וידוע שבין אצ"י לבריאה יש פרסא הנקרא בלשון הגמרא פרגוד^{77,78} כדי שיוכל להיות בחי' נברא.

כלומר, כל עוד היא באצילות, כנוצר לעיל. ואחר כך "אתה בראתה" — כלומר, כשהנשמה יורדת לבריאה. ידוע שבין אצילות לבריאה יש פרסא, הנקראת בלשון הגמרא "פרגוד", כדי שיוכל להיות נברא.

הברכה ממשיכה במילים "אתה בראתה", המתייחסות לירידת הנשמה לבריאה. בין אצילות לבריאה עומדת פרסא, שהגמרא מכנה "פרגוד"; היא המאפשרת קיום של נברא נפרד.

נמצא כמו שבבחי' מלי' יש ב' בחי'. הא' היותה באצילות. הב' מה ששוכנת בהיכל קדשי קדשים דבי"ע ונעשי' עתיק דבריאה כנ"ל כמ"כ בהנשמות שנמשכין מפנימי' הכלים דמלי' יש ג"כ ב' בחי' עד"ז.

נמצא שבבחינת המלכות יש שתי בחינות: הראשונה, היותה באצילות; והשנייה, כשהיא שוכנת בהיכל קודש הקודשים של ביי"ע ונעשית עתיק דבריאה, כנוצר לעיל. כך גם בנשמות הנמשכות מפנימיות הכלים של המלכות יש שתי בחינות באופן זה.

שתי הבחינות של המלכות — באצילות וכעתיק דבריאה — מקבילות לשתי בחינות בנשמות, הנמשכות מפנימיות הכלים של המלכות. גם לנשמה יש בחינה באצילות ובחינה למטה ממנה.

וזהו ענין טהורה היא אתה בראתה כו' והנה בירידת הנשמה בבי"ע (וכן בבחי' מל') אז נקראת כלה לשון כלתה נפשי.⁷⁹

זהו ענינם של "טהורה היא" ו"אתה בראתה וגו'". והנה, כאשר הנשמה יורדת לבי"ע (וכן בבחינת המלכות), היא נקראת כלה, מלשון "כלתה נפשי".

"טהורה היא" ו"אתה בראתה" מתארים אפוא את שתי הבחינות של הנשמה. לאחר שהיא יורדת לעולמות התחתונים, הנשמה — כמו המלכות — נקראת "כלה", והאדמו"ר הזקן קושר כינוי זה ל"כלתה", ביטוי לכיסופי הנפש.

וכמ"ש באדרי"ז (דף ר"צ ע"ב) כדין אקרי כלה⁸⁰ כו' והיינו דלפי שירדה בבריאה שהוא בעל גבול וכמו שכתוב באדרא זוטא (דף ר"צ ע"ב): "כדין אקרי כלה וגו'". כלומר, מכיוון שהיא ירדה לבריאה, שהיא עולם מוגבל,

גם באדרא זוטא שבזוהר מכונה בחינה זו "כלה". הנשמה נכספת מפני שירדה לבריאה, עולם של גבול.

(משא"כ באצי" הרי האורות הם בחי' א"ס) ע"כ כלתה נפשה מתי אבוא ואראה⁸¹ התגלות אור א"ס. (שלא כמו באצילות, שבה האורות הם בבחינת אין סוף), לכן נפשה כלתה: "מתי אבוא ואראה" את התגלות אור אין סוף?

באצילות האורות הם אין-סופיים, ואילו בבריאה הנשמה מוגבלת, ולכן היא נכספת לראות את התגלות אור אין סוף, כלשון הפסוק: "מתי אבוא ואראה". בהערת קה"ת מצוטט האדמו"ר האמצעי, המסביר שהביטוי מלמד שהנשמה עדיין לא התקרבה, אלא רק משתוקקת לכך.

כי בבריאה ההתגלות הוא בבחי' גבול וצמצום וע"י הפרסא. שלכן המלאכים אומרים⁸² ג' פעמים קדוש. שבכל ד' שעות אומר קדוש מחדש.⁸³

שהרי בבריאה ההתגלות היא במידה מוגבלת ומצומצמת, והיא נמשכת באמצעות הפרסא. לכן המלאכים אומרים "קדוש" שלוש פעמים: בכל ארבע שעות [המלאך] אומר מחדש "קדוש",

בבריאה ההתגלות מוגבלת ונמשכת באמצעות הפרסא. תנא דבי אליהו מלמד שהמלאכים אומרים "קדוש" שלוש פעמים, בהפרש של ארבע שעות בין אמירה לאמירה.

כי ההשגה וההשפעה הנמשך לו הוא בגבול ונמשך לו ההתפעלות מזה ד' שעות עד שאח"כ אומר עוד קדוש כו'.

מפני שההשגה והשפעה הנמשכים אליו מוגבלים, וההתעוררות שהם מעוררים בו נמשכת ארבע שעות; לאחר מכן הוא אומר שוב "קדוש" וכו'.

המלאך מקבל מידה מוגבלת בלבד של השגה, והיא מעוררת אותו במשך ארבע שעות; לאחר מכן הוא אומר מחדש "קדוש". הדבר מראה עד כמה ההתגלות בבריאה מדודה.

שאלו היה נמשך לו התגלות ההשגה מבחי' מלכות יותר היה מתבטל ממציאותו וכמאמר הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה⁸⁴ ביניהן ושרפן.

שכן אילו הייתה נמשכת אליו התגלות גדולה יותר של השגה מבחינת מלכות, הוא היה מתבטל ממציאותו, כמאמר: "הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהן ושרפן".

התגלות גדולה יותר ממלכות הייתה מכלה את המלאך. התלמוד מספר שכאשר המלאכים התנגדו לבריאת האדם, הקב"ה הושיט את אצבעו הקטנה ביניהם ושרף אותם.

14 ולכן הנשמה שהיא שם בבחי' בע"ג אז הכלות הנפש לבוא מבחי' בע"ג להתגלות בלתי בע"ג הוא התשוקה בהתגלות וכלות הנפש יתירה מתי אבוא ואראה⁸⁵ כי עדיין לא בא וזהו זכרו את⁸⁶ ה' מרחוק. לכן, הנשמה שנמצאת שם במצב של גבול, משתוקקת לצאת מן המצב המוגבל ולהגיע לגילוי בלי גבול. השתוקקות זו מתבטאת בגעגוע גלוי ובכיסופים עזים של הנשמה: "מתי אבוא ואראה", שהרי עדיין לא הגיעה. וזהו "זכרו את ה' מרחוק".

מכיוון שהנשמה בבריאה מוגבלת, הכיסופים שלה למה שאין לו גבול גלויים ועזים: היא מתגעגעת דווקא מפני שעדיין לא הגיעה. דברי ירמיהו "זכרו את ה' מרחוק" מתארים את האהבה ממרחק.

15 וע"כ נקרא כלה. אבל הנשמות העומדים בבחי' אצי' נקראו אחותי שאין האהבה ברשפי אש ע"ד בחי' כלה כ"א אהבה בהסתר ובבחי' ביטול ושם נאמר בתולות אחריה רעותיה כו'

לכן היא נקראת כלה. אבל הנשמות העומדות במדרגת אצילות נקראות "אחותי", שכן אהבתן אינה רשפי אש, בדומה למדרגת כלה, אלא אהבה נסתרת, בבחינת ביטול. ועליהן נאמר: "בתולות אחריה רעותיה וגו'",

לכן הנשמה שלמטה נקראת "כלה". הנשמות באצילות נקראות דווקא "אחותי": אהבתן אינה געגוע בוער, אלא אהבה נסתרת המתבטאת בביטול; ועליהן נאמר: "בתולות אחריה רעותיה".

בהיכלי מלך^{87,88} שעומדים שם בהיכלות דאצילות ומקבלים בחי' יראה שבשם בשלימות ולכן נק' בנות ירושלים ואע"פ

"בהיכלי המלך", שכן הן עומדות שם בהיכלות אצילות ומקבלות בשלמות את מדרגת היראה הנמצאת שם. לכן הן נקראות "בנות ירושלים". ואף על פי

הן "בהיכלי המלך" — בהיכלות אצילות, שם הן מקבלות יראה בשלמות. לכן הן נקראות "בנות ירושלים".

שהם שם גי'כ בבחי' בעל גבול כמש"ל שהנשמות נמשכים מפנימי' הכלים מ"מ שם איהו וחיוהי וגרמוהי חד והאור הוא בבחי' א"ס.

שגם שם הן במדרגה מוגבלת, כפי שהוסבר לעיל, שהנשמות נמשכות מפנימיות הכלים, אף על פי כן שם "הוא, חיותיו וכליו אחד", והאור הוא בבחינת אין סוף.

גם שם הנשמות מוגבלות, שכן הן נמשכות מן הכלים, כפי שהוסבר לעיל. אבל באצילות ה' אחד עם חיותיו וכליו, והאור שם הוא אין-סופי.

16 ולכן עכ"פ הם בטלים בתכלית הביטול לאור א"ס קודם הפרגוד. משא"כ בבריאה ולכן נק' כלה

ולכן, מכל מקום, הם בטלים בתכלית הביטול לאור אין סוף שלפני הפרגוד. לא כך בבריאה, ולכן [שם] היא נקראת כלה.

נשמות באצילות, אף שהן מוגבלות, בטלות לחלוטין לאור אין סוף שלמעלה מן הפרגוד. בבריאה אין הדבר כך, ושם הנשמה נקראת "כלה".

ונמצא א"כ ירידה וריחוק זה גורם עלייה יתירה שעיי' נעשים בבחי' כלה ואז דווקא הקב"ה נקרא אצלם בשם חתן וכמ"ש ביום חתונתו⁸⁹ זו מ"ת.⁹⁰

נמצא אפוא שהירידה והריחוק הללו גורמים לעלייה גדולה יותר, שכן באמצעותם הם מגיעים לבחינת כלה, ואז דווקא הקב"ה נקרא ביחס אליהם בשם חתן, כמו שנאמר: "ביום חתונתו" — זה מתן תורה.

הירידה והריחוק של הנשמה מביאים אפוא לעלייה גדולה יותר: דווקא כשהיא בבחינת "כלה", ה' הוא עבורה "חתן". המשנה מפרשת את "יום חתונתו" שבשיר השירים כמתן תורה.

כי נובלות חכמה שלמעלה תורה⁹¹ וכמשל הטפה גשמיות שיורדת ונמשכ' מהמוח ממש וע"י ירידת' בהשתלשלו' דרך חוט השדרה נתגשמה ונעשה טפה גשמיות ומ"מ יש בה

שהרי "נובלות חכמה שלמעלה תורה", בדומה לטיפה גשמית היורדת ונמשכת מן המוח עצמו; ובירידתה בשלבים, דרך חוט השדרה, היא נעשית גשמית והופכת לטיפה גשמית. ואף על פי כן יש בה

המדרש מכנה את התורה "נובלות חכמה שלמעלה". אדמו"ר הזקן ממשיך אותה לטיפה, שמקורה במוח והיא נעשית גשמית בירידתה דרך חוט השדרה.

מכח המוחין ועצמיותם ממש להוליד בדומה לו כמ"כ התורה נמשכה מבחי' חכים ולא בחכמה ידיעא⁹² ונשתלשלה למטה עד שיוכל להיות מלוכשת בגשמיות וע"כ נקרא נובלות

מכוח המוחין ועצמותם ממש, להוליד [צאצא] הדומה לו. כך גם התורה נמשכה מבחינת "חכים ולא בחכמה ידיעא", והשתלשלה למטה עד שתוכל להתלבש בגשמיות; לכן היא נקראת "נובלות".

אף שהיא גשמית, הטיפה נושאת את עצמות מוחו של האב ויכולה להוליד יצור הדומה לו. כך גם התורה באה מחכמתו של ה', שהיא למעלה מכל חכמה ידועה, ויורדת עד שהיא מתלבשת בעניינים גשמיים, אך המקור שלה נותר בתוכה.

(ועמ"ש בד"ה ושבתה הארץ^{93,94} בענין זריעת הגרעין כו' ומ"ש במ"א ע"פ המאמר בזוהר בפ' בראשית⁹⁵ דכ"ז אעשה לו עזר⁹⁶ דא משנה) וכמו הטפה שנתגשמה כו' ונקלטת בבחינת כלה היינו בנשמות ישראל שלומדים התורה בעוה"ז

(ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "ושבתה הארץ" בענין זריעת הגרעין וכו', ומה שנכתב במקום אחר על מאמר הזוהר בפרשת בראשית, כ"ז ע"א: "אעשה לו עזר" — זו משנה.) וכמו שהטיפה נעשית גשמית וכו' ונקלטת בבחינת כלה, כלומר בנשמות ישראל הלומדות תורה בעולם הזה.

כשם שהאם קולטת את הטיפה, כך התורה נקלטת בבחינת "כלה" — בנשמות ישראל הלומדות אותה בעולם הזה. הסוגיים מפנים למאמרים נוספים, ובהם מאמר על פירוש הזוהר ל"אעשה לו עזר" — זו משנה.

לכן הנשמות קודם שנבראים בעודם בבחינת עיבור במל' דאצילות מלמדים אותה כל התורה⁹⁷ ואח"כ בא מלאך וסטרן כו'⁹⁸

לכן, לפני שהנשמות נבראות, כשהן עדיין בבחינת עיבור במלכות דאצילות, מלמדים אותן את כל התורה; ואחר כך בא מלאך וסטרן וכו',

הגמרא מלמדת שלפני הלידה, כשהילד עוד ברחם, מלמדים אותו את כל התורה, ואחר כך מלאך סוטר לו על פיו והוא שוכח אותה. כאן "העיבור" הוא במלכות דאצילות.

כדי שע"י יגיעתו יחזור ללימודו שהוא קליטת הטפה עדי"מ שהוא התורה כמו שהיא למטה ולכן ביום חתונתו זו מ"ת

כדי שעל ידי יגיעתו יחזור ללימודו, שהוא, על דרך משל, קליטת הטיפה — כלומר התורה כפי שהיא למטה. לכן "ביום חתונתו" — זה מתן תורה,

השכחה נועדה לכך שביגיעתו ילמד את התורה מחדש, והדבר מקביל לקליטת הזרע. לכן מתן תורה נקרא "יום חתונתו".

כי בחינת התגלות התורה וירידתה למטה הוא בחינת חתן חות דרגא לבוא בהתגלות התורה מחכמה עילאה עד שנקלטת בבחינת כלה.

כי בחינת התגלות התורה וירידתה למטה היא בחינת חתן, [כלומר] "חות דרגא" — יורד מדרגה — כדי שהתורה תתגלה, מחכמה עילאה, עד שתיקלט בבחינת כלה.

את המילה "חתן" דורשים כ"חות דרגא", כלומר ירידה מדרגה: התורה יורדת מחכמה עילאה עד שהכלה מקבלת אותה. החתן הוא התורה היוורדת, והכלה היא הנשמה הקולטת אותה.

17 ולכן בשיר השירים נזכר הכל בלשון חתן וכלה וגם בלשון דודי. שכמו שהוא בכל נשמה בפרט שבירידתה בבי"ע דוקא נקרא כלה כך הוא בבחינת מלי שבירידתה להיות עתיק לבריאה אז דוקא נקרא בשם כלה.

לכן בשיר השירים הכול נאמר בלשון חתן וכלה, וגם בלשון "דודי". כשם שכל נשמה בפני עצמה נקראת כלה דווקא בירידתה לבריאה, ליצירה ולעשיה, כך גם בחינת מלכות נקראת כלה דווקא כשהיא יורדת ונעשית עתיק לבריאה.

הדברים מסבירים מדוע שיר השירים מדבר על חתן וכלה ועל "דודי". הן הנשמה הפרטית והן מלכות נקראות "כלה" רק בירידתן לעולמות התחתונים.

18 ופי' כלה כל ה' היינו כל ר"ל בחי' כלליות מכל המדות כי ע"ס דמלי נמשכים מעשר מלכיות דע"ס דאצילות ממלי שבכתר נעשה כתר שבמלי כו' והה' הוא בחינת התגלות ועמ"ש ע"פ עיני כל אליך ישברו^{99, 100} כו'.

ופירוש "כלה" הוא "כל ה'": "כל" מציין את בחינת הכללות של כל המדות, שכן עשר הספירות של מלכות נמשכות מעשר בחינות המלכות של עשר הספירות דאצילות — ממלכות שבכתר נעשה כתר שבמלכות, וכן הלאה — והאות ה' היא בחינת הגילוי. וראו גם את המבואר על הפסוק "עיני כל אליך ישברו וגו'".

"כלה" — כלה — נדרשת כ"כל ה'", כלומר "כל" והאות ה'. "כל" פירושו שמלכות כוללת את כל המדות, שכן עשר הספירות של מלכות נמשכות מבחינת המלכות שבכל אחת מעשר הספירות דאצילות; והאות ה' מבטאת גילוי.

19 וזהו פי' שחורה אני ונאווה¹⁰¹ שמקור נש"י שבבריאה שהיא בחי' המלי' כשנקרא שכינה כנ"ל אומרת לבנות ירושלים היינו הנשמות שבאצילות שחורה אני מחמת הירידה בבחינת בעל גבול.

וזהו פירוש "שחורה אני ונאווה": מקור נשמות ישראל שבבריאה, שהיא בחינת מלכות כשהיא נקראת שכינה, כאמור לעיל, אומר אל "בנות ירושלים" — כלומר, אל הנשמות שבאצילות: "שחורה אני", בגלל הירידה למצב של גבול.

כאן מיישמים את כל האמור על הפסוק. הדוברת היא מקור הנשמות שבבריאה — מלכות כשהיא נקראת שכינה; היא פונה אל "בנות ירושלים", כלומר אל הנשמות שעדיין באצילות, ואומרת שהיא "שחורה" משום שירדה למצב של גבול.

אעפ"כ ונאווה שע"י יש התגלות יותר מכמו שהיתה בבחינת בנות ירושלים שהיתה הנשמה אז בהיכלות דאצילות

ובכל זאת, "נאווה" — שכן בעקבות זאת יש גילוי גדול יותר מזה שהיה במצב של "בנות ירושלים", כאשר הנשמה הייתה בהיכלות דאצילות.

ובכל זאת היא "נאווה", מפני שהירידה מביאה לגילוי גדול יותר מזה שהיה לנשמות בהיכלות דאצילות. דווקא החשכה שבירידה מאפשרת את היופי הגדול יותר.

וזהו הלוח ילך¹⁰² ובכה נושא משך הזרע¹⁰³ בא יבוא ברנה נושא אלומותיו וכמ"ש הפי' בזה בדי"ה שובה
ישראל ל¹⁰⁴ ע"ש

וזהו [פירוש] "הלוח ילך ובכה נושא משך הזרע, בא יבוא ברנה נושא אלומותיו", כפי שמבואר במאמר המתחיל
"שובה ישראל", עיינו שם.

הפסוק מתאר איכר הזורע בדמעות וקוצר בשמחה: הזרע צריך להיקבר באדמה כדי להניב יכול. גם ירידת הנשמה היא זריעה שמניבה הרבה
יותר ממה שנורע.

(והטעם כנ"ל שאז דייקא נעשית בבחינת כלה והקב"ה נקרא אצלה בחינת חתן דהיינו המשכת התורה
מעצמיות ח"ע יותר גבוהה בשרשה מההשגות שהיה להן בהיכלות דאצילות וכמ"ש כפי' לך לך בדי"ה ענין
לך לך¹⁰⁵ בענין נובלות חכמה שלמעלה תורה¹⁰⁶ כו' ע"ש.

(והטעם לכך הוא כאמור לעיל: דווקא אז היא נעשית בבחינת כלה, והקדוש ברוך הוא נקרא ביחס אליה בבחינת
חתן — כלומר, המשכת התורה מעצמיות חכמה עילאה, הגבוהה בשורשה מן ההשגות שהיו להן בהיכלות דאצילות.
וכמו שכתוב בפרשת לך לך, במאמר המתחיל "עניין לך לך", בענין "נובלות חכמה שלמעלה תורה" וכו'; עיינו
שם.)

הטעם, כפי שהתבאר לעיל, הוא שרק לאחר הירידה הנשמה נעשית "כלה", כשה' הוא "חתן" ביחס אליה. הכוונה היא לקבלת התורה
הנמשכת מעצמיות חכמה עילאה, הגבוהה בשורשה מכל מה שהנשמות השיגו באצילות. כך מתבאר במאמר שבתורה אור על "לך לך".

ובזה יובן מ"ש המגיד להב"י הובא בשל"ה שם שכל מה שנאמר בענין יחוד תפארת ומלכות הכל הוא
בבחינת הארתם בנרתק שלהם דהיינו בבחינת מל' הנקרא שכינתא. והיינו כמ"ש כאן שאזי דייקא
נקרא כלה כו' וכדלעיל.

ובכך יובן מה שאמר המגיד לבית יוסף, כפי שהובא בשל"ה שם: כל מה שנאמר בענין יחוד תפארת ומלכות מתייחס
להארתם בתוך הנרתיק שלהם, כלומר, לבחינת מלכות הנקראת שכינתא. זהו כפי שנאמר כאן, שדווקא אז היא
נקראת כלה וכו', וכאמור לעיל.

המגיד אמר לבית יוסף שכל הדיבור על יחוד תפארת ומלכות — הקב"ה והשכינה — מתייחס להארתם בתוך "נרתיק", בחינת מלכות
הנקראת שכינתא. הדבר מתאים למה שנאמר כאן: מלכות נקראת "כלה" דווקא לאחר ירידתה.

והטעם לזה דלכאורה אינו מובן הרי המל' כמו שהיא באצילות היא בחי' עליונה יותר הרבה כנ"ל ולמה אי"כ ענין היחוד דז"נ שנקרא יחוד קב"ה ושכינתיה שהוא המשכת סוכ"ע בממכ"ע שהוא בחינה והמשכה היותר עליונה

והטעם לכך — שהרי לכאורה אין הדבר מובן: מלכות כפי שהיא באצילות היא בחינה גבוהה הרבה יותר, כאמור לעיל. מדוע, אם כן, יחוד ז"א ונוקבא, הנקרא יחוד הקב"ה ושכינתו — שהוא המשכת סוכב כל עלמין בממלא כל עלמין, ההמשכה והבחינה הגבוהות ביותר —

אבל מדוע כך? מלכות שבאצילות גבוהה הרבה יותר, ויחוד ז"א ונוקבא, הממשיך את האור הסוכב כל עלמין לתוך האור הממלא כל עלמין, הוא ההמשכה הגבוהה ביותר.

יהיה כל זה נמשך דייקא בבחינת כלה שהוא המל' שירדה לבריאה כו' אלא שהיא עולה באצילות ומתייחדת שם עם ז"א פכ"פ עיין בע"ח שמ"ז פ"א ובפע"ח בכוונות ק"ש ושמ"ע. ועיין בזהר בראשית (דמ"ט סע"א).

יימשך דווקא בבחינת כלה, שהיא המלכות שירדה לבריאה וכו'? אלא שהיא עולה לאצילות ומתייחדת שם עם ז"א פנים בפנים. עיינו בעץ חיים, שער מ"ז, פרק א', ובפרי עץ חיים, בכוונות קריאת שמע ושמונה עשרה. ועיינו בזהר, בראשית (דף מ"ט, סוף עמוד א').

אף שמלכות עולה לאצילות כדי להתייחד עם ז"א פנים בפנים, כפי שמתואר בעץ חיים, בפרי עץ חיים וכוזהר, בת הזוג ביחוד הזה היא עדיין המלכות שירדה לבריאה. את הדבר הזה צריך להסביר.

אמנם הענין יובן בהקדים מ"ש במ"א אשר צריך להבין בענין היחודים העליונים למה כינו אותן בזהר וע"כ בלשון זיווג גשמי ונקרא זיווג ז"א ונוקבא וכיוצא.

אולם העניין יובן בהקדמת מה שכתוב במקום אחר: יש להבין, בענין היחודים העליונים, מדוע הם מתוארים בזהר ובעץ חיים בלשון זיווג גשמי, ונקראים זיווג ז"א ונוקבא וכיוצא בזה.

כדי לענות על כך, אדמו"ר הזקן פותח בשאלה: מדוע הזוהר ועץ חיים מתארים את היחודים העליונים בדימוי של זיווג גשמי, בתור "זיווג" ז"א ונוקבא?

והרי עיקר ענין פ"י הזיווג והיחוד אינו אלא שפע וגילוי האור מן המשפיע למקבל.

הרי שעיקר משמעותם של זיווג וייחוד אינה אלא השפעה וגילוי של אור מן המשפיע אל המקבל.

במהות, "ייחוד" פירושו רק שהאור נמשך מן המשפיע אל המקבל. בהגדרה הזאת אין דבר שמחייב דימוי של נישואין.

א"כ לכאורה יותר היה נראה להמשיל ענין השפעה זו עד"מ משפע הרב לתלמיד או מהשפעת העשיר לעני צדקה כו' ולמה הוצרכו להלבישו במשל גשמי מאד.

אם כן, לכאורה היה מתאים יותר להמשיל השפעה זו, למשל, להשפעתו של רב על תלמיד, או לנתינת צדקה של עשיר לעני וכדומה. מדוע היה צורך להלביש זאת בדימוי גשמי כל כך?

לכאורה, הדרכתו של רב לתלמיד, או נתינת צדקה של עשיר לעני, היו דימויים מתאימים יותר. מדוע לבחור בדימוי גשמי כל כך?

אך הענין הוא שיש הפרש גדול בין שפע הרב לתלמיד ובין יחוד דבר ונוקבא כי בשפע הרב לתלמיד אין כאן רק השפעה מהרב לבד והתלמיד הוא טפל לגמרי שאינו

אלא העניין הוא שיש הבדל גדול בין השפעתו של רב על תלמיד לבין ייחוד זכר ונקבה. בהשפעתו של רב על תלמיד, ההשפעה באה מן הרב בלבד, והתלמיד משני לגמרי, בהיותו

ההבדל הוא שביחסים שבין רב לתלמיד, כל ההשפעה באה מן הרב, והתלמיד אינו תורם דבר משלו.

אלא בחינת מקבל לבד משא"כ ביחוד דבר ונוקבא הרי האשה ג"כ מזרעת אודם שממנו בשר¹⁰⁷ כו' וכמ"ש אשה כי תזריע¹⁰⁸ וארז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר כו'

רק בבחינת מקבל. לא כך הוא בייחוד זכר ונקבה: גם האשה מזריעה אודם, שממנו נעשה הבשר וכו', כפי שנאמר "אשה כי תזריע", וחז"ל אמרו: "אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר" וכו'.

בייחוד שבין איש לאישה, גם האשה תורמת זרע, שממנו, כדברי הגמרא, נוצר בשרו של הוולד. התורה אומרת "אשה כי תזריע", וחז"ל מלמדים שאם האשה מזרעת תחילה, הוולד יהיה זכר.

ואדרבה עיקר הווית הולד הוא מזרע הנקבה רק שמ"מ נקרא הנקבה בחינת מקבל כי זרע הנקבה אין בה כח להקפיא ולהתרקם ממנו הולד רק ע"י זרע הזכר

ואדרבה, עיקר התהוותו של הוולד הוא מזרע הנקבה. אלא שלמרות זאת הנקבה נקראת בחינת מקבל, משום שבזרע הנקבה אין כוח להיקרש ולהתרקם ממנו הוולד, אלא באמצעות זרע הזכר,

למעשה, הוולד מתהווה בעיקר מתרומתה של האשה. היא נקראת מקבלת רק מפני שזרעה אינו יכול להתרקם בלי זרעו של האיש.

וכמו החלב שנקפא להיות גבינה ע"י שנותנים בו קיבה וכה"ג וז"ש כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני¹⁰⁹ כו'

כדומה לחלב הנקרש ונעשה גבינה כאשר מוסיפים לו קיבה וכדומה. ועל כך נאמר: "כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני" וכו'.

הקיבה ההופכת חלב לגבינה ממחישה זאת: הגבינה עשויה מן החלב, אך היא נקרשת רק באמצעות הקיבה. איוב מתאר את התהוותו שלו במילים אלה: "כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני".

והנה למעלה ביחוד העליון הוא ג"כ בחינת מ"ן ומ"ד עם היות שבחינת המ"ד הוא המשכת חכמה עילאה שבתוכה מלובש אור א"ס ב"ה.

והנה גם למעלה, בייחוד העליון, יש בחינות של מ"ן ומ"ד. אף שבחינת המ"ד היא המשכת חכמה עילאה, שבתוכה מלובש אור אין סוף ברוך הוא,

גם בייחוד העליון יש תרומה נקבית, מ"ן — מ"ן נוקבין, ותרומה זכרית, מ"ד — מ"ן דוקרין. המ"ד הם חכמה עילאה, שבה מלובש אור אין סוף.

אך זהו על ידי העלאת מ"ן שהוא בירורי רפ"ח ניצוצים על ידי שהאדם מתפלל באהוי"ר בכח האכילה ושתייה שהוא בירורי ק"נ

המשכה זו באה באמצעות העלאת מ"ן, שהם בירורי רפ"ח ניצוצות, על ידי שהאדם מתפלל באהבה ויראה בכוח האכילה והשתייה שלו, שהן בירורי קליפת נוגה,

אולם המשכה זו באה רק בתגובה להעלאת מ"ן: בירורם של רפ"ח ניצוצות הקדושה שנפלו בשבירת הכלים. האדם מברר אותם כשהוא מתפלל באהבה ויראה, באמצעות הכוח שקיבל מן המאכל והמשקה, השייכים לקליפת נוגה — התחום שאינו קדושה ואינו רע גמור.

וכן צמר דציצית וקלף תפילין כו' וזהו ענין מ"ן דנוקבא שהמלכות דאצילות מתלבשת בבי"ע לברר הרפ"ח ניצוצים כו'.¹¹⁰

וכן צמר הציצית וקלף התפילין וכו'. זהו ענין מ"ן של נוקבא: מלכות דאצילות מתלבשת בבריאה, ביצירה ובעשייה כדי לברר את רפ"ח הניצוצות וכו'.

חפצים גשמיים המשמשים למצוות, כגון צמר לציצית וקלף לתפילין, מתבררים באותו אופן. זהו פירוש "מ"ן נוקבין" של נוקבא: מלכות דאצילות יורדת לעולמות התחתונים כדי לברר ניצוצות אלה.

20 והנה שרש המ"ן גבוה מאד לפי שהיא מעולם התהו מלפני מלך מלך¹¹¹ כו'. אלא שמ"מ המ"ד הוא המברר המ"ן כו'

שורש המ"ן גבוה מאוד, שכן מקורם בעולם התהו, "לפני מלך מלך וגו'". ואף על פי כן, המ"ד הם שמכררים את המ"ן וגו';

המ"ן באים מעולם התהו, שהקבלה מזהה עם המלכים שמלכו "לפני מלך מלך" על ישראל. לכן מקורם גבוה מאוד, אף שהמ"ד הם שמכררים אותם.

אבל אחר הבירור עולה בס"ג שלמעלה ממ"ד דמ"ה וכנודע מענין אשת חיל עטרת בעלה.¹¹² ולכן הוכרחו להמשיל יחוד העליון לזיווג דכר ונוקבא דייקא אע"פ שהוא משל גשמי מאד.

אך לאחר הבירור הם עולים בס"ג, שלמעלה מהמ"ד של מ"ה, כידוע בעניין "אשת חיל עטרת בעלה". לכן היה צורך להמשיל את היחוד העליון דווקא לזיווג של זכר ונקבה, אף שזהו משל גשמי מאד.

לאחר בירורם, המ"ן עולים לדרגת שם ס"ג, הגבוהה משם מ"ה שממנו באים המ"ד. כפי שנאמר במשלי, "אשת חיל עטרת בעלה", ולכן רק דימוי של איחוד זכר ונקבה מתאים כאן.

(ועמ"ש סד"ה קול דודי בענין מקפץ על הגבעות¹¹³ כו' ובביאור ע"פ אז ישיר ישראל¹¹⁴ כו' עלי באר כו') ועפ"ז יובן הטעם דהיחוד עליון הוא דייקא בבחינת שכינתא שהיא המלי' שיורדת בבריאה כו'

(ראו מה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "קול דודי" בעניין "מקפץ על הגבעות וגו'", ובביאור על הפסוק "אז ישיר ישראל וגו', עלי באר וגו'"). על פי זה יובן מדוע היחוד העליון הוא דווקא בבחינת השכינה, שהיא מלכות היורדת לבריאה וגו':

ההפניות הן למאמרים על "קול דודי" ועל "אז ישיר ישראל". כעת מתבארת התשובה: היחוד העליון נעשה באמצעות השכינה שירדה לבריאה.

כי עיקר בירור הרפ"ח ניצוצים הוא בבי"ע משא"כ באצילות לא יגורך רע¹¹⁵ כתיב ובירידתה לבריאה היא מבררת המ"ן ועי"ז דוקא נעשה היחוד העליון

עיקר בירור רפ"ח הניצוצות נעשה בבי"ע, ואילו על אצילות נאמר "לא יגורך רע". בירידתה לבריאה היא מבררת את המ"ן, ודווקא באמצעות כך נעשה היחוד העליון;

בירור רפ"ח הניצוצות נעשה בעיקר בעולמות התחתונים, ואילו באצילות אין רע, כמאמר תהילים: "לא יגורך רע". רק בירידתה יכולה מלכות לאסוף את המ"ן, המאפשרים את היחוד העליון.

והיינו שהיא עולה באצילות פכ"פ עם ז"א כו' ומ"מ הענין הוא ע"ד מ"ש הרמ"ז פ' כי תשא (בדף קפ"ט ע"ב) ודע

כלומר, היא עולה באצילות פנים אל פנים עם ז"א וגו'. ואף על פי כן, העניין הוא על דרך מה שכתב הרמ"ז בפרשת כי תשא (בדף קפ"ט ע"ב): "ודע

לאחר הבירור עולה מלכות לאצילות ומתייחדת פנים אל פנים עם ז"א. הרמ"ז, בפירושו לזוהר בפרשת כי תשא, מתאר את התהליך הזה.

כי שושנה העליונה היא מלכות דאצילות הנקרא רעיתי וארז"ל מפרנסתי^{117, 116} מפני שכל הבירורים המתעלים מלמטה ע"י מלכות התחתונה עולים עד מל' דאצילות

כי השושנה העליונה היא מלכות דאצילות, הנקראת "רעיתי"; וחז"ל דרשו "מפרנסתי", מפני שכל הבירורים המתעלים מלמטה באמצעות מלכות התחתונה עולים עד מלכות דאצילות,

הרמ"ז כותב שה"שושנה העליונה" היא מלכות דאצילות, הנקראת "רעיתי", וחז"ל דרשו: "מפרנסתי". היא מפרנסת, משום שהניצוצות שמעלה מלכות התחתונה מגיעים אליה.

והיא מעלה מ"ן לבעלה ועי"כ יורד השפע לעולמות עכ"ל ועיין מ"ש סדי"ה מזמור שיר חנוכת הבית¹¹⁸ בענין אבן מאסו הבונים¹¹⁹ כו' ועמ"ש הרמ"ז פ' כי תצא (דרע"ו) ד"ה ואיהו גדיל לה ומזה נלמוד כו' ע"ש.

והיא מעלה מ"ן לבעלה, ועל ידי כך יורד השפע לעולמות". עד כאן לשונו. וראו מה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "מזמור שיר חנוכת הבית" בעניין "אבן מאסו הבונים וגו'"; וכן ראו מה שכתב הרמ"ז בפרשת כי תצא (דרע"ו), במאמר המתחיל "ואיהו גדיל לה, ומזה נלמוד וגו'". עיינו שם.

מלכות מעלה אותם כמ"ן לבעלה, ז"א, וכך יורדת ברכה לעולמות. לאחר מכן מובאות הפניות נוספות, ובהן למאמר על "אבן מאסו הבונים", שהייתה לאבן הראשה.

ובפ' פנחס (דרט"ו ב') לאה ורחל נעשים אחד וכ"כ עוד ר"פ תרומה (דקכ"ו ע"ב) גבי מי זאת כו' ובפרשת פנחס (דרט"ו ע"ב): לאה ורחל נעשות אחת. וכך כתב גם בתחילת פרשת תרומה (דקכ"ו ע"ב), בעניין "מי זאת וגו'".

הרמ"ז אומר גם שלא ורחל, שתי בחינות של הצד הנקבי, נעשות אחת, והוא כותב רעיון דומה בתחילת פרשת תרומה. הערת קה"ת מביאה כתב יד של חסיד, שבו מוצע שההפניה לפנחס צריכה להיות 214 ולא 215.

ועמ"ש כפ' יתרו בד"ה זכור את יום השבת¹²⁰ בענין עליית הנשמות ע"י ירידתן ב גוף שמתחלה היו מבחינת היחוד דאיהו וגרמוהי חד

ועיינו גם במה שנכתב בפרשת יתרו, במאמר הפותח במילים "זכור את יום השבת", בעניין עליית הנשמות באמצעות ירידתן לגוף: בתחילה הן היו מבחינת היחוד של "הוא וכליו אחד",

המאמר בתורה אור על "זכור את יום השבת" מסביר שהנשמות עולות באמצעות ירידתן לגוף. בתחילה הן שייכות לבחינת היחוד של "הוא וכליו אחד" — בחינת הכלים של אצילות.

וע"י התלבשות בנה"ב מתעלות להיות בבחי' היחוד דאיהו וחיוהי חד ומובן זה ג"כ עפמ"ש כאן שכשהן באצילות נמשכו מפנימית הכלים שזהו ענין איהו וגרמוהי כו'

ועל ידי התלבשות בנפש הבהמית הן עולות להיות בבחינת היחוד של "הוא וחיותו אחד". גם עניין זה מובן על פי מה שנכתב כאן: כשהן באצילות, הן נמשכו מפנימיות הכלים, וזהו עניין "הוא וכליו וכו",

כשהנשמות מתלבשות בנפש הבהמית, הן עולות לבחינת "הוא וחיותו אחד", בחינת האורות. הדבר מתאים למה שנאמר במאמר זה, שהנשמות באצילות נמשכות מפנימיות הכלים.

וע"י ירידתן בכי"ע יתעלו יותר כמשי"ת כפי שחורה אני ונאווה (ועמ"ש בד"ה אם בחקתי¹²¹ הנה מבואר בע"ח):

ועל ידי ירידתן בבריאה, ביצירה ובעשיה הן יתעלו למעלה עוד יותר, כפי שיתבאר בפירוש "שחורה אני ונאווה". (ועיינו גם במה שנכתב במאמר הפותח במילים "אם בחוקותי": והנה, הדבר מבואר בעץ חיים).

באמצעות ירידתן לעולמות התחתונים הן יעלו למעלה עוד יותר, כפי שיתבאר בהסבר הפסוק "שחורה אני ונאווה". מובא כאן גם המאמר על "אם בחוקותי".

קטע 3 • ו'21-27

השערות השחורות והלבנות

21 ג והנה להבין ביאור ענין שחורה אני שמקבלת בחינת הטפה היא בחינת ח"ע בבחינת שחורה דהיינו בבחינת ההלכות ודקדוקי סופרים שהן קווצותיו תלתלים שחורות כעורב.¹²²

3. כעת, כדי להבין את הביאור ל"שחורה אני": היא מקבלת את בחינת הטיפה, שהיא בחינת חכמה עילאה, בבחינת "שחורה" — כלומר, בבחינת ההלכות ודקדוקי סופרים, שהם [המשמעות של] "קווצותיו תלתלים שחורות כעורב".

בקטע חדש מוסבר ה"שחורות". הנשמה מקבלת את "הטיפה" של חכמה עילאה, התורה, בצורה "שחורה": ההלכות המפורטות ודקדוקי סופרים, שהם ה"קווצות" שבפסוק "קווצותיו תלתלים שחורות כעורב".

הענין דאיתא באדרא דנשא (דקל"ב) וז"ל דתניא כתיב קווצותיו תלתלים שחורות כעורב וכתוב ושער רישיה כעמר נקא.¹²³ לא קשיא הא בדיקנא עילאה הא בדיקנא תתאה.¹²⁴

העניין הוא שנאמר באידרא דנשא (דף קל"ב), ואלה דבריה: "למדנו: כתוב 'קווצותיו תלתלים שחורות כעורב', וכתוב 'ושער ראשיה כעמר נקא'. אין כאן קושי: זה נאמר על הזקן העליון, וזה על הזקן התחתון".

האידרא שבזוהר, פרשת נשא, מעמידה זה מול זה שני פסוקים: בשיר השירים מתואר שיער שחור, ואילו דניאל רואה את עתיק יומין ושערו "כעמר נקא". הזוהר משיב שהשיער הלבן שייך לזקן העליון של אריך אנפין, והשיער השחור — לזקן התחתון של ז"א.

וע"ד כד אתייהבת אורייתא לישראל אתייהבת באש שחורה על גבי אש לבנה עכ"ל ודף קל"ו ע"א
איתא קוצי דשערי אוכמן כו'

ועל דרך זה, כשניתנה התורה לישראל, היא ניתנה באש שחורה על גבי אש לבנה". עד כאן לשונו. ובדף קל"ו ע"א
נאמר: "קוצי דשערי אוכמן וכו",

לכן, אומר הזוהר, התורה ניתנה כ"אש שחורה על גבי אש לבנה". במקום אחר באידרא מדובר על קוצי השיער השחורים.

דאחידן ביה דכ"יין ומסאבן^{125, 126} ומכאן אתאחדן טעמי אורייתא בדכ"יין במסאבא עכ"ל דפ"י דכ"יין
ומסאבן היינו מה שהוא כשר ופסול טמא או טהור.

שאליהם מחוכרים טהור וטמא, ומכאן מתחברים טעמי התורה בטהור ובטמא". עד כאן לשונו. פירוש "טהור וטמא"
הוא מה שכשר ופסול, טמא או טהור.

מן הקוצות השחורות משתלשלים "טהור וטמא", ומכאן מסתעפים טעמי התורה לתחומי הטהרה והטומאה. אדמו"ר הזקן מסביר שהכוונה
לפסקי ההלכה של כשר ופסול, טמא וטהור.

נמצא שרש ההלכות שבל"ת נמשכין משערות דז"א וההלכות שבמצות עשה נמשכים מבחינת עמר נקא
שערות דא"א.^{127, 128, 129, 130, 131, 132}

נמצא ששורש ההלכות של מצוות לא תעשה נמשך משערות ז"א, ואילו ההלכות של מצוות עשה נמשכות מבחינת
עמר נקא — שערות דא"א.

המסקנה היא שהלכות האיסורים נובעות מהשערות השחורות של ז"א, ואילו הלכות מצוות העשה נובעות מהשערות הלבנות של אריך
אנפין. כך נבנית הניגודיות המרכזית במאמר בין שני סוגי המצוות.

22 והענין כי הנה כבר נתבאר למעלה שכשנצרך להיות המשכה והתגלות חדשה מאור א"ס ב"ה צ"ל הכל
ע"י כתר שהוא ממוצע בין המאציל לנאצלים.

החסבר הוא שכבר התבאר לעיל, שכאשר נדרשת המשכה והתגלות חדשה מאור אין סוף ברוך הוא, הכול צריך
להיות באמצעות כתר, שהוא ממוצע בין המאציל לנאצלים.

כדי להסביר את תפקידו של ה"שערה", אדמו"ר הזקן מזכיר שכל גילוי חדש מאור אין סוף צריך לעבור דרך כתר, המתווך בין ה' לספירות.

וזהו המחדש בטובו. פ"י שממשיך האור חדש ממקור בחינת א"ס ב"ה על ידי טובו הוא בחינת ורב
חסד¹³³ שהוא מדת הכתר ועי"ז אח"כ אור חדש על ציון תאיר.¹³⁴

זהו פירוש "המחדש בטובו": הוא ממשיך אור חדש ממקור בחינת אין סוף ברוך הוא, באמצעות טובו — בחינת "ורב
חסד", מידת כתר; ועל ידי כך, לאחר מכן, "אור חדש על ציון תאיר".

בתפילת שחרית נאמר שה' "מחדש בטובו" את מעשה בראשית; "טובו" הוא "ורב חסד", אחת משלוש עשרה המידות, השייכות לכתר.
באמצעות נמשך אור חדש, כפי שמבקשת התפילה: "אור חדש על ציון תאיר".

23 והמשכה זו מהכתר בע"ס הוא רק ע"י בחינת שערות כמ"ש בע"ח ובוהר¹³⁵ דא"א יונקים ממזלות.

המשכה זו מכתר אל עשר הספירות נעשית רק באמצעות בחינת שערות, כפי שנכתב בעץ חיים ובוהר, שאבא ואמא יונקים מהמזלות.

ההמשכה מכתר אל הספירות עוברת רק באמצעות "שערות". בעץ חיים ובוהר נאמר שאבא ואמא, חכמה ובינה, יונקים מהמזלות — שניים מתוך שלושה עשר תיקוני הזקן של אריך אנפין.

והענין כי הנה בעצמותו יתברך נאמר אני הוי' לא שנית¹³⁶ ולא ביה מכל אינון מדות כלל¹³⁷ ולכן בכדי שיהיה ההמשכה והתגלות מא"ס בבחינת חכמה שיומשך מאנת בחינת חכים.

החסבר הוא כך: על עצמותו יתברך נאמר: "אני ה' לא שנית", ו"אין בו כלל מאותן המידות". לכן, כדי שתהיה המשכה וגילוי מאין סוף בבחינת חכמה — כדי שמ"אתה" תימשך בחינת "חכם" —

עצמותו של ה' אינה משתנה, ואין בו אף אחת מהמידות. כדי שיתגלה כ"חכם", כלשון תיקוני הוהר "אתה חכים", נדרש ערוץ המשכה.

זהו ירידה גדולה והוא על ידי רב חסד¹³⁸ וכמ"ש עולם חסד יבנה¹³⁹ שישפיל את עצמו שיהיה נקרא בשם חכים ומבין.

הרי זו ירידה גדולה, והיא נעשית באמצעות רב חסד, כפי שנאמר: "עולם חסד יבנה" — שהוא משפיל את עצמו כדי להיקרא בשם "חכם" ו"מבין".

הכינוי "חכם" ו"מבין" הוא ירידה גדולה עבור ה'. הדבר מתאפשר מכוח רב חסדו, כפי שנאמר בתהילים: "עולם חסד יבנה".

24 ואי אפשר להיות נמשך מבחינת ורב חסד בחכמה כ"א על ידי בחינת שערות לבד. והכלי לזה שיהיה זה

הגילוי מאור א"ס הוא על ידי

אי אפשר להמשיך אור מבחינת "ורב חסד" אל חכמה אלא באמצעות בחינת השערות בלבד. והכלי לכך, שבאמצעותו מתגלה אור אין סוף, הוא

ההמשכה מחסד שבכתר אל חכמה יכולה לעבור רק באמצעות ה"שערות" — ערוצים צרים המעבירים אור מצומצם. הכלי שבאמצעותו מתגלה אור אין סוף הוא המצוות.

המצות תרי"ג ארחין דגלגלתא^{140, 141} שרש המצות רצון עליון ונמשך ע"י שערות י"ג תקוני דיקנא דא"א מדה"ר ורב חסד¹⁴² ואבא יונק ממזל השמיני התגלות טעמי המצות.

המצוות — תרי"ג ארחות שבגולגולת, שורש המצוות, שהוא הרצון העליון; וההמשכה נעשית באמצעות השערות, י"ג תיקוני הדיקנא של אריך אנפין, מידות הרחמים ו"רב חסד". ואבא יונק מהמזל השמיני, שבו מתגלים טעמי המצוות.

הוהר מדבר על תרי"ג ארחות שבגולגולת של אריך אנפין, שהן שורש תרי"ג המצוות ברצון העליון. הרצון הזה נמשך באמצעות י"ג תיקוני הדיקנא של אריך אנפין, י"ג מידות הרחמים, וחכמה — אבא — יונקת מהשמיני שבהם, ובכך מתגלים טעמי המצוות.

אך הנה כל בחי' ההשתלשלות הנ"ל הוא רק מבחינת יוד אחרונה דשם ס"ג שבטהירו עילאה כמ"ש בספר עמק המלך שער ג' (והובא מזה במק"מ פ' בראשית¹⁴³ על דף ט"ו)

אולם כל ההשתלשלות שנוכרה לעיל היא רק מבחינת היו"ד האחרונה של שם ס"ג שבטהירו עילאה, כפי שכתוב בספר עמק המלך, שער ג' (והובא משם במקדש מלך, פרשת בראשית, על דף ט"ו),

ובכל זאת, כל ההשתלשלות הזאת באה רק מהיו"ד האחרונה של שם ס"ג שבטהירו עילאה, האור העליון הקדמון, כפי שמוכח בעמק המלך. ביחס למה שלמעלה ממנה, מדובר בבחינה זעירה.

ובזהר פ' שמות¹⁴⁴ (נ"א פ' בראשית) איתא שהתהוות כל העולמות הוא ע"י מחשבה אחת¹⁴⁵ ולכן הכל נחשב כטפה בים אוקיינוס.¹⁴⁶

ובזהר, פרשת שמות (ובנוסח אחר: פרשת בראשית), נאמר שכל העולמות התהוו באמצעות מחשבה אחת, ולכן הכול נחשב כטיפה בים.

הזוהר אומר שכל העולמות התהוו באמצעות מחשבה אחת, ולכן הכול דומה לטיפה בים. לטיפה בים אין כלל מציאות נפרדת, כפי שמסביר אדמו"ר האמצעי בחיבור המצוין בהערת קה"ת.

לכן בעצמותו ית' לא שייך לומר אפילו סכ"ע שאינו בגדר עלמין כלל וגם מה שאמר אנת חכים^{147, 148} לכן, ביחס לעצמותו ית', לא שייך לומר אפילו "סובב כל עלמין", שהרי הוא אינו בגדר עולמות כלל. וגם מה שנאמר "אנ"ת חכים",

לכן אי אפשר לכנות את עצמות ה' אפילו "סובב כל עלמין", שכן אין לה שום יחס לעולמות. כך גם לגבי דברי אליהו "אנ"ת חכים" — "אתה חכם".

דהיינו שמבחינת אנת נמשך להתלבש בבחי' חכים כנ"ל הנה בעצמותו ומהותו אין שייך גם זאת אלא אנת ר"ל על סכ"ע.

כלומר, שמבחינת "אנ"ת" נמשכת הארה להתלבש בבחינת "חכים", כפי שנתבאר לעיל — גם זה אינו שייך לעצמותו ומהותו; אלא "אנ"ת" מתייחס לבחינת "סובב כל עלמין".

דברים אלה פירושם שמבחינת "אנ"ת" נמשכת הארה אל "חכים", אך גם תיאור זה אינו יכול להתייחס לעצמותו. "אנ"ת" שם מתייחס רק לאור הסובב כל עלמין.

כי עצמות א"ס פשוט בתכלית הפשיטות ואור צח ומצוחצח¹⁴⁹ אוכם הוא קמיי¹⁵⁰ וכלא ממש חשיבי אני הוי' לא שנית¹⁵¹ וכמו קודם שנברא העולם וכל מקור ההמשכה וההתגלות הוא רק מבחי' מלי דא"ס.

כי עצמות אין סוף פשוטה בתכלית הפשיטות, ו"אור צח ומצוחצח חשוך הוא לפניו", והכול נחשב ממש כאין: "אני ה' לא שנית", כמו קודם שנברא העולם. וכל מקור ההמשכה והגילוי הוא רק מבחינת מלכות דאין סוף.

עצמות ה' פשוטה לחלוטין, ואפילו האור הזך ביותר הוא "חשוך לפניו", כפי שנאמר בתיקוני זוהר. מקור כל הגילויים הוא רק מלכות דאין סוף, הבחינה שבה ה' פונה אל מה שמחוץ לו.

אבל בעצמות א"ס לא שייך גם זאת שיהי' מקור שיתגלה איזה הארה ואינו שייך לעולמות כלל שיאמר אנת חכים.

אבל ביחס לעצמות אין סוף לא שייך גם לומר שהיא מקור שממנו מתגלה איזו הארה; ואין לה כל יחס לעולמות, כך שאפשר לומר עליה "אנ"ת חכים".

עצמות ה' אינה אפילו מקור שממנו עשוי להתגלות אור כלשהו. אין לה יחס לעולמות, כך שאי אפשר לומר עליה "אתה חכם".

רק מבחי' מלי דא"ס אף שהוא אור א"ס מ"מ היא בחי' שיוכל לומר ולהשתלשל מזה עולמות אבי"ע סוכ"ע ע"י דילוג והארת קו וחוט. וע"ז אמר אנת חכים.¹⁵²

רק מבחינת מלכות דאין סוף: אף שהיא אור אין סוף, בכל זאת זו בחינה שאפשר לומר עליה [כך], וממנה יכולים להשתלשל העולמות אצילות, בריאה, יצירה ועשיה, וכן [האור] שסובב כל עלמין, באמצעות דילוג והארת הקו והחוט. ועל כך אמר: "אתה חכם".

מלכות דאין סוף, אף שהיא עצמה אור אין סוף, היא בחינה שאפשר לומר עליה כך, וממנה משתלשלים ארבעת העולמות והאור שסובב אותם, באמצעות דילוג והקו הדק. אמירתו של אליהו "אתה חכם" מתייחסת לבחינה זו.

25 והנה התגלות האור מבחינ' זו מבחי' אנת לבחי' חכים דהיינו שיהיה נמשך התגלות מסכ"ע הארה לעלמין שהחכמה היא ראשית עולם האצי' וכתוב כולם בחכמה עשית.¹⁵³

והנה, גילוי האור מבחינה זו — מבחינת "אתה" — לבחינת "חכם", כלומר, שהארה מן סובב כל עלמין תימשך ותתגלה בעולמות, שכן חכמה היא ראשית עולם האצילות, ונאמר: "כולם בחכמה עשית" —

הגילוי מ"אתה" לתוך "חכם" פירושו שאור מן הבחינה המקיפה את כל העולמות נעשה הארה לעולמות. חכמה היא ראשית האצילות, וכל הבריאה נעשתה באמצעותה, כפי שנאמר בתהילים: "כולם בחכמה עשית".

הוא ע"י מצות עשה וע"י הגילוי נאמר ושער רישי כעמר נקא¹⁵⁴ בחי לובן עליון התגלות רצונו וחסדו ממש.

נעשה באמצעות מצוות עשה. על גילוי זה נאמר: "ושער ראשו כעמר נקא" — בחינת הלובן העליון, גילוי רצונו וחסדו ממש.

גילוי זה נמשך באמצעות מצוות עשה. זהו "שער ראשו כעמר נקא" שבחזון דניאל, הלובן העליון: הגילוי הגלוי של רצון ה' וחסדו.

(ועי מזה בביאור ע"פ כי ביום הזה יכפר¹⁵⁵ בפ' אחרי) והוא פי' דיקנא עילאה דר"ל דיקנא דא"א (ראו על כך בביאור על "כי ביום הזה יכפר", בפרשת אחרי.) זהו פירוש "דיקנא עילאה", כלומר, הדיקנא של אריך אנפין,

מצוות העשה שייכות אפוא ל"דיקנא עילאה", הדיקנא של אריך אנפין. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על יום הכיפורים, "כי ביום הזה יכפר".

והיינו ע"י קיום רמ"ח מ"ע רמ"ח אברים דמלכא^{156, 157, 158, 159} שע"י שעושין המצוה ומקיימין רצונו ית' ממשיכין רצונו ממש בעולמות.

כלומר, באמצעות קיום רמ"ח מצוות עשה, "רמ"ח אברים דמלכא": כשמקיימים את המצווה ועושים את רצונו יתברך, ממשיכים את רצונו ממש לתוך העולמות.

תיקוני הזוהר מכנה את רמ"ח מצוות העשה "רמ"ח אברים דמלכא". כשאדם מקיים מצווה, הוא עושה את רצון ה', וכך ממשיך את רצונו ממש לתוך העולמות.

והאבות קיימו את התורה¹⁶⁰ ברוחניות¹⁶¹ היי' ההתגלות למעלה באצ"י ע"י עובדות שלהם אבל כדי שיהי

האבות קיימו את התורה בדרך רוחנית; הגילוי שנמשך באמצעות מעשיהם היה למעלה, באצילות. אבל כדי שיהיה

האבות קיימו את התורה לפני שניתנה, אך בדרך רוחנית, ומעשיהם הביאו גילוי רק בעולם האצילות העליון. המדרש מכנה את מצוותיהם "ריחות", בניגוד למצוות ישראל לאחר מתן תורה בסיני.

ההתגלות למטה ממש מבחי' עשר רישי כעמר נקא הוא ע"י מעשה המצות בגשמיות ממש שע"י זה נמשך גילוי בחי' סכ"ע למטה שיהי' למטה ג"כ הגילוי

גילוי ממש למטה, מבחינת "שער ראשו כעמר נקא", יש לקיים את המצוות באמצעות מעשים גשמיים ממש. כך נמשך למטה גילוי של בחינת סובב כל עלמין, כדי שגם למטה יהיה גילוי

כדי להוריד את גילוי "עמר נקא" אל העולם הזה, צריך לקיים מצוות באמצעות חפצים גשמיים. באמצעותן מתגלה למטה האור המקיף את כל העולמות.

כמו למעלה בחכמה עילאה שנמשך בחי' אנת בבחי' חכים כנ"ל (ועמשי"ל בפי' לך לך¹⁶² ועמ"ש מענין השערות ע"פ ועשית בגדי קדש¹⁶³ לאהרן¹⁶⁴ כוי ומ"ש ע"פ והיה לכם לציצית¹⁶⁵ בפי' והייתם קדושים).¹⁶⁶

כמו למעלה בחכמה עילאה, שבה נמשכת בחינת "אתה" לבחינת "חכם", כנזכר לעיל. (ראו מה שנכתב לעיל בפרשת לך לך; ראו מה שנכתב על השערות בפסוק "ועשית בגדי קדש לאהרן וגו'"; וכן מה שנכתב על הפסוק "והיה לכם לציצית", בביאור "והייתם קדושים".)

הגילוי למטה משקף אפוא את המתרחש למעלה, שבו "אתה" נמשך לתוך "חכם". ההפניות הן למאמרים בתורה אור על לך לך ועל תצוה, וכן למאמר על ציצית.

אך שיהי' התגלות עצמותו כביכול שלמעלה מבחי' סוכ"ע לא יוכל להיות כ"א לעתיד לבוא (ועיין בהרמ"ז בפי' בראשית) (בדף ד' ע"ב) שכתב.

אך גילוי עצמותו, כביכול, שלמעלה מבחינת סוכ"ע לא יוכל להיות רק לעתיד לבוא. (ראו ברמ"ז על פרשת בראשית), (בדף ד' ע"ב), שכתב,

גילוי עצמות ה' ממש, שלמעלה אפילו מן האור המקיף את כל העולמות, יהיה רק לעתיד לבוא. גם הרמ"ז, בפירושו על זוהר, אומר כך.

וז"ל ונלע"ד שעיקר התיקון הוא לזמן תיקון העולמות אחר זמן המשיח שאז יהיה בנו כח להמשיך הטפה מפנימיות עתיק משא"כ עתה עכ"ל

ואלה דבריו: "ונראה לעניות דעתי שעיקר התיקון מיועד לזמן תיקון העולמות, לאחר ימות המשיח, שכן אז יהיה לנו הכוח להמשיך את הטיפה מפנימיות עתיק, מה שאין כן עכשיו". עד כאן לשונו.

הרמ"ז כותב שהתיקון השלם שייך לתקופה שלאחר ביאת המשיח, שבה יהיה אפשר להמשיך מפנימיות עתיק, הדרגה הפנימית ביותר שבכתר. כעת הדבר עדיין אינו אפשרי.

והנה אז יהיה הגילוי גם למטה ממש (ועמ"ש ע"פ שימני כחותם)¹⁶⁷ ועל ידי שמקיימין מצות ל"ת כמשי"ת אז תהיה ההתגלות גם למטה ממש (ראו מה שכתוב על הפסוק "שימני כחותם"), [והדבר ייעשה] באמצעות קיום מצוות לא תעשה, כפי שיתבאר.

אז תגיע ההתגלות גם לעולם הגשמי הזה ממש. הדבר ייעשה באמצעות מצוות לא תעשה, כפי שהמאמר מסביר בהמשך.

והנה מצות ל"ת הם בבחינת דיקנא תתאה דהיינו דיקנא דז"א קווצותיו תלתלים שחורות כעורב¹⁶⁸
תלתלים תלי תלים של הלכות¹⁶⁹ דברי סופרים בחי' סופר שלמעלה מבחי' ספר

והנה, מצוות לא תעשה הן בבחינת דיקנא תתאה, כלומר, דיקנא של ז"א: "קווצותיו תלתלים, שחורות כעורב" —
תלתלים, תלי תלים, "ערמות על גבי ערמות" של הלכות, דברי סופרים; בחינת סופר, שלמעלה מבחינת ספר;

האיסורים שייכים ל"דיקנא תתאה", התלתלים השחורים של ז"א. הגמרא דורשת "תלתלים" כ"תלי תלים" של הלכות; אלה הם דברי
סופרים, ששורשם, בחינת "סופר", למעלה מבחינת "ספר" — התורה הכתובה.

וגם גדרים וסייגים שמדרכנן רובם הם במצות לא תעשה והם שחורות כעורב בבחינת אכזריות דהיינו
שנצרך לזה ג"כ מדת גבורות לפסוק שהדבר פסול ולא יוכל להתעלות אף שבהכרח יש בו ניצוץ
מקדושה עכ"ז דוחין אותו.

וכן גם גדרים וסייגים מדברי חכמים, שרובם נוגעים למצוות לא תעשה. הם "שחורות כעורב", בבחינת אכזריות;
כלומר, לשם כך נדרשת גם מידת הגבורה, כדי לפסוק שהדבר פסול ואינו יכול להתעלות. ואף שבהכרח יש בו
ניצוץ של קדושה, בכל זאת דוחים אותו.

רוב הגדרים והסייגים מדברי חכמים נוגעים אף הם לאיסורים. הם "שחורות כעורב" — תקיפים, משום שקביעה שדבר אסור דורשת גבורה;
בדבר האסור יש ניצוץ של קדושה, ובכל זאת דוחים אותו והוא אינו יכול להתעלות.

26 וז"ש באדרא דשערי אוכמן כו' דאחידן ב"י דכ"יין ומסאבן¹⁷⁰ לפסוק שזה הוא טהור וכשר ויכול
להתעלות ודבר אחר טמא ופסול ואינו יכול להתעלות אף שיש בו ניצוץ.

זהו שנאמר באיזרא: "השערות השחורות וכו', שאחוזים בהן טהורים וטמאים" — כדי לפסוק שדבר זה טהור וכשר
ויכול להתעלות, ואילו דבר אחר טמא ואינו כשר ואינו יכול להתעלות, אף שיש בו ניצוץ.

זהו דברי האיזרא, ש"טהורים וטמאים" אחוזים בשערה השחורה. הכוונה לפסיקות הלכתיות שלפיהן דבר אחד טהור ויכול להתעלות,
ואילו דבר אחר טמא ואינו יכול להתעלות, אף שגם בו יש ניצוץ.

ויש בדברים אסורים ג"כ ב' בחינות דכמו שבקדושה יש פנימי ומקיף כן יש בקליפה ג"כ ב' בחי' הנ"ל

גם בדברים אסורים יש שתי בחינות: כשם שבקדושה יש פנימיות ומקיף, כך גם בקליפה יש שתי בחינות אלה.

בדברים האסורים יש שתי בחינות, המקבילות לקדושה, שבה יש בחינה פנימית ובחינה מקיפה. גם בקליפה יש את שתיהן.

כמו לא תאכל חלב¹⁷¹ וכדומה זהו בחינת פנימית שהמאכל נכנס בפנימית ויש בחינת מקיף היינו אף שאין נכנס בפנימית שום דבר נטמא גופו כשנוגע בו וזהו בחי' מקיף דקליפה שזהו כל ענין סדר טהרות.

למשל, "לא תאכל חלב" וכיוצא בזה — זו בחינת הפנימיות, משום שהמאכל נכנס לתוך הגוף. ויש גם בחינת המקיף: אף ששום דבר אינו נכנס לתוך הגוף, הוא נטמא כשנוגע בדבר. זו בחינת המקיף של הקליפה, וזהו כל עניינו של סדר טהרות.

מאכל אסור, כגון חלב, הוא בחינת הקליפה הפנימית, מפני שהוא נכנס לגוף. טומאה הנגרמת ממגע בלבד היא בחינת הקליפה המקיפה; זהו הנושא של סדר טהרות שבמשנה.

27 ולכן ארז"ל ודעת זה סדר טהרות.¹⁷² שצ"ל שלא יהיה שום מסך מבדיל לא מפנימי ולא ממקיף דקליפה ועל ידי זה לעתיד לבוא יהיה התגלות הארה מעצמותו ומהותו.

ולכן אמרו חז"ל: "ודעת — זה סדר טהרות". צריך שלא יהיה שום מסך מבדיל, לא מצד הפנימיות ולא מצד המקיף של הקליפה. ועל ידי כך, לעתיד לבוא, תתגלה הארה מעצמותו ומהותו.

בגמרא נאמר שהמילה "דעת" בפסוק בישעיהו מתייחסת לסדר טהרות. יש לסלק הן את הקליפה הפנימית והן את הקליפה המקיפה, כדי שלא יהיה מסך מבדיל, וכך תתגלה עצמותו של ה' לעתיד לבוא.

וזהו שחורה אני ועי"ז דוקא ונאווה.¹⁷³ היינו דעם היות שהנשמה כשירדת בכי"ע בבחינת גבול היא בבחינת שחורה אני.

וזהו "שחורה אני", ודוקא על ידי כך — "ונאווה". כלומר, אף שהנשמה, כשהיא יורדת לעולמות בריאה, יצירה ועשיה, ונעשית מוגבלת, היא בבחינת "שחורה אני",

זהו "שחורה אני", ועל ידי כך "ונאווה". הנשמה שירדה לעולמות התחתונים מוגבלת, ולכן היא בבחינת "שחורה".

אבל על ידי קיום המצות ג"כ בבחינת קוצותיו תלתלים שחורות כעורב¹⁷⁴ בדקדוקי סופרים גדרים וסייגים שהם מבחי' גבורות קדושות ונדחה עי"ז הסט"א. לכן אף שלמטה אני שחורה ג"כ כעורב שלא בבחינת המשכה.

אולם על ידי קיום המצוות גם בבחינת "קוצותיו תלתלים שחורות כעורב" — בדקדוקי סופרים, בגדרים ובסייגים, שהם בבחינת גבורות קדושות — נדחית על ידי כך הסטרא אחרא. לכן, אף שלמטה אני שחורה גם כעורב, אין זו בבחינת המשכה,

אך כאשר מקיימים את המצוות גם בדרך ה"שחורה", באמצעות תקנותיהם וגדריהם של חכמים, שמקורם בגבורות קדושות, הנשמה דוחה את הסטרא אחרא. "שחורות" זו אינה המשכה של אור, אלא דחייה.

אבל עייז ונאווה כי המצות לית הם כלים שעל ידי קיומן יהי לעייל התגלות עצמותו ומהותו מה שנאמר בו אני הוי לא שנית¹⁷⁵ ואינו כגדר שום הארת המשכה מאתו יתברך

ועל ידי כך היא "ונאווה": שכן מצוות לא תעשה הן כלים, שעל ידי קיומן תתגלה לעתיד לבוא עצמותו ומהותו, שעליו נאמר "אני ה' לא שנית", והוא אינו כגדר של שום הארה הנמשכת ממנו יתברך.

זו בדיוק הסיבה שהיא "ונאווה": מצוות לא תעשה הן כלים שדרכם תתגלה לעתיד לבוא עצמותו של ה'. עצמות זו, שעליה נאמר "אני ה' לא שנית", היא למעלה מכל הארה הנמשכת ממנו.

(ואמנם מה דהלכות דלית תלויין בדיקנא דז"א שהוא למטה הרבה מבחי' דיקנא דא"א דשם תלויין הלכות דמ"ע ובמ"א איתא דלית נמשכין מי"ה ומ"ע מו"ה ית' לקמן אי"ה):

(ואשר לכך שהלכות מצוות לא תעשה תלויות בזקן של ז"א, שהוא למטה בהרבה מבחינת הזקן של אריך אנפין, שבו תלויות הלכות מצוות עשה, ובמקום אחר נאמר שמצוות לא תעשה נמשכות מי"ה ומצוות עשה מו"ה — הדבר יתבאר להלן, בעזרת ה').

נותרו שתי שאלות להמשך: מדוע מצוות לא תעשה תלויות בזקן של ז"א, הנמוך בהרבה מזקנו של אריך אנפין, וכיצד הדבר מתיישב עם ההסבר שמצוות לא תעשה נמשכות מאותיות י"ה של שם ה', ומצוות עשה מאותיות ו"ה.

קטע 4 • 281-34

תוהו ותיקון: האריה והשור

28 ד ולבאר הטעם צריך להקדים ענין תוהו ותיקון דהנה שבה"כ דתוהו הי' מחמת שהיה האור רב והכלים קטנים מהכיל

ד. כדי לבאר את הטעם, יש להקדים ולדון בעניין תוהו ותיקון. שבירת הכלים בתוהו התרחשה מפני שהאור היה רב והכלים היו קטנים מכדי להכיל אותו,

בחלק חדש זה מוסבר הטעם באמצעות הקדמה על תוהו ותיקון. בעולם התוהו נשברו הכלים מפני שהאור היה גדול מכדי שיוכלו להכיל אותו.

ולא יכלה הכלי להגביל את האור לכן נשברו הכלים ונפלו למטה והאורות נסתלקו בעצמות המאציל.

והכלי לא יכול היה להגביל את האור. לכן נשברו הכלים ונפלו למטה, ואילו האורות הסתלקו אל עצמות המאציל.

הכלים לא יכלו להכיל את האור ולהגבילו, ולכן נשברו ונפלו למדרגות נמוכות יותר, ואילו האורות הסתלקו בחזרה אל מקורם במאציל.

ואח"כ נבררו ונתקנו והתיקון הוא שנעשו בבחינת פרצופים ולהיות כל מדה כלולה מעשר ובריבוי הכלים נתקנו האורות וכמ"ש הרח"ו בפ"י האדר"ז כי סוד התיקון הוא המעטת האור ואדרבה זו היא סיבה שיוכלו לקבלו הכלים המתבררים.

לאחר מכן הם התבררו ונתקנו. התיקון הוא שנעשו בבחינת פרצופים, וכל מידה כלולה מעשר; באמצעות ריבוי הכלים נתקנו האורות. וכפי שכתב רבי חיים ויטאל בפירושו לאדרא זוטא, סוד התיקון הוא מיעוט האור; אדרבה, דווקא כך יכולים הכלים המתבררים לקבל אותו.

בתיקון התבררו השברים ונבנו מחדש כפרצופים, כלומר תצורות, שכל מידה כלולה בהן מכל עשר הספירות, וכך יכולים הכלים הרבים להכיל את האור. רבי חיים ויטאל מסביר שסוד התיקון הוא מיעוט האור, דווקא מיעוט זה מאפשר לכלים לקבלו.

29 והנה תחלה נתברר מהכלים דתהו מה שנכלל בעולם האצ"י בכלים דע"ס דתיקון ומה שלא היה יכול להכלל באצילות ירד לבי"ע ונבררו שם שנתגלו נשמות ומלאכים.

תחילה התברר מתוך הכלים של תוהו מה שנכלל בעולם האצילות, בכלים של עשר ספירות דתיקון; ומה שלא היה יכול להיכלל באצילות ירד לבריאה, יצירה ועשיה, והתברר שם, עד שהתגלו נשמות ומלאכים.

לאחר השבירה התבררו השברים של תוהו. מה שהיה יכול להשתלב בכלים של אצילות נעשה חלק מעולם התיקון; ומה שלא היה יכול להשתלב ירד לבריאה, יצירה ועשיה, ושם הביא בירורו להופעת נשמות ומלאכים.

ולכן יש כח בהמלאכים להיות והחיות נושאות את הכסא¹⁷⁶ ועל הכסא כמראה אדם¹⁷⁷ בחי אורות וכלים דאצ"י.

לכן יש למלאכים כוח להיות בבחינת "והחיות נושאות את הכסא", ו"על הכסא כמראה אדם" — בחינת האורות והכלים של אצילות.

הדבר מסביר את כוחם המיוחד של המלאכים: החיות, כלומר "החיות" שבמרכבת יחזקאל, "נושאות את הכסא", ועל הכסא נמצאת "כמראה אדם" שראה יחזקאל — האורות והכלים של אצילות. הנבראים הנמוכים נושאים בחינה גבוהה מהם.

וזהו לפי ששרשם מעולם התהו ואורות דתהו גבוהים יותר מאורות דתיקון שהרי התיקון הוא המעטת האור (דרך נקבים וצינורות ושערות)

והיינו מפני ששרשם מעולם התוהו, והאורות של תוהו גבוהים מהאורות של תיקון, שהרי תיקון הוא מיעוט האור — דרך נקבים, צינורות ושערות;

הם מסוגלים לכך מפני ששרשם בתוהו, שאורותיו גבוהים מאורות התיקון. התיקון פועל באמצעות מיעוט האור והעברתו דרך "נקבים, צינורות ושערות".

רק שמחמת שבה"כ נסתלקו האורות במאצילן והכלים נפלו למטה אכן אחר שנבררו הכלים ונתעלו מנפילתן חוזר להתגלות בהן שרשן אורות דתהו שהוא בחי' לפני מלך מלך לבניי.¹⁷⁸

אלא שמחמת שבירת הכלים הסתלקו האורות אל המאציל, והכלים נפלו למטה. אך לאחר שהכלים התבררו והתרוממו מנפילתם, חוזר שורשם — אורות התהו — להתגלות בהם; זוהי הבחינה של "לפני מלך מלך לבני ישראל".

בשבירה הסתלקו אורות התהו למקורם, ואילו הכלים נפלו. לאחר שהכלים מתבררים ומתרוממים, האורות הגבוהים של תהו מאירים בהם מחדש. הקבלה מזהה את תהו עם מלכי אדום שמלכו "לפני מלך מלך לבני ישראל".

וזוהו שע"י הביטול שבחיות המרכבה זעות מחיל כסא שהוא בירור ותיקון מה שיש בהם משבה"כ שנברר ונתקן עד שנכלל בבחי' ביטול

וזוהו שעל ידי הביטול של חיות המרכבה, ש"זעות מחיל כסא" — שהוא בירור ותיקון של מה שיש בהן משבירת הכלים, שהתברר ונתקן עד שנכלל בבחינת ביטול —

החיות "זעות מחיל כסא". הרעדה שלהן, שהיא ביטול, היא עצמה בירור שברי תהו שבתוכן, שזעת נכללו בביטול.

אז נתגלה בהם הארה מאורות דתהו שנסתלקו לעצמות המאציל ועי"ז נושאות את הכסא והאדם שעל הכסא לבחי' עצמיות א"ס ב"ה בחי' כי לא אדם הוא¹⁷⁹

אז מתגלה בהן הארה מאורות התהו שהסתלקו לעצמות המאציל; ועל ידי כך הן נושאות את הכסא ואת האדם שעל הכסא עד לבחינת עצמות אין סוף ברוך הוא, לבחינת "כי לא אדם הוא".

אז מאירים בהן האורות של תהו שהסתלקו, ולכן הן יכולות לשאת את הכסא ואת ה"אדם" שעליו, ולהגיע אפילו לעצמות אין סוף, שעליה נאמר "כי לא אדם הוא".

והנה המלאכים הם שכבר נברר וזהו ואשר משרתיו כולם עומדים שעומדים בבחי' ביטול וכן הנשמות וכמ"ש בע"ח¹⁸⁰ שהנשמה עצמה אין צריכה תיקון ולא ירדה רק לברר הנה"ב¹⁸¹ כו'.

והנה המלאכים הם מה שכבר התברר, וזהו "ואשר משרתיו כולם עומדים" — שהם עומדים בבחינת ביטול. וכך גם הנשמות, וכמו שכתוב בעץ חיים שהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון, ולא ירדה אלא כדי לברר את הנפש הבהמית וכו'.

המלאכים כבר התבררו, ולכן נאמר בתפילה שהם "כולם עומדים" בביטול. גם הנשמות אינן צריכות בירור בעצמן: עץ חיים אומר שהן יורדות רק כדי לברר את הנפש הבהמית.

30 והנה כמו שיש ג' שותפים באדם¹⁸² אב ואם והקב"ה נותן בו נשמה. כמ"כ בבהמה הגשמי יש בה נפש

מבחי החיות שבמרכבה מבחינת השמרים והפסולת שעדיין לא נברר והם מתבררים על ידי

והנה, כשם שיש באדם שלושה שותפים — אביו, אמו והקדוש ברוך הוא, שנותן בו נשמה — כך גם בבהמה הגשמית יש נפש מבחינת החיות שבמרכבה, מבחינת השמרים והפסולת שעדיין לא התבררו. הם מתבררים באמצעות

הגמרא מדברת על שלושה שותפים באדם: אביו, אמו וה', שנותן בו את הנשמה. בדומה לכך, חיותה של הבהמה באה מבחינת החיות שבמרכבה, אך מן ה"שמרים" הלא-מבוררים שלהן.

האדם שאוכלן ובכח שאכל הבהמה יוכל לומר אחד ואהבת ככל לבכך¹⁸³ בבי יצריך^{184, 185} ולהתפלל במס"נ על ידי זה נבררו גם הבהמות וכל הדברים המותרים לאוכלן ועי"ז מתגלה הארה מאורות דתהו כנ"ל בענין והחיות נושאות כו'

האדם שאוכל אותן: בכוח שניתן לו מאכילת הבהמה הוא יכול לומר "אחד", ולקיים "ואהבת [את ה']" ... ככל לבכך" — בשני יצריך — ולהתפלל במסירות נפש. בכך מתבררות גם הבהמות, וכן כל המאכלים המותרים; ועל ידי כך מתגלה הארה מאורות התהו, כנזכר לעיל בענין "והחיות נושאות" וכו'.

האדם מברר את הבהמה כשהוא אוכל אותה ומשתמש בכוחה כדי לומר "אחד" בקריאת שמע, לאהוב את ה' "בכל לבבך" — כפי שהמשנה דורשת, בשני יצריך — ולהתפלל במסירות נפש. כך מתעלים גם המאכלים המותרים, ומתגלית הארה מאורות התהו, בדומה לחיות הנושאות את הכיסא.

וכן כשעושיין מהם מצות עשה כמו שופר סוכה ולולב ציצית ותפילין ממשיכים התגלות האורות דתהו שנסתלקו שיתגלו בכלים דתיקון

וכך גם כשמקיימים באמצעותם מצוות עשה, כגון שופר, סוכה ולולב, ציצית ותפילין: ממשיכים את התגלותם של אורות התהו שהסתלקו, כדי שיתגלו בכלים של תיקון.

השימוש בדברים גשמיים לקיום מצוות עשה, כגון שופר, סוכה, ולולב, ציצית ותפילין, ממשיך אף הוא את אורות התהו שהסתלקו ומגלה אותם בכלים של תיקון.

(ויומשך גילוי זה בנפש האלקי וכמו למעלה והחיות נושאות את בחינת האדם שלו). וכי"ז הוא בדברים המותרים לפיך. משא"כ הדברים האסורים שלא יוכלו להתעלות כלל.

(וגילוי זה יימשך בנפש האלקית, וכמו למעלה, שהחיות נושאות את בחינת האדם שבהן). כל זה הוא בדברים המותרים לפיך. לא כך בדברים האסורים, שאינם יכולים להתעלות כלל.

גילוי זה מגיע לנפש האלקית, כשם שהחיות נושאות למעלה את בחינת ה"אדם". אולם הדבר נכון רק לגבי דברים מותרים; דברים אסורים אינם יכולים להתעלות בדרך זו כלל.

והנה צ"ל דבמרכבה הקדושה פני אריה אל הימין¹⁸⁶ הרי הוא קודם במעלה וגבוה מפני שור ולכן ג"כ בקרבנות היי אריה דאכיל קרבנין.¹⁸⁷

והנה יש להבין: במרכבה הקדושה "פני אריה אל הימין", כלומר פני האריה קודמות במעלה וגבוהות מפני השור; ולכן גם בקרבנות היה "אריה דאכיל קרבנין" — אריה שאוכל את הקרבנות.

מתעוררת כאן שאלה: במרכבה של יחזקאל פני האריה נמצאות בצד ימין, והן גבוהות מפני השור. בזהר מדובר גם על אריה שאכל את הקרבנות שעל המזבח.

31 ומדוע למטה השור מותר לאוכלו ויוכ ל להתעלות ע"י האדם שאוכלו או שמקריבו ע"ג המזבח שעייז נתעלה

מדוע, אם כן, למטה מותר לאכול את השור, והאדם יכול להעלותו באמצעות אכילתו או הקרבתו על גבי המזבח, וכך

מדוע, אם כן, השור מותר למאכל ולהקרבה על המזבח, ושם הוא מתעלה?

עצם השור ונכלל בקדושה משא"כ האריה הוא מחיות טמאות אשר אסורים באכילה ואינו ראוי לכל דבר שבקדושה שלא הוכשר למלאכת שמים אלא מן המותר בפ"ך.¹⁸⁸

השור עצמו מתעלה ונכלל בקדושה; ואילו האריה נמנה עם החיות הטמאות, שאסור לאכול אותן, והוא אינו ראוי לשום עניין שבקדושה, שהרי "רק מה שמותר לפיך הוכשר למלאכת שמים"?

השור עצמו נעשה חלק מהקדושה, ואילו האריה הוא חיה טמאה, שאסור לאכול אותה ואינה ראויה לשום שימוש שבקדושה. הגמרא קובעת שרק דבר שמותר באכילה ראוי לשמש בעבודת הקודש.

והענין כי הנה נודע שהקליפה קדמה לפרי.¹⁸⁹ ולא שהקליפה ממש קדמה לפרי ח"ו אלא שהאור וחיות הלוכש בתוכו בבחינת גלות ונפל שמה משבה"כ

העניין הוא שכידוע, "הקליפה קדמה לפרי". אין הכוונה שהקליפה עצמה קדמה ממש לפרי, חס ושלום; אלא שהאור והחיות המלוכשים בתוכה נמצאים בגלות, לאחר שנפלו לשם בשבירת הכלים,

התשובה מבוססת על העיקרון ש"הקליפה קדמה לפרי". אין פירוש הדבר שהקליפה קודמת באמת או נעלית יותר; הכוונה לאור הכלוא בקליפה, שנפל לשם בשבירה ונמצא שם בגלות.

הנה הוא ממדרגות עליונות יותר מהפרי עצמה (וכמ"ש בד"ה ויהי בשלח פרעה)^{190, 191} וכנ"ל מענין תוהו ותיקון ואעפ"כ הקליפה עצמה היא סיגים וקליפה.

הם ממדרגות נעלות יותר מהפרי עצמו (כמו שכתוב במאמר הפותח במילים "ויהי בשלח פרעה"), כפי שהתבאר בעניין תוהו ותיקון. ואף על פי כן, הקליפה עצמה היא פסולת וקליפה.

האור הכלוא הזה נמשך ממדרגות נעלות יותר מהפרי עצמו, כשם שתהו נעלה מתיקון. ואף על פי כן, הקליפה עצמה היא פסולת.

ולכן האריה למטה¹⁹² הוא חיה טמאה ולמטה מהשור שהוא לגבי האריה כמו פרי לקליפה ואמנם שרש האור והחיות והניצוץ המלוכש בו הוא מבחינת שלמעלה מהשור שהרי למעלה פני אריה אל הימין¹⁹³ כו'.

לכן האריה למטה הוא חיה טמאה, ונחות מהשור, שהרי ביחס לאריה השור הוא כפרי ביחס לקליפה. אולם שורש האור, החיות והניצוץ המלוכשים בו הוא ממדרגה שלמעלה מהשור, שהרי למעלה "פני אריה אל הימין" וכו'.

לכן האריה למטה טמא ונחות מהשור, כשם שהקליפה נחותה מהפרי. אך הניצוץ שבתוך האריה מושרש במדרגה נעלית משורש השור, בהתאם למקומו של האריה בצד ימין שבמרכבה.

32 והנה כענין התהוות הארי' שלמטה מפני ארי' כך עד"ז הוא ענין אברהם שיצא ממנו ישמעאל¹⁹⁴ פי' שיצא ממנו בבחינת סיגים שנפרדו¹⁹⁵ מהכסף ואז נעשה אברהם מרכבה לחסד דאצילות כמו הכסף לאחר שהוטהר מהסיגים.

והנה, בדומה להתהוות האריה שלמטה מפני האריה, כך גם עניינו של אברהם, שממנו יצא ישמעאל. כלומר, ישמעאל יצא ממנו בבחינת סיגים שנפרדו מן הכסף; ואז נעשה אברהם מרכבה לחסד שבאצילות, כמו הכסף לאחר שנטהר מן הסיגים.

אותו דפוס מסביר את לשון הגמרא: "אברהם שממנו יצא ישמעאל". לפי הקריאה הקבלית המובאת כאן, ישמעאל יצא כמו סיגים שנפרדים מן הכסף, ולאחר שהופרד נעשה אברהם "מרכבה" טהורה, כלי לחסד שבאצילות.

33 ובעת שהיה קודם בירור הכלים דתהו הי' כלול ישמעאל ג"כ בבחינת אברהם ונעשה שבה"כ וישמעאל קדם ליצחק כמו קליפה קדמה לפרי

לפני בירור הכלים דתוהו, גם ישמעאל היה כלול בבחינת אברהם, ואז אירע שבירת הכלים; ישמעאל קדם ליצחק, כשם שקליפה קודמת לפרי.

לפני בירור הכלים דתוהו, ישמעאל עדיין היה כלול באברהם, ולכן אירע "שבירת הכלים". ישמעאל נולד לפני יצחק, כשם שהקליפה קודמת לפרי.

ולכן היה הוא הבכור והיינו כמו בחינת האריה שלמטה לגבי השור עד"מ כי בחינת יצחק הוא

לכן הוא היה הבכור. הדבר דומה, בדרך משל, לבחינת האריה שלמטה ביחס לשור: בחינת יצחק היא

משום כך הוא היה הבכור. היחס הזה מקביל ליחס שבין האריה שלמטה לשור.

כמו בחינת פני שור שבמרכבה הקדושה וישמעאל הוא כמו בחינת האריה שלמטה שהרי שרשו גבוה יותר דהיינו מבחינת פני אריה

כמו בחינת פני שור שבמרכבה הקדושה, וישמעאל הוא כמו בחינת האריה שלמטה, שהרי שורשו גבוה יותר, כלומר מבחינת פני אריה;

י צחק מקביל לבחינת פני השור שבמרכבה הקדושה, ואילו ישמעאל מקביל לאריה שלמטה, ששורשו הוא בחינת פני האריה, הגבוהה יותר.

אמנם הוא עצמו יצא בבחי' סיגים וקליפה (ומזה יובן ענין שחורה אני ונאווה כאהלי קדר¹⁹⁶ כדלקמן) וכמו השליא שמקפת לולד

אבל הוא עצמו יצא בבחינת סיגים וקליפה (ומכאן יובן בהמשך עניין "שחורה אני ונאווה כאהלי קדר"), כמו השליה המקיפה את הוולד.

עם זאת, ישמעאל עצמו יצא כסיגים וכקליפה. בדרך אגב, מצוין שכך יובן בהמשך הדימוי ל"אהלי קדר", שכן קדר היה בנו של ישמעאל; והוא גם נמשל לשליה המקיפה את הוולד.

וזהו לפי שבשרשה כשהיתה כלולה בהטפה היא נעלה יותר ואח"כ ע"י הבירור נפרדת וזורקין אותה. והענין הוא כי מה שהוא גבוה יותר בשרשו כשנופל בבחינת שבה"כ נופל למטה יותר.

הסיבה לכך היא שבשורשה, כשהיא כלולה בטיפה, היא נעלית יותר; ואחר כך, בתהליך הבירור, היא נפרדת ונזרקת. העניין הוא שמה שגבוה יותר בשורשו, כאשר הוא נופל בשבירת הכלים, נופל למטה יותר.

השליה הייתה פעם חלק מן הטיפה, ובשורשה הייתה נעלית יותר; אך בתהליך הבירור היא נפרדת ומושלכת. הכלל הוא שמה שגבוה יותר בשורשו, נופל למטה יותר כשהוא נופל.

ולכן גם בענין שבה"כ דתהו יש כמה בחינות שמה שנפל למטה יותר זהו מפני ששרשה היה גבוה יותר שהיו האורות גבוהים יותר

לכן גם בשבירת הכלים דתהו יש כמה בחינות: מה שנפל למטה יותר, נפל כך מפני ששורשו היה גבוה יותר, שכן האורות היו גבוהים יותר;

לכן, בשבירת הכלים דתהו, השברים שנפלו למטה ביותר באו מן האורות הגבוהים ביותר.

ולכן הכלים לא הכילום ונפלו בכח למטה יותר ויש מבחינת הכלים שנשכרו ונפלו שנשתלשלו בבחינת בהמות וחיות המותרים באכילה ומה שגבוה יותר בשרשו נפל למטה יותר בדברים שאסור באכילה.

ולכן הכלים לא יכלו להכיל אותם, והם נפלו בעוצמה למטה יותר. חלק מן הכלים שנשכרו ונפלו השתלשלו לבהמות ולחיות המותרות באכילה, ואילו מה שהיה גבוה יותר בשורשו נפל למטה יותר, לדברים האסורים באכילה.

הכלים לא יכלו להכיל את האור הגדול שבהם, ולכן נפלו בעוצמה רבה יותר. שכרי האורות הנמוכים נעשו לבעלי חיים המותרים באכילה; ואילו שכרי האורות הגבוהים יותר נפלו למטה עוד יותר, לדברים האסורים באכילה.

34 והנה קיום המצות ל"ת הוא הכל בדברים האסורים ששרשן גבוה יותר מהדברים המותרים כמו אריה נגד שור

והנה, קיום מצוות לא תעשה נעשה כולו בעניינים אסורים, ששורשם גבוה משורשם של הדברים המותרים, כמו שהאריה גבוה מן השור.

האיסורים כולם עוסקים בדברים אסורים, ששורשם גבוה משורשם של הדברים המותרים, כשם ששורשו של האריה גבוה משורשו של השור.

ועל ידי קיום רצונו ית' בבחינת הלי"ת היינו בבחינת דחייה שדוחין אותן הפנימי ומקיפים דקליפה ועל ידי קיום רצונו ית' בקיום מצוות לא תעשה, כלומר בדרך של דחייה, שבה נדחות הפנימיות והמקיפים של הקליפה—

קיום רצונו של ה' באמצעות האיסורים פירושו דחיית הקליפה, הן בפנימיותה והן במקיפיה שלה.

היינו על ידי מניעת האכילה לא תאכל או שנזהרים מלטמא בהם וכל הגדרים והסייגים שבהם עי"ז רוח הטומאה יעביר מן הארץ¹⁹⁷

כלומר, על ידי הימנעות מאכילה — "לא תאכל" — או על ידי היזהרות מלהיטמא בדברים אלה, וכן על ידי כל הגדרים והסייגים הנוגעים להם; על ידי כך "את רוח הטומאה יעביר מן הארץ",

דוחים אותם בכך שנמנעים מאכילת מאכלים אסורים, נזהרים מטומאה ושומרים על הגדרים והסייגים שסביבם. כך מתקיימת הנבואה: "את רוח הטומאה יעביר מן הארץ".

ולא יהיה שום הסתר וקליפה ומתגלה עי"ז עצמיות האורות עליונים הגבוהים יותר מהאורות המתגלים עי"י מ"ע שבדברים המותרים כו'

ולא יהיה עוד שום הסתר או קליפה; ועל ידי כך מתגלה עצמות האורות העליונים, הגבוהים מן האורות המתגלים על ידי מצוות עשה שבדברים המותרים וכו',

כשאין עוד הסתר, מתגלה עצמות האורות העליונים ביותר, הגבוהים מן האורות שמתגלים על ידי מצוות עשה בדברים המותרים.

וכמו שלמעלה גילוי בחינת פני אריה¹⁹⁸ הוא גבוה מבחינת פני שור כו' ועמ"ש בפ' עקב ע"פ ויאכילך את המן^{199, 200} כו':

וכמו שלמעלה, גילוי בחינת פני אריה גבוה מבחינת פני שור וכו'. ועיינו במה שנכתב בפרשת עקב על הפסוק "ויאכילך את המן וכו'".

הדבר מקביל לפנים של האריה, שמעל לפנים של השור במרכבה. לעיון נוסף מובא מאמר בלקוטי תורה, פרשת עקב, על המן.

קטע 5 • 42-35

השמש, המלח ואהלי קדר

35 ה וזהו שחורה אני כו'²⁰¹ אל תראוני שאני שחרחורת שזפתני השמש.²⁰² היינו כי אף שלמטה אני בבחינת שחרות ובע"ג ובקיום דברים גשמיים

5. וזהו [פירוש] "שחורה אני וכו', אל תראוני שאני שחרחורת, שזפתני השמש". כלומר, אף שלמטה אני במצב של שחרות והגבלה, ועוסקת בקיום דברים גשמיים,

בקטע חדש נדרש הפסוק הבא: "אל תראוני שאני שחרחורת, שזפתני השמש". הנשמה מודה שלמטה היא "שחורה", מוגבלת ועסוקה בדברים גשמיים.

אבל עי"י כל זה דוקא הנני בא למעלה גדולה שע"י יתגלה חדשות התגלות עצמותו ומהותו דהיינו דרך כלל עי"י קיום כל המצות מ"ע ומצות ל"ת.

אף על פי כן, דווקא באמצעות כל זה אני מגיעה למעלה גדולה, שכן על ידי כך תתגלה התגלות חדשה: התגלות עצמותו ומהותו — כלומר, באופן כללי, באמצעות קיום כל המצוות, מצוות עשה ומצוות לא תעשה,

אף על פי כן, דווקא הדבר הזה מביא אותה למעלה גדולה, מפני שבאמצעות תגלה התגלות חדשה: עצמותו של ה' עצמו. הדבר נעשה באמצעות קיום כל המצוות, מצוות עשה ומצוות לא תעשה.

שהם בדברים גשמיים אשר שרשם מעולם התהו ואורות דתהו נסתלקו בעצמות המאציל ולכן ע"י קיום רצונו רצון העליון דוקא בדברים הנ"ל יתגלה אור א"ס גילוי יותר נעלה ממה שנתגלה באורות דתיקון. המתקיימות בדברים גשמיים, ששורשם מעולם התהו, והאורות דתהו הסתלקו בעצמות המאציל. לכן דווקא באמצעות קיום רצונו, הרצון העליון, בדברים אלה, יתגלה אור אין סוף בהתגלות נעלית יותר מזו שהתגלתה באורות דתיקון.

המצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים, ששורשם בתהו, ושאוות התהו הסתלקו אל עצמות ה'. לכן, עשיית רצון ה' באמצעותם מגלה את אור אין סוף באופן נעלה יותר מכפי שאורות התיקון מסוגלים לגלות.

36 ואף שלמטה אני בהסתר וצמצום אבל ששזפתני השמש.²⁰³ כי שמש ומגן²⁰⁴ הוי אלקים ושמש הוא בחינת יחוי"ע לך הוי הגדולה כו' שבטלים באור א"ס.

ואף שלמטה אני בהסתר ובצמצום, בכל זאת "השמש שזפה אותי". שכן "ה' הוא שמש ומגן", ו"שמש" היא בחינת יחודא עילאה — "לך ה' הגדולה וכו'" — שבה הכול בטל באור אין סוף.

"השמש" שזרעה אותה היא הוי, ככתוב: "ה' הוא שמש ומגן". השמש מבטאת את יחודא עילאה, שבו הכול בטל באור אין סוף, ככתוב: "לך ה' הגדולה".

ולכן כשמאיר למטה השמש התגלות הארה מבחי" יחוי"ע בנפש ע"י ההתבוננות בקי"ש בבחינת יחודא עילאה.

לכן, כשהשמש מאירה למטה — כלומר, כאשר הארה מבחינת יחודא עילאה מתגלה בנפש — הדבר נעשה באמצעות ההתבוננות בעת קריאת שמע, בדרך של יחודא עילאה,

השמש מאירה למטה כאשר אדם, בעת קריאת שמע, מתבונן ביחודא עילאה והארה ממנו נכנסת לנפשו.

איך דכולא קמיה כלא חשיב וע"י קיום המצות כי כל התגלות אור חדש מאור א"ס שאינו בגדר ההשתלשלות צ"ל ע"י בחינת ממוצע היינו בחינת כתר וע"י תרי"ג ארחין שנמשכו מגלגלתא²⁰⁵ ונשתלשלו למטה בקיום רצונו ממש.²⁰⁶

בכך ש"הכול לפניו אינו נחשב לכלום", וכן באמצעות קיום המצוות. שכן כל גילוי של אור חדש מאור אין סוף, שאינו בגדר ההשתלשלות, חייב לבוא באמצעות בחינת ממוצע — היינו, בחינת כתר — וכן באמצעות תרי"ג הארחות שנמשכו מגלגלתא והשתלשלו למטה בקיום רצונו ממש.

ההתבוננות היא בכך ש"הכול לפניו אינו נחשב לכלום". השמש מאירה גם באמצעות המצוות, מפני שכל גילוי חדש שמקורו למעלה מההשתלשלות בא באמצעות כתר ובאמצעות תרי"ג הארחות של גלגלתא ("גולגולת" של אריך אנפין, שבכתר), המגיעות למטה בקיום רצון ה'.

37 ועייז ונתגלה האור מסוכ"ע עיי קיום רצונו בדברים גשמיים אשר שרשם מעולם התהו שנסתלקו האורות למעלה כנ"ל.

כך מתגלה האור שמבחינת [הבחינה] המקיפה את כל העולמות (סובב כל עלמין), באמצעות קיום רצונו בדברים גשמיים ששרשם מעולם התהו, שאורותיו הסתלקו למעלה, כפי שהוזכר לעיל.

קיום רצון ה' באמצעות דברים גשמיים ששרשם בתוהו מגלה את האור המקיף את כל העולמות (סובב).

אך מעלת הגילוי שעיי קיום מצות ל"ת יותר מהגילוי שעיי קיום מ"ע הוא כי הנה בבחינת סכ"ע יש ג"כ ב' מדרגות האחד מה שנקרא סוכ"ע א"כ הוא שייך לעלמין שאף

אך יתרון הגילוי שנוצר מקיום מצוות לא תעשה על פני הגילוי שנוצר מקיום מצוות עשה הוא בכך שגם בבחינת סובב כל עלמין יש שתי מדרגות. הראשונה היא מה שנקרא "סובב כל עלמין"; אם כן, היא שייכת לעולמות, אף על פי ש

מדוע מצוות לא תעשה נעלות יותר? מפני שגם לאור המקיף עצמו יש שתי מדרגות. הראשונה נקראת "סובב את העולמות", וכפי שמשמע משמה, היא עדיין קשורה לעולמות.

שהוא סובב ואינו מתגלה מ"מ שייך לקרותו בשם סובב לעלמין ושיהיה הסכ"ע בבחי' גילוי ממש הוא עיי קיום המ"ע שהם בדברים המותרים.

שהוא מקיף ואינו מתגלה, בכל זאת אפשר לקרוא לו בשם "סובב עלמין". והגילוי בפועל של האור המקיף את כל העולמות נעשה באמצעות קיום מצוות עשה, שנעשות בדברים המותרים.

אף שהאור אינו נכנס לעולמות, הוא מוגדר ביחס אליהם. מצוות עשה, שנעשות באמצעות דברים מותרים, מביאות את האור המקיף הזה לידי גילוי בפועל.

אבל עצמותו ומהותו לא שייך לקרותו באמת בשם סוכ"ע כנזכר לעיל והוא בחינת אני הוי' לא שנית²⁰⁷ כמו קודם שנברא העולם ממש.

אבל את עצמותו ומהותו אי אפשר לכנות באמת בשם "סובב כל עלמין", כפי שהוזכר לעיל. זוהי הבחינה של "אני, ה', לא השתנית" — בדיוק כפי שהיה לפני שנברא העולם.

את עצמותו של ה', לעומת זאת, אי אפשר לכנות באמת "סובב את העולמות" כלל. זהו "אני, ה', לא השתנית" — בדיוק כפי שהיה לפני הבריאה.

38 והוא המתגלה ע"י קיום מצות ל"ת דוקא ע"י גבורות ודחיית הקליפה כי הגבורות בשרשם גבוהים מהחסדים כמו מעלת הזהב על הכסף או כמו שמלח ממתיק הבשר.

וזה מתגלה דווקא באמצעות קיום מצוות לא תעשה, על ידי גבורות ודחיית הקליפה. שכן שורש הגבורות גבוה משורש החסדים, כפי שזהב יקר מכסף, או כפי שמלח ממתיק את הבשר:

עצמות זו מתגלה דווקא באמצעות הלאוים, הפועלים דרך גבורה ודחיית הקליפה. שורש הגבורות גבוה משורש החסדים, כשם שזהב יקר מכסף, וכשם שהמלח מוציא את טעמו של הבשר.

היאכל תפל מבלי מלח²⁰⁸ שע"י המלח נתגלה הטעם הרי טעמים שהוא בחינת גבוה (וחיך אוכל יטעם).²⁰⁹ לכן גם אותיות גיכ"ק שמהחיך גבוהים משאר אותיות כמ"ש ע"פ וספרתם לכם ממחרת^{210, 211} כו' עיין באדר"ז דף רצ"ה ע"ב)

"היאכל תפל מבלי מלח?" שהרי דווקא באמצעות המלח מתגלה הטעם. נמצא שהטעם, שהוא בחינה גבוהה ("וחיך אוכל יטעם"; לכן גם האותיות גימ"ל, יו"ד, כ"ף וקו"ף, שמוצאותיהן בחיך, גבוהות משאר האותיות, כמו שכתוב על הפסוק "וספרתם לכם ממחרת וגו'"; ראו באדרא זוטא, דף רצ"ה ע"ב),

איוב שואל: "היאכל תפל מבלי מלח?" הטעם הוא כוח נעלה, וגם האותיות הנוצרות בחיך — גימ"ל, יו"ד, כ"ף וקו"ף — נחשבות נעלות משאר האותיות, כפי שמסבירים מאמר בלקוטי תורה והאדרא זוטא.

מתגלה ע"י המלח דוקא שהוא בעצמו למטה מהמאכל שהרי אינו ראוי לאכילה והוא בבחינת גבורות וגם כמו מלה בסלע משתוקא בתרין²¹²

מתגלה דווקא באמצעות המלח, שאף על פי שהוא עצמו נמוך מן המאכל — שהרי אינו ראוי לאכילה — והוא בבחינת גבורות. וכמו במאמר: "מלה בסלע, משתוקא בתרין",

המלח עצמו אינו מאכל והוא שייך לגבורות, ואף על פי כן הוא מגלה את הטעם. מאמר חז"ל "מלה בסלע, משתוקא בתרין" מבטא רעיון דומה: ערכה של הריסון רב מערכה של הדיבור.

דהיינו ע"י קיום הל"ת בבחינת שלילה אשר הם בדברים האסורים אשר הניצוצים שנפלו בהן שרשן ממקום גבוה יותר לכן ע"י קיום רצונו ית' בהן לדחות הקליפה עי"ז הוא התגלות עצמותו ומהותו ממש.²¹³

כלומר, באמצעות קיום מצוות לא תעשה בדרך של שלילה, הנוגעות לדברים האסורים, שהניצוצות שנפלו בהם שורשם במקום גבוה יותר. לכן, באמצעות קיום רצונו ית' בהם — לדחות את הקליפה — מתגלים עצמותו ומהותו ממש.

הלאוים פועלים בדרך של שלילה ועוסקים בדברים אסורים, שניצוצותיהם מושרשים במקום גבוה יותר. קיום רצונו של ה' באמצעות דחיית הקליפה שבהם מגלה את עצמותו ומהותו ממש.

39 וזהו ענין שחורה אני ונאווה. כאהלי קדר.²¹⁴ כי הנה מבואר למעלה בענין אברהם שיצא ממנו ישמעאל.²¹⁵

וזהו פירוש "שחורה אני ונאווה, כאהלי קדר". שהרי הוסבר לעיל בענין אברהם, שממנו יצא ישמעאל,

| כעת מתבאר הביטוי "כאוהלי קדר", בהמשך לדברים שנאמרו על אברהם, שממנו יצא ישמעאל.

שיצא בבחינת סיגים כמו התהוות האריה למטה מבח ינת פני אריה שבמרכבה. ואעפ"כ מקבל חיותו מאברהם

שיצא בבחינת סיגים, כמו התהוות האריה שלמטה מבחינת פני אריה שבמרכבה. ואף על פי כן הוא מקבל את חיותו מאברהם,

| ישמעאל יצא בבחינת סיגים, בדומה לאריה שלמטה שמקורו בפני האריה שלמעלה. ואף על פי כן, חיותו באה מאברהם.

אלא שהחיות הוא עיקר בבחינת מקיף כי הסט"א אינו יכול לקבל את הקדושה בבחינת גילוי פנימית רק בבחינת מקיף

אלא שהחיות היא בעיקר בבחינת מקיף, מפני שהסטרא אחרא אינה יכולה לקבל את הקדושה בבחינת גילוי פנימי, אלא רק בבחינת מקיף;

| חיות זו מגיעה אליו רק כהשפעה מקיפה, משום שהסטרא אחרא אינה יכולה לקבל קדושה בפנימיות, אלא רק מבחוץ.

וכמו י"א סממני הקטורת שהעשרה הן המלוכשים בקליפות בבחינת גלות והי"א הוא בבחינת מקיף והוא לבונה שהוא בעצם לבן ועיקר חיותם הוא מהמקיף כו' (ועמש"ל מזה בפ' תולדות ע"פ ראה ריח בני^{216, 217} כו')

וכמו אחד-עשר סממני הקטורת: העשרה הם אלה המלוכשים בקליפות בבחינת גלות, והאחד-עשר הוא בבחינת מקיף — הלבונה, שהיא לבנה בעצם — ועיקר חיותם היא מן המקיף וכו'. (ועיינו במה שנכתב על כך לעיל בפרשת תולדות, על הפסוק "ראה ריח בני" וכו')

| בקטורת היו אחד-עשר סממנים: העשרה מקבילים לניצוצות הגולים בקליפות, ואילו האחד-עשר, הלבונה — מלשון לבן — היא מקור חיותם המקיף. הכוונה למאמר שבתורה אור, פרשת תולדות, על הפסוק "ראה ריח בני".

והנה יש ב' מקיפים האחד כמו בחינת לבוש שהוא מקיף מקרוב הב' מקיף עליון יותר

והנה יש שני מקיפים: האחד הוא בבחינת לבוש, המקיף מקרוב; והשני הוא מקיף עליון יותר,

| יש שני סוגי מקיף: לבוש המקיף מקרוב, וסוג מקיף עליון יותר.

כמו אהל ודירה שהוא מקיף ג"כ אך הוא מקיף מרחוק וגם האהל והדירה יקר יותר מהלבוש כו'.

כמו אוהל ודירה, שגם הם מקיפים, אלא שהם מקיפים מרחוק; וגם האוהל והדירה יקרים יותר מן הלבוש וכו'.

אוהל או בית מקיפים את האדם, אך ממרחק, והם יקרים יותר מלבוש. הדבר מכין לביאור "אוהלי קדר".

40 והנה מה שהקדושה מחיה לסט"א הוא רק מרחוק. וזהו ענין אהלי קדר. אהל דוקא ואומרת כנ"י שכך

יש אצלי גילוי בחינת מקיף עליון אשר הוא מקיף מרחוק כדכתיב זכרו את ²¹⁸ ה' מרחוק.

והנה, הקדושה מחיה את הסטרא אחרא רק מרחוק. זהו ענינם של "אהלי קדר" — דווקא אוהל. וכנסת ישראל

אומרת שגם אצלה יש גילוי של בחינת מקיף עליון, המקיף מרחוק, כפי שנאמר: "זכרו את ה' מרחוק".

הקדושה מחיה את הסטרא אחרא רק מרחוק, ולכן הפסוק מדבר על "אהלי קדר": אוהל מקיף מרחוק. כנסת ישראל אומרת שגם אצלה יש גילוי של אור מקיף עליון, הנמצא "מרחוק", כדברי ירמיהו: "זכרו את ה' מרחוק".

והיינו כי בחינה סוכ"ע נקרא סובב לעלמין. וזהו ענין הלבושים הנעשים ממעשה המצות והוא בקיום

מ"ע

כלומר, בחינת סובב כל עלמין נקראת "סובב לעולמות". זהו ענינם של הלבושים הנעשים מקיום המצוות, ובפרט

מקיום מצוות עשה.

האור המקיף התחתון, "סובב כל עלמין", עדיין קשור לעולמות. הוא מקביל ל"לבושים" שקיום מצוות העשה יוצר לנשמה.

אמנם ע"י שחורה אני בקום מצות ל"ת שהוא בחינת שחורות כעורב ²¹⁹ עי"ז ונאווה כאהלי קדר ²²⁰

שנמשך גילוי עצמותו ומהותו שאין שייך לקרותו אפילו סובב לעלמין כנ"ל

אולם, על ידי "שחורה אני" — בקיום מצוות לא תעשה, שהן בחינת "שחורות כעורב" — נעשה "ונאווה כאהלי קדר":

נמשכת התגלות של עצמותו ומהותו, שאי אפשר לקרוא לה אפילו "סובב לעולמות", כנזכר לעיל.

מתוך ה"שחור" של מצוות לא תעשה, "שחורות כעורב", בא היופי של "אהלי קדר": גילוי עצמות ה', שאי אפשר לקרוא לו אפילו "סובב לעולמות".

(והיינו דכמו שהמקיף המחיה הסט"א הרי רחוק הוא בערך מהם וכמ"ש בע"ח שער עשירי פרק ²²¹ י"א

כי אין קדש מתערב בחול ²²² כו')

(כלומר, כשם שהמקיף המחיה את הסטרא אחרא רחוק ממנה מבחינת המדרגה, כפי שנכתב בעץ חיים, שער 10,

פרק 11: "כי אין קודש מתערב בחול וכו'"),

בסוגריים מוסבר המשל: האור המקיף המקיים את הסטרא אחרא נבדל ממנה מאוד, שהרי כפי שנאמר בעץ חיים, הקודש אינו מתערב בחול.

כמ"כ לגבי עצמות א"ס ב"ה הרי גם העולמות היותר עליונים כלא ממש חשיבי ורחוקים יותר בערך לגבי אור א"ס ב"ה יותר לאין קץ מערך ריחוק שבמשל דלעומת זה לגבי בחינת המקיף שלהם דאחלי קדר.

כך גם ביחס לעצמות אין סוף ברוך הוא, אפילו העולמות העליונים ביותר נחשבים כאין ממש, והם רחוקים בערכם מאור אין סוף ברוך הוא לאין קץ יותר מן המרחק שבמשל בין הצד שכנגד לבין המקיף שלו, "אחלי קדר".

בדומה לכך, ביחס לעצמות ה' גם העולמות העליונים ביותר הם כאין, וריחוקם ממנו גדול לאין ערוך מן המרחק שבין הקליפה לאור המקיף אותה.

ולכן נמשל מקיף זה העליון הנמשך מאור א"ס ב"ה ממש. למשל אחלי קדר כוי דוקא.

לכן המקיף העליון הזה, הנמשך מאור אין סוף ברוך הוא עצמו, נמשל דווקא ל"אחלי קדר" וכו'.

משום כך המקיף העליון הזה, הנמשך מאור אין סוף עצמו, נמשל דווקא לאחלי קדר.

ועמ"ש ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית ^{223, 224} מענין ב' מקיפים אלו דלבוש ובית כוי ועוד יש להטעים הענין שנמשל לאחלי קדר דוקא כי הנה בקדושה הם ע"ס עשר ולא אחד עשר ²²⁵ וכמ"ש בס"י ²²⁶ והובא ברע"מ ²²⁷ ר"פ כי תשא.

ועיינו במה שנכתב על הפסוק "מזמור שיר חנוכת הבית", בענין שני המקיפים האלה — לבוש ובית וכו'. ויש להוסיף הסבר מדוע נמשל הדבר דווקא ל"אחלי קדר": בקדושה יש עשר ספירות, "עשר ולא אחד עשר", כפי שנכתב בספר יצירה והובא ברע"מ מהימנא בתחילת פרשת כי תשא.

המאמר על מזמור ל' דן בשני המקיפים האלה — לבוש ובית. הסבר נוסף נשען על ספר יצירה: בקדושה יש עשר ספירות, "עשר ולא אחד עשר".

ור"ל כי בכתר יש ב' בחינות עתיק ואריך ובחינת עתיק אינו ממנין הע"ס ²²⁸ וזהו ולא אחד עשר כוי ועיין בע"ח שער כ"ב פ"א ²²⁹ אות ד' ואין אנו מונין ²³⁰ כוי וכן בכל כללות האצילות עתיק יומין כוי.

הכוונה היא שבכתר יש שתי בחינות: עתיק ואריך, ובחינת עתיק אינה נמנית בעשר הספירות; זהו "ולא אחד עשר" וכו'. עיינו בעץ חיים, שער 22, פרק 1, אות ד': "ואין אנו מונין וכו'". כך גם בכללות האצילות: עתיק יומין וכו'.

בכתר יש שתי בחינות: עתיק, המדרגה הפנימית והעליונה, ואריך אנפין, המדרגה החיצונית. עתיק אינו נמנה בעשר הספירות, ולכן הן "ולא אחד עשר". בעץ חיים נאמר כך גם על עתיק.

והנה המשכת בחינת מקיף העליון הנ"ל שבבחינת אהל ובית שלמעלה מבחינת לבוש כו' זהו בחינת עתיק שהוא בחינה תחתונה שבמאציל אור א"ס ב"ה ממש.

והנה, המשכת הבחינה של האור המקיף העליון שהוזכר לעיל, בבחינת אוהל ובית שלמעלה מבחינת לבוש וכו', היא בחינת עתיק — הבחינה התחתונה שבמאציל, אור אין סוף ברוך הוא עצמו.

האור המקיף העליון, ה"איהל" או ה"בית" שלמעלה מן ה"לבוש", הוא עתיק — הבחינה התחתונה שבמאציל, אור אין סוף עצמו.

ולכן נמשל לאהלי קדר דוקא משום דשם ודאי אין המקיף בערך הפנימי כנ"ל כמ"כ אפילו עולמות היותר עליונים רחוקים מאד בערך לגבי א"ס ב"ה יותר לאין קץ מערך ריחוק שבמשל דאהלי קדר לא מיניה ולא מקצתיה.

לכן הוא נמשל דווקא ל"אהלי קדר", משום ששם האור המקיף ודאי אינו בערך לאור הפנימי, כפי שנאמר לעיל. כך גם העולמות העליונים ביותר רחוקים מאוד בערכם מאין סוף ברוך הוא, לאין קץ יותר מן המרחק שבמשל אהלי קדר — אין להם עמו שום דבר משותף, אפילו לא במקצת.

המשל הוא דווקא לאהלי קדר, משום שהאור המקיף שם אינו בערך למה שהוא מקיף. כך גם העולמות העליונים ביותר אינם בערך לאין סוף כלל.

ועכ"ז גם מקיף העליון זה מתגלה ע"י קיום מצות ל"ת. ומטעם הנ"ל. וע"פ לשון הקבלה י"ל הטעם שנמשל לאהלי קדר דוקא כי הנה בקדושה הם עשר ולא אחד עשר דהיינו ע"ס והתחלתן מבחינת א"א ופ"י ולא י"א היינו

ובכל זאת, גם האור המקיף העליון הזה מתגלה על ידי קיום מצוות לא תעשה, מן הטעם שהוזכר לעיל. לפי לשון הקבלה אפשר להסביר גם מדוע הוא נמשל דווקא לאהלי קדר: בקדושה יש עשר ולא אחת-עשרה, כלומר עשר ספירות, והן מתחילות מבחינת אריך אנפין. והפירוש של "ולא אחת-עשרה" הוא

גם האור המקיף העליון הזה מתגלה באמצעות מצוות לא תעשה. לפי הקבלה, ההשוואה לאהלי קדר קשורה לכך שבקדושה יש עשר ספירות, המתחילות מאריך אנפין, ולא אחת-עשרה.

כי בחינת עתיק אינו ממנין הע"ס והנה א"א נקרא סוכ"ע אכן בחינת עתיק אינו נקרא אפילו סוכ"ע לכן נמשל לאהלי קדר ששם יש י"א כתרין והבחינה הי"א שזהו בחי' לבונה נקרא בחינת אהלי קדר כנ"ל.

שבחינת עתיק אינה נמנית עם עשר הספירות. והנה, אריך אנפין נקרא "סוכב כל עלמין", ואילו בחינת עתיק אינה נקראת אפילו "סוכב כל עלמין". לכן הוא נמשל לאהלי קדר, שבהם יש אחד-עשר כתרין; והבחינה האחת-עשרה, שהיא בחינת הלבונה, נקראת בחינת "אהלי קדר", כפי שנאמר לעיל.

עתיק אינו נמנה עם עשר הספירות; אריך אנפין נקרא "סוכב כל עלמין", אך עתיק אינו נקרא אפילו כך. בקליפה יש "אחד-עשר כתרין", והבחינה האחת-עשרה, המקבילה ללבונה שנידונה לעיל, היא הנקראת "אהלי קדר".

וא"כ ע"י דקדושה שאינו ממנין העשר ספ"י נמשל לבחינת זו דוקא. וזהו שהיו במשכן י"א יריעות עזים²³¹ שיומשך גם בחינת מקיף העליון כו'.

אם כן, עתיק שבקדושה, שאינו נמנה עם עשר הספירות, נמשל דווקא לבחינה זו. וזהו הטעם שבמשכן היו אחת עשרה יריעות עזים — כדי שתימשך גם בחינת האור המקיף העליון וכו'.

לכן עתיק שבקדושה, שאינו נמנה עם עשר הספירות, נמשל דווקא לבחינה האחת-עשרה. משום כך היו במשכן אחת-עשרה יריעות עזים, כדי להמשיך גם את האור המקיף העליון.

ועיין מ"ש בד"ה ויקרא אל משה²³² בפ"י ולא יכול משה לבוא אל אהל ועד כי שכן עליו הענן²³³ ע"ש. והנה הגם דבמ"ע נמשך ג"כ מבחינת עתיק אך כי במ"ע נמשך מז"ת דע"י המלוכשים בא"א

ועינינו במה שנכתב במאמר המתחיל "ויקרא אל משה", בפירוש הפסוק "ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן"; עיינו שם. והנה, אף שעל ידי מצוות עשה נמשכת גם בחינת עתיק, הרי שבמצוות עשה נמשכת בחינת שבע הספירות התחתונות של עתיק יומין, המלוכשות באריך אנפין;

במאמר על "ויקרא אל משה" מבואר מדוע משה לא יכול היה להיכנס לאהל מועד כשהענן שכן עליו. גם מצוות עשה ממשיכות מבחינת עתיק, אך רק משבע הספירות התחתונות שלו, המלוכשות באריך אנפין.

אבל בחינת ג"ר דע"י שאינן מלוכשים כלל בא"א נמשך ע"י קיום מל"ת דוקא וכדלקמן ועפ"י יובן ג"כ הטעם דמצוות ל"ת תלויין בשערות דז"א דוקא ומ"ע בת"ד דא"א. וזהו ענין שהתורה ניתנה באש שחורה ע"ג אש לבנה כמשי"ל בשם האד"ר)

אבל בחינת שלוש הספירות הראשונות של עתיק יומין, שאינן מלוכשות כלל באריך אנפין, נמשכת דווקא על ידי קיום מצוות לא תעשה, כפי שיתבאר להלן. לפי זה יובן גם מדוע מצוות לא תעשה תלויות דווקא בשערות ז"א, ומצוות עשה בתיקוני הזקן של אריך אנפין. וזהו ענין נתינת התורה באש שחורה על גבי אש לבנה, כפי שנכתב לעיל בשם האד"ר רבא.

שלוש הספירות הראשונות של עתיק, שאינן מלוכשות כלל באריך אנפין, נמשכות רק על ידי מצוות לא תעשה. מכאן יובן מדוע מצוות לא תעשה תלויות בשערות ז"א, ומצוות עשה בתיקוני הזקן של אריך אנפין; וזהו גם ענין נתינת התורה באש שחורה על גבי אש לבנה.

(דקל"ב) ור"ל דאש שחורה זהו בחינת מל"ת ואש לבנה זהו בחי" מ"ע וכ"ה בסה"מ ס"י קל"ט בשם הרמ"ז.

(דף קל"ב) כלומר, "אש שחורה" היא בחינת מצוות לא תעשה, ו"אש לבנה" היא בחינת מצוות עשה. כך נאמר גם בספר הדרת מלך, סימן קל"ט, בשם הרמ"ז.

האש השחורה היא מצוות לא תעשה, והאש הלבנה היא מצוות עשה; כך נאמר גם בהדרת מלך, פירוש לזהר מאת רבי שלום בוזגלו, בשם הרמ"ז (רבי משה זכות).

והענין דכתיב ותורה אור²³⁴ והנה עיקר אור הנר המאיר הוא מגוון הסמוך לפתילה אבל הגוון לבן המקיף עליו הוא אינו מאיר בעצמו כו'.

הביאור הוא: נאמר "ותורה אור". עיקר אורו של נר דולק בא מהגוון הסמוך לפתילה, ואילו הגוון הלבן המקיף אותו אינו מאיר בעצמו וכו'.

בספר משלי נאמר "ותורה אור". כפי שנאמר קודם, עיקר האור שבנר בא מהחלק הסמוך לפתילה, ואילו החלק הלבן המקיף אותו אינו מאיר בעצמו.

כן הוא לעיל ולכאורה אדרבה עיקר האור הוא מגוון לבן משא"כ הגוון הסמוך לפתילה הוא שחור או גוון תכלת ואינו מאיר כ"כ.

כך נאמר לעיל. אך לכאורה, להפך: עיקר האור בא מהגוון הלבן, ואילו הגוון הסמוך לפתילה שחור או תכלת, ואינו מאיר כל כך.

הדבר נראה הפוך, שכן החלק הלבן הוא המאיר ביותר, ואילו החלק הסמוך לפתילה כהה או כחלחל.

אמנם נראה שהכוונה ע"ד מ"ש בזהר בראשית (דני"א ע"א) ועל נהורא חוורא שרייא לעילא נהורא סתימאה דאקיף ליה וכ"כ בפ' לך לך (דפ"ג ע"ב)

אולם נראה שהכוונה היא על דרך הנאמר בזהר, בראשית (דף נ"א ע"א): "ועל נהורא חוורא שרייא לעילא נהורא סתימאה דאקיף ליה"; וכך גם בפרשת לך לך (דף פ"ג ע"ב);

התשובה עולה מדברי הזוהר: מעל האור הלבן שורה אור נסתר המקיף אותו.

ופי' הרמ"ז (הובא בסה"מ ס"י קל"ט) דנהורא סתימאה הוא על סוד הכתר הסתום ומקיף את הכל כו'.

והרמ"ז פירש (הובא בספר הדרת מלך, סימן קל"ט) שהאור הנסתר רומז לסוד כתר הסתום, המקיף את הכול וכו'.

הרמ"ז, כפי שהובא בהדרת מלך, מסביר שאור זה הוא סוד כתר הסתום, המקיף את הכול.

ומעתה יש להבין ג"כ בענין התורה שנתנה באש שחורה ע"ג אש לבנה שהם בחינת ב' גוונים הראשוני וזהו ותורה אור.²³⁵

ומעתה אפשר להבין גם את ענין נתינת התורה באש שחורה על גבי אש לבנה: אלו שתי הבחינות של שני הגוונים הראשונים, וזהו "ותורה אור".

לאור זאת אפשר להבין את האש השחורה והאש הלבנה שבהן ניתנה התורה כשני הגוונים הראשונים של הלהבה; זהו פירוש "ותורה אור". הפסקה הבאה מפתחת את הרעיון.

41 ויש עוד בחינת נהורא סתימאה שהוא מקור האור וזהו ענין דברי סופרים שמהם נמשך להיות בחינת

הספר הוא בחינת ותורה אור²³⁶ כו'

ויש גם בחינה של אור נסתר, שהוא מקור האור. זהו עניין דברי סופרים, שמהם נמשכת בחינת הספר, שהיא בחינת "ותורה אור" וכו'.

מלבד האור הלבן והאור השחור יש אור שלישי, "אור נסתר", שהוא מקורו של האור עצמו. הוא מקביל לדברי סופרים, שמהם נמשכת התורה שבכתב, ה"ספר", ככתוב: "ותורה אור".

והנה מ"ע הוא בחינת נהורא חיוורא הוא אור אשר יוכל לבא לידי גילוי האור וחסדו מאתו ית' קיום רצונו בקום ועשה והוא בחינת שערות דא"א

הנה מצוות עשה הן בחינת האור הלבן: זהו אור שיכול לבוא לידי גילוי — האור והחסד מאתו ית' — בקיום רצונו באמצעות עשייה בפועל. זו בחינת השערות של אריך אנפין,

מצוות עשה הן "האור הלבן": אור שיכול להתגלות בגלוי, חסדו של הקב"ה ורצונו המתקיימים באמצעות עשייה. הן מקבילות לשערות של אריך אנפין.

שהם בחינת כעמר נקא²³⁷ נהורא חיוורא שכדי שיהיה האור בבחי' גילוי א"א רק ע"י בחי' שערות וכמשי"ל בענין התיקון שהוא הממעט האור כו'.

שהן בחינת "כעמר נקא", האור הלבן; שכן כדי שהאור יהיה בגילוי, אין אפשרות לכך אלא באמצעות בחינת השערות, כפי שנתבאר לעיל בענין התיקון, שממעט את האור וכו'.

אלו השערות המתוארות כ"כעמר נקא". האור יכול להתגלות רק באמצעות "שערות" כאלה, משום שכפי שנתבאר לעיל, התיקון פועל באמצעות מיעוט האור.

אבל הל"ת הם תלויין בשערות דז"א שנקרא שחורה נהורא אוכמא שלמטה מת"ד דא"א שנקרא אש לבנה והיינו כי אין האור בא בבחינת גילוי רצונו בקום ועשה רק בבחינת לא

אבל מצוות לא תעשה תלויות בשערות של ז"א, הנקראות "שחורות", האור השחור, הנמצא למטה מתיקוני הדיקנא של אריך אנפין, הנקראים "אש לבנה". כלומר, האור אינו מתגלה כגילוי רצונו באמצעות עשייה בפועל, אלא רק בדרך של "לא".

מצוות לא תעשה תלויות בשערות של ז"א, "האור השחור", הנמוך מתיקוני הדיקנא של אריך אנפין, המכונים "אש לבנה". כאן האור אינו מתגלה באמצעות עשייה, אלא רק באמצעות הימנעות — באמצעות "לא".

ולכן נקרא ג"כ נהורא תכלא שמכלה דבר אחר כי עיקר אתכפיא סט"א הוא ע"י קיום מלי"ת.

לכן הוא נקרא גם "נהורא תכלא", האור הכחול, שמכלה דבר אחר; שכן עיקר הכנעת הסטרא אחרא נעשית באמצעות קיום מצוות לא תעשה.

אור זה נקרא גם "נהורא תכלא", ביטוי הקשור לכליה — כילוי של מה שמתנגד לו. הסטרא אחרא נכנעת בעיקר באמצעות שמירת מצוות לא תעשה.

אמנם אף שהה למטה משערות דא"א שהם אש לבנה כעמר נקא. אבל באמת שרש האור שבל"ת גבוה יותר מאש לבנה דמ"ע

אמנם, אף שהוא למטה מהשערות של אריך אנפין, שהן אש לבנה, "כעמר נקא", הרי שבאמת שורש האור שבמצוות לא תעשה גבוה יותר מהאש הלבנה של מצוות עשה,

אף שהאור השחור נמוך מהשערות הלבנות של אריך אנפין, שורש האור שבמצוות לא תעשה גבוה למעשה משורש האור שבמצוות עשה.

דהיינו שהוא מבחינת נהורא סתימאה המקיף על נהורא חיוורא אשר לגודל מדרגתו אינו מושג ענינו ומהותו וכמ"ש בפע"ח שער השבת ספ"ד ועיין מ"ש בביאור ע"פ וקבל היהודים²³⁸ מענין יסוד האש עצמו כו'

כלומר, הוא מבחינת האור הנסתר המקיף את האור הלבן, שמרוב גובה מדרגתו אין להשיג את ענינו ומהותו, ככתוב בפרי עץ חיים, שער השבת, סוף פרק ד'. ועיינו גם במה שנכתב בביאור על "וקיבל היהודים" בענין יסוד האש עצמו וכו';

שורשו הוא באור הנסתר המקיף את האור הלבן, הנעלה מכדי שאפשר יהיה להשיגו, כפי שכתוב בפרי עץ חיים. כאן מופנית גם תשומת הלב לביאור על "וקיבל היהודים", העוסק ביסוד האש עצמו.

ע"ש והתגלותו הוא ע"י שערות שחורות דז"א שהם בחינת נהורא אוכמא ממש שכמו שהם למטה הם למטה הרבה משערות דא"א

עיינו שם. גילוי זה הוא באמצעות השערות השחורות של ז"א, שהן בחינת האור השחור ממש; שהרי כפי שהן למטה, הן נמוכות הרבה מהשערות של אריך אנפין,

האור הנסתר הזה מתגלה באמצעות השערות השחורות של ז"א, שהן האור השחור. במקומן למטה הן נמוכות הרבה מהשערות של אריך אנפין.

שהם כעמר נקא בחינת ורב חסד²³⁹ להעלות הדברים המותרים שתהיינה כלים ממש לאור א"ס משא"כ בחינת שערות דז"א שחורות

שהן "כצמר נקי", בחינת "ורב חסד", להעלות את הדברים המותרים, כדי שיהיו כלים ממש לאור אין סוף; ואילו בחינת שערות ז"א שחורות

השערות הלבנות של אריך אנפין הן בחינת "ורב חסד", והן מעלות את הדברים המותרים כדי שיהיו כלים לאור אין סוף. שערות ז"א השחורות פועלות בדרך אחרת.

כעורב²⁴⁰ בבחינת גבורות לדחות הדברים האסורים אף שיש בהן ניצוץ כו' עכ"ז דוחין אותו בשתי ידיים והרי מעלת ורב חסד גבוה יותר מבחינת הגבורות.

"כעורב", בבחינת גבורות, כדי לדחות את הדברים האסורים — אף שיש בהם ניצוץ וכו', אף על פי כן דוחים אותו בשתי ידיים — והרי מעלת "ורב חסד" גבוהה יותר מבחינת הגבורות.

השערות השחורות פועלות באמצעות גבורה ודוחות את הדברים האסורים לחלוטין, אף שיש בהם ניצוץ. מצד עצמה, בחינת "ורב חסד" גבוהה מבחינת הגבורה.

אמנם מ"מ בהגבורות דנהורא אוכמא דוקא מתלבש ונמשך בחינת נהורא סתימאה הנ"ל ולא בנהורא חירא.

אולם, אף על פי כן, דווקא בגבורות של האור השחור מתלבשת ונמשכת בחינת האור הסתום שהוזכר לעיל, ולא באור הלבן.

אף על פי כן, האור הסתום נמשך דווקא באמצעות הגבורות של האור השחור, ולא באמצעות האור הלבן.

משום כי ע"י נהורא חירא ורב חסד שמזה נמשך ימין מקרבת²⁴¹ להעלות הדברים המותרים שתהיינה כלי לגילוי א"ס.

משום שעל ידי האור הלבן, "ורב חסד", שממנו נמשכת בחינת "ימין מקרבת", מעלים את הדברים המותרים כדי שיהיו כלי לגילוי אור אין סוף.

האור הלבן הוא בחינת "ימין מקרבת", כלשון הגמרא: הוא מעלה את הדברים המותרים, כדי שיהיו כלים לגילוי אלוקי.

הנה א"א להיות כלי לאור א"ס אשר אינו בגדר המשכה ולא בגדר סובב רק הם כלי לאור הסכ"ע

הרי אי אפשר להיות כלי לאור אין סוף, שאינו בגדר המשכה וגם אינו בגדר סובב; הם כלי רק לאור הסובב כל עלמין,

אך כלים כאלה אינם יכולים להכיל את אור אין סוף, שהוא למעלה הן מהמשכה והן מסובב. הם יכולים להכיל רק את האור הסובב כל עלמין.

ולא לעצמותו ומהותו שאינו בגדר שום המשכה אכן בתלת חללי גלגלתא דז"א אשר שם הוא מקור התחלקות מדות חסדים וגבורות

ולא לעצמותו ומהותו, שאינו בגדר שום המשכה. אולם בשלושת חללי הגולגולת של ז"א, שבהם מקור חלוקת המדות לחסדים ולגבורות,

הם אינם יכולים להכיל את עצמותו ומהותו של ה', שהיא למעלה מכל המשכה. אולם בשלושת חללי הגולגולת של ז"א, המדות נחלקות בראשיתן לחסדים ולגבורות.

ולכן שם היי יכול להיות גילוי מעלת הגבורות שהוא בחינת ל"ת והדחיה לדחות דברים האסורים אשר ענין דחיה זו הוא קיום הרצון עליון בדבר גבוה יותר מקיום הרצון שבדברים המותרים וכנ"ל בענין קליפה קדמה לפרי כו'

לכן שם יכול היה להתגלות היתרון שבגבורות, שהוא בחינת הלא תעשה והדחיה, לדחות דברים אסורים. דחיה זו היא קיום הרצון העליון בדבר ששורשו גבוה יותר מקיום הרצון בדברים המותרים, כפי שנתבאר לעיל בעניין "קליפה קדמה לפרי" וכי'.

שם יכולה להתגלות המעלה המיוחדת שבגבורה: הלא תעשה ודחיית הדברים האסורים. הדחיה מקיימת את רצון ה' בדבר ששורשו גבוה יותר מזה של הדברים המותרים, בדומה ל"קליפה קדמה לפרי".

וזה לא היה יכול להיות בדיקנא דא"א אשר שם הכל בחינת רחמים רבים ורב חסד נהורא חורא כעמר נקא ומעלת הגבורה בדחיה זו שרשה גבוה יותר מן ורב חסד הנ"ל וכענין מלה בסלע משתוקא בתרין²⁴²

ודבר זה לא יכול היה להיות בדיקנא דאריך אנפין, שבה הכול הוא בחינת רחמים רבים ו"ורב חסד", האור הלבן, "כצמר נקי". ומעלת הגבורה שבדחיה זו מושרשת למעלה יותר מ"ורב חסד" האמור לעיל, בדומה לעניין "מלה בסלע, משתוקא בתרין",

דבר זה לא יכול להתרחש בדיקנא דאריך אנפין, שכולה בחינת רחמים רבים וחסד. שורש הגבורה שבדחיה גבוה משורש חסד הזה, בדומה למאמר: "מלה בסלע, משתוקא בתרין" — שתיקה שווה שני סלעים, ודיבור סלע אחד.

דהיינו שעייז יהיה גילוי עצמות אור א"ס נהורא סתימאה סתימא דכל סתימין. לכן אף שלמטה השערות דז"א הן ודאי למטה במדרגה משערות דא"א מ"מ בהן

כלומר, שבאמצעות זאת תתגלה עצמות אור אין סוף, האור הנסתר, "הנסתר מכל הנסתרים". לכן, אף שלמטה שערות ז"א הן בוודאי בדרגה נמוכה משערות אריך אנפין, מכל מקום בהן

באמצעות דחיה זו מתגלה עצמותו ממש של אור אין סוף, האור הנסתר, "הנסתר מכל הנסתרים". לכן, אף ששערות ז"א נמוכות יותר, דווקא בהן מתרחש הדבר.

ועל ידן ע"י קיום מצות ל"ת התלוין בהן נמשך ומתגלה עצמות אור א"ס שלמעלה מהגילוי שע"י מ"ע הנמשך ע"י שערות דא"א שהן כעמר נקא.

ובאמצעותן, על ידי קיום מצוות לא תעשה התלויות בהן, נמשכת ומתגלה עצמות אור אין סוף, שלמעלה מהגילוי הנמשך באמצעות מצוות עשה, הנמשך באמצעות שערות אריך אנפין, שהן "כצמר נקי".

באמצעות האיסורים התלויים בשערות אלה מתגלה עצמות אור אין סוף, למעלה מהגילוי הנמשך באמצעות מצוות עשה ושערותיו הלבנות של אריך אנפין.

וזהו מ"ש באד"ר (דק"מ ע"א) ובגין דהני שער אוכמי וחשוכן כתיב מגלה עמוקות מני חשך^{243, 244} וע"ש בביאור האדרא מהאריז"ל.

וזהו שנאמר באידרא רבא (דף 140a): "ומכיוון ששערות אלה שחורות וחשוכות, נאמר: 'מגלה עמוקות מני חושך'". ועיינו שם בביאור האידרא מאת האריז"ל.

באידרא רבא נאמר שמכיוון ששערות אלה שחורות וחשוכות, נאמר בפסוק באיוב: "מגלה עמוקות מני חושך". מובא כאן פירוש האריז"ל לאידרא.

והכוונה כנ"ל שע"י הל"ת נמשך גילוי עמוקות מה שאינו מתגלה עמוקות כאלו ע"י נהורא חירא דמ"ע כו'.

והכוונה היא, כנ"ל, שבאמצעות מצוות לא תעשה נמשכת התגלות של עמוקות — עומקים כאלה שאינם מתגלים באמצעות האור הלבן של מצוות עשה וכו'.

האיסורים, שהם בבחינת "חושך", מגלים עומקים שאינם יכולים להתגלות באמצעות האור הלבן של מצוות עשה.

42 ובענין ממעמקים קראתיך²⁴⁵ כו'. וז"ש מאד עמקו מחשבותיך²⁴⁶ כו' בפרוה כו' להשמידם עדי עד²⁴⁷ שע"י דחיית הקליפות דוקא נמשך גילוי מבחינת עומק המחשבה עליונה כו'.

וכמו שנאמר: "ממעמקים קראתי אליך" וכו'. ועל כך נאמר: "עמוקות מאוד מחשבותיך... בפרוה הרשעים... להשמידם לעד": דווקא באמצעות דחיית הקליפות מתגלה העומק שבמחשבה העליונה וכו'.

בעל המזמור קורא אל ה' "ממעמקים", ואומר: "עמוקות מאוד מחשבותיך... בפרוה הרשעים... להשמידם לעד". לפי המבואר כאן, עומק המחשבה העליונה מתגלה רק באמצעות דחיית הקליפות.

ועד"ז מצינו במצות ציצית דהתכלת גבוה מהלבן כו' עיין בפע"ח והיינו הך ממש כי ע"י מצות ציצית כתיב ולא תתורו²⁴⁸ כו'

בדומה לכך מצאנו במצוות ציצית, שהתכלת גבוהה מן הלבן וכו'; ראו פרי עץ חיים. וזה ממש אותו עניין: על מצוות ציצית נאמר "ולא תתורו" וכו',

אותו דפוס מופיע בציצית: לפי פרי עץ חיים, חוט התכלת גבוה מן הלבן. על הציצית אומרת התורה "ולא תתורו" — לשון של איסור.

זהו קיום מצות ל"ת והוא ע"י גוון תכלת שמכלה הרע ודוחהו וע"י גוון לבן כתיב למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי²⁴⁹ קיום המצות עשה וכמ"ש במ"א. ועוד יתבאר לקמן בטעם שהמל"ת נמשכים משערות דז"א דוקא:

וזהו קיום מצוות לא תעשה, באמצעות גוון התכלת, שמכלה את הרע ודוחה אותו; ואילו על גוון הלבן נאמר: "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי" — קיום מצוות עשה, כפי שנכתב במקום אחר. ועוד יתבאר בהמשך מדוע מצוות לא תעשה נמשכות דווקא משערות ז"א.

חוט התכלת מקביל למצוות לא תעשה: הוא מכלה את הרע ודוחה אותו. הלבן מקביל ל"למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי" — קיום מצוות עשה. בהמשך יתבאר מדוע מצוות לא תעשה נמשכות משערות ז"א.

קטע 6 • 43-48

"נאווה" ויריעות שלמה

43 ו והנה פי' וענין ונאווה הענין הוא כי הנה המדות שלמעלה מהחכמה היינו שהם מקור המדות

6. כעת, פירוש ומשמעות המילה "נאווה" הם כך: [יש] מדות שלמעלה מחכמה, כלומר, הן מקור המדות,

בקטע חדש מוסבר המונח "נאווה". הדיון נפתח ברעיון שיש מדות שלמעלה מחכמה, והן מקור המדות.

וכמו שבמוסף ר"ה ויוה"כ ובנעילה אומרים מי כמוך אב הרחמים שהוא גילוי בחינה עליונה יותר מבחינת אב הרחמן

וכמו שבתפילת מוסף של ראש השנה ויום הכיפורים, ובתפילת נעילה, אומרים: "מי כמוך, אב הרחמים" — זהו גילוי של בחינה גבוהה יותר מבחינת "אב הרחמן".

בתפילת מוסף של ראש השנה ויום הכיפורים, וכן בתפילת נעילה, אומרים "מי כמוך, אב הרחמים" — ביטוי נעלה יותר מן הביטוי "אב הרחמן".

כי פי' אב הרחמן היינו בהתלבשות האור במדת הרחמנות והוא ממדות דאצילות אבל אב הרחמים פי' שמהווה וממשיך מדת רחמנות לרחם על העולמות ולהחיותם

פירוש "אב הרחמן" הוא שהאור מתלבש במדת הרחמים, שהיא אחת ממדות אצילות; ואילו "אב הרחמים" פירוש שהוא מהווה וממשיך את מדת הרחמים, כדי לרחם על העולמות ולהחיותם.

"אב הרחמן" מתייחס לאור ה' המתלבש במדת הרחמים שבאצילות. "אב הרחמים" מתייחס למקור שממנו מדת הרחמים מתהווה ונמשכת, כדי לקיים את העולמות.

(וזהו הטוב כי לא כלו רחמך) והוא בחינות המדות שלמעלה מהחכמה ולכן אומרים זה במוסף ונעילה כשאומרים קדושת כתר.

(וזהו "הטוב, כי לא כלו רחמך") זוהי בחינת המדות שלמעלה מחכמה, ולכן אומרים זאת בתפילת מוסף ובתפילת נעילה, כשאומרים את קדושת "כתר".

בתפילה "הטוב, כי לא כלו רחמך" מתייחסים למקור זה. הוא למעלה מחכמה, ולכן אומרים את התפילה בתפילת מוסף ובתפילת נעילה, שבהן אומרים את קדושת "כתר".

והנה להיות הגילוי משם במדות דאצילות הוא ע"י בחינת שערות. שהשערות הן רק בחינת צומח עד"מ והנה, כדי שהגילוי משם יגיע למדות דאצילות, הדבר נעשה באמצעות בחינת השערות. השערות הן, כמשל, בחינת הצומח בלבד,

מקור זה מתגלה במדות דאצילות רק באמצעות "השערות", שהן, כמשל, בחינת הצומח שבאדם.

כי גם המדבר כלול מדצח"מ ובחינת שערות הם רק בחינת צומח שבו שהוא בחינת המדות שנקרא צומח. משא"כ החכמה נקרא חי שלמעלה מבחינת צומח וכמ"ש והחכמה תחיה.²⁵⁰

שכן גם המדבר כלול מדומם, צומח, חי ומדבר, ובחינת השערות היא רק בחינת הצומח שבו, שהיא בחינת המדות הנקראת "צומח". לא כך החכמה, הנקראת "חי", שהיא למעלה מבחינת הצומח, כמו שכתוב: "והחכמה תחיה".

האדם כולל את ארבע בחינות הבריאה: דומם, צומח, חי ומדבר. השערות שייכות לבחינת הצומח, המקבילה למדות; ואילו חכמה היא בחינת "חי", שלמעלה ממנה, ככתוב: "והחכמה תחיה".

44 וכמו שהחכמה דאצילות היא למעלה מהמדות דאצילות ונקרא חיה והמדות הן בחינת צומח כך ג"כ בבחינת ע"י וא"א המדות נקרא צומח

וכשם שהחכמה שבאצילות למעלה מהמדות שבאצילות ונקראת "חי", ואילו המדות הן בחינת "צומח", כך גם בבחינת עתיק יומין ואריך אנפין המדות נקראות "צומח".

ההקבלה בין הרמות מתקיימת בכל שלב. כשם שבאצילות החכמה היא בחינת "חי" והמדות בחינת "צומח", כך גם בעתיק ובאריך אנפין, בחינות הכתר, המדות הן בחינת "צומח".

וזהו בחינת ושער רישיה כעמר נקא.²⁵¹ ומשם שרש הגילוי שע"י מ"ע. אבל ע"י הלי"ת נמשך גילוי חב"ד דע"י.

וזהו הבחינה של "ושער ראשו כעמר נקא". משם שורש הגילוי שנמשך באמצעות מצוות עשה. ואילו באמצעות מצוות לא תעשה נמשך גילוי חכמה, בינה ודעת של עתיק יומין.

השער הלבן "כעמר נקא" שייך לבחינת הצומח, והוא שורש הגילוי שמביאות מצוות עשה. לעומת זאת, מצוות לא תעשה מגלות את חכמה, בינה ודעת של עתיק — המוחין שלו.

כי הנה מ"ע ומל"ת²⁵² נמשכים משם הוי' ה"ל"ת מ"י"ה ומ"ע מו"ה²⁵³ ואין הפי' שהם משם הוי' שמלובש בע"ס דאצילות שהרי מבואר למעלה באריכות שהמצות הם גילוי אור א"ס ע"י בחינת הכתר שהוא הממוצע כו'.

הנה מצוות עשה ומצוות לא תעשה נמשכות משם הוי': מצוות לא תעשה מו"ד-ה"א, ומצוות עשה מו"י-ה"א. אין הכוונה שהן נמשכות משם הוי' כפי שהוא מלובש בעשר הספירות של אצילות, שהרי הוסבר לעיל באריכות שהמצוות הן גילוי של אור אין סוף באמצעות בחינת הכתר, שהוא הממוצע וכו'.

המקובלים אומרים שמצוות לא תעשה נובעות מאותיות יו"ד-ה"א של שם הוי', ומצוות עשה מו"י-ה"א. אין הכוונה לשם כפי שהוא מלובש בספירות של אצילות, שכן המצוות נמשכות מלמעלה מאצילות, באמצעות הכתר.

אלא הפי' שנמשכים משם²⁵⁴ הוי' דע"י וא"כ המ"ע שנמשכים מו"ה היינו גילוי בחינת ז"ת דע"י שהם המדות וגילוי זה הוא ע"י בחינת השערות ושער רישיה כעמר נקא בחינת צומח

אלא הכוונה היא שהן נמשכות משם הוי' של עתיק יומין. ואם כן, מצוות עשה הנמשכות מו"י-ה"א הן גילוי בחינת שבע הספירות התחתונות של עתיק יומין, שהן המדות; וגילוי זה נעשה באמצעות בחינת השערות — "ושער ראשו כעמר נקא" — בחינת הצומח.

הכוונה היא לשם הוי' של עתיק. וי"ה-ה"א, האותיות התחתונות, הן שבע הספירות התחתונות של עתיק, המדות שלו, והן מתגלות באמצעות השערות — בחינת הצומח, המתוארות כשער לבן כצמר נקי. זהו מקורן של מצוות עשה.

אמנם ה"ל"ת שנמשכים מ"י"ה היינו חב"ד דע"י א"א שיהיה גילוי בחינה זו ע"י שערות ובחינת צומח כו'. אך מצוות לא תעשה, הנמשכות מו"ד-ה"א, הן חכמה, בינה ודעת של עתיק יומין; בחינה זו אינה יכולה להתגלות באמצעות שערות ובחינת הצומח וכו'.

יו"ד-ה"א, האותיות העליונות, הן חכמה, בינה ודעת של עתיק, מקורן של מצוות לא תעשה. בחינה כזאת אינה יכולה להתגלות באמצעות שערות, בחינת הצומח.

45 ומ"מ נמשך גילוי זה ע"י שערות שחורות דו"א שהן למטה משערות דא"א וזהו מגלה עמוקות מני חשך²⁵⁵ כו'.

ובכל זאת, גילוי זה נמשך באמצעות השערות השחורות של ז"א, שהן למטה מהשערות של אריך אנפין; וזהו "מגלה עמוקות מני חושך" וכו'.

אף על פי כן, הגילוי הנעלה ביותר הזה מגיע באמצעות השערות השחורות של ז"א, הנמוכות מאלה של אריך אנפין. זהו "מגלה עמוקות מני חושך".

והענין כי אדרכה לפי שבחינת חב"ד דע"י הוא בחינת היותר גבוה לכן יהי התלבשותו בבחינת שלמטה יותר וכענין הנזכר לעיל מאריה ושור דהאריה שרשו גבוה יותר הרבה משרש השור

והביאור הוא, להפך: דווקא משום שבחינת חב"ד דעתיק יומין היא הבחינה הגבוהה ביותר, היא מתלבשת בבחינה נמוכה יותר. הדבר דומה לעניין שהוזכר לעיל על האריה והשור: שורש האריה גבוה הרבה יותר משרש השור,

להפך, דווקא משום שהמוחין של עתיק הם הבחינה הגבוהה ביותר, עליהם להתלבש בדבר נמוך יותר, כמו האריה, ששורשו גבוה משרש השור.

והרי למטה האריה הוא למטה במדרגה אלא דהיא הנותנת כו' וכך עד"מ זה להבדיל יובן גם למעלה יותר אשר האור מבחינת חב"ד דע"י לא יוכל להתלבש בשערות דא"א

ובכל זאת, למטה האריה נמוך יותר בדרגתו — אך זהו בדיוק הטעם וכו'. וכך, בדרך משל, תוך הבחנה הנדרשת, אפשר להבין גם בדרגות העליונות יותר, שהאור מבחינת חב"ד דעתיק יומין אינו יכול להתלבש בשערות של אריך אנפין,

למטה, האריה נמוך יותר, ודווקא בכך מתבטא ששורשו גבוה יותר. באותו אופן, האור של המוחין דעתיק אינו יכול להתלבש בשערות של אריך אנפין.

רק למטה מהן בשערות דז"א אשר שם האור מאיר על ידי הדחייה בדרך לא כו'.

אלא רק למטה מהן, בשערות של ז"א, שבהן האור מאיר באמצעות דחייה, בדרך של "לא" וכו'.

הוא יכול להתלבש רק למטה מהן, בשערות של ז"א, שבהן האור מאיר באמצעות דחייה, דרך "לא".

46 ובוזה יובן הפי' שחורה אני ונאווה שלהיות גילוי בחינת ונאווה הוא דוקא ע"י שחורה אני שחורות

²⁵⁶ כעורב

ובכך יובן פירוש הפסוק "שחורה אני ונאווה": גילוי בחינת "ונאווה" נעשה דווקא על ידי "שחורה אני", "שחורות כעורב".

קעת אפשר להבין את הפסוק כך: היופי, "ונאווה", מתגלה דווקא באמצעות השחרות, "שחורות כעורב".

והענין כי פי' ונאווה היינו כמ"ש חכמת אדם תאיר פניו ^{257, 258} והוא בחינת יאר ה' פניו אליך

העניין הוא ש"ונאווה" פירושו כפי שנאמר: "חכמת אדם תאיר פניו"; זוהי בחינת "יאר ה' פניו אליך",

"ונאווה" מתייחס לפנים מאירות, כדוגמת "חכמת אדם תאיר פניו", וכמו בברכת הכהנים: "יאר ה' פניו אליך".

שהוא תיקון השביעי מ"ג תקונים דא"א תיקון ואמת שהוא הארת פנים שהפנים פנוי משערות כי הוא למעלה מבחינת שערות וצמצומים שהן רק בחינת צומח.

שהיא התיקון השביעי מתוך שלושה־עשר התיקונים של אריך אנפין, תיקון "ואמת", שהוא הארת פנים; הפנים נקיות משערות, משום שהן למעלה מבחינת השערות והצמצומים, שאינם אלא בחינת צומח.

זהו התיקון השביעי מבין שלושה־עשר התיקונים, סידורי הזקן של אריך אנפין, המקבילים לשלוש־עשרה מידות הרחמים, והוא נקרא "ואמת": הפנים עצמן, שאין בהן שערות. הפנים למעלה מן השערות ומן הצמצומים שלהן, שאינם אלא בחינת צומח.

אבל חכמת אדם תאיר פניו היינו עצמות חכמה שבכתר שלמעלה מבחינת צומח כנ"ל (ועיין מ"ש מענין זה בביאור ע"פ ויכתוב משה את מוצאיהם²⁵⁹ למסעיהם²⁶⁰ ועיין בהרמ"ז בפרשה ויקרא בתחלת הפ' שכי שבתיקון ואמת מאיר דעת דעתיק כו' ע"ש).

אבל "חכמת אדם תאיר פניו" פירושו עצמות החכמה שבכתר, שלמעלה מבחינת צומח, כנזכר לעיל. (ועיין במה שנכתב בעניין זה בביאור על הפסוק "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם"; ועיין ברמ"ז בפרשת ויקרא, בתחילת הפרשה, שכתב שבתיקון "ואמת" מאיר דעת דעתיק וכו'; עיין שם.)

החכמה המאירה את הפנים היא עצמות החכמה שבכתר, שלמעלה מבחינת צומח. הרמ"ז כותב שבתיקון "ואמת" מאירה דעת דעתיק.

וזהו שחורה אני ונאווה²⁶¹ שע"י קיום מצות ל"ת שהם נמשכים מבחי" שער אוכמי. עי"ז ונאווה הוא גילוי הארת פנים שהוא למעלה מעלה מבחינת השערות דא"א וכנ"ל.

וזהו "שחורה אני ונאווה": על ידי קיום מצוות לא תעשה, הנמשכות מבחינת שער אוכמי, מתגלה "ונאווה" — הארת פנים, שלמעלה לאין ערוך מבחינת השערות של אריך אנפין, כנזכר לעיל.

לכן "שחורה אני ונאווה" פירושו שעל ידי שמירת מצוות לא תעשה, הנמשכות מן השערות השחורות, באה הארת הפנים, שלמעלה לאין ערוך משערות אריך אנפין.

ועוד בחינה גבוה יותר והוא ענין כיריעת שלמה שהשלום שלו ע"ש הפסוק או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי²⁶² שלום יעשה לי.

ויש בחינה נעלית עוד יותר, והיא ענין "כיריעות שלמה" — המלך שהשלום שלו, על פי הפסוק: "או יחזיק במעוזי, יעשה שלום לי; שלום יעשה לי".

יש בחינה נעלית עוד יותר: "כיריעות שלמה", הנדרש כ"המלך שהשלום שלו". בפסוק בישעיהו מופיעה המילה "שלום" פעמיים: "יעשה שלום לי; שלום יעשה לי".

כ"פ שלום היינו בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה.^{263, 264} פי בפמליא של מטה היינו שיהיה התאחדות וגילוי אצילות כבי"ע צ"ל ע"י שלום המחבר ומקשרן.

"שלום" מופיע פעמיים, כנגד הפמליה של מעלה והפמליה של מטה. פירוש "בפמליה של מטה" הוא שכדי שתהיה התאחדות והתגלות של אצילות כבי"ע, צריך להיות שלום המחבר ומקשר ביניהם.

הגמרא מפרשת את שתי ההופעות של "שלום" כשלום בפמליה של מעלה ובפמליה של מטה. השלום למטה הוא הקשר המחבר את אצילות לעולמות התחתונים ומאפשר לה להתגלות בהם.

47 ושלום בפמליא של מעלה היינו התקשרות וגילוי אור המאציל בנאצלים הוא על ידי בחינת יסוד המייחדן ועושה שלום בין דברים רחוקים אשר אין ערוך זה לזה

ושלום בפמליה של מעלה פירושו התקשרות והתגלות אורו של המאציל בנאצלים [בדרגות הנאצלות]; הדבר נעשה באמצעות בחינת יסוד, המאחדת ביניהם ועושה שלום בין דברים רחוקים שאין ביניהם כל יחס.

שלום בפמליה של מעלה הוא הקשר המחבר את אורו של המאציל אל הדרגות הנאצלות. הוא נעשה באמצעות יסוד, המאחד דברים רחוקים כל כך שאין ביניהם כל יחס.

שהרי הוא יתברך המתנשא מימות עולם דאצילות ומ"מ מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כו'

שהרי הוא יתברך "המתנשא מימות עולם" דאצילות, ואף על פי כן "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית וכו'".

ה' "מתנשא" ורם מאצילות, כפי שנאמר בתפילת שחרית, ואף על פי כן "מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית". החיבור בין שני הדברים הוא השלום שעושה יסוד.

(ולפמ"ש בשל"ה פי' ואתחנן²⁶⁵ דטוב במלופם הוא הטוביות התוכיות הנבחרת מהטוב כו' עכ"ל ועיין בזהר תרומה קס"ה י"ל דטובו הוא הבחי' העליונה שבכתר שע"י מחדש וממשיך האור ברב חסד דא"א²⁶⁶ כו' ועיין בזהר ר"פ אמור ובהרמ"ז שם ועמ"ש בד"ה ואתחנן מענין ובטובו מחדש כו')

(על פי מה שכתוב בשל"ה, פרשת ואתחנן, ש"טוב" במילואו הוא הטוב הפנימי, המוכרח שבטוב וכו', עד כאן לשונו; ועיין בזהר, תרומה קס"ה — יש לומר ש"טובו" היא הבחינה העליונה שבכתר, שבאמצעותה הוא מחדש וממשיך את האור ב"רב חסד" דאריך אנפין וכו'. ועיין בזהר, תחילת פרשת אמור, ובהרמ"ז שם; ועיין מה שכתוב במאמר המתחיל "ואתחנן" בענין "ובטובו מחדש" וכו').

בשל"ה כתוב ש"טוב" במילואו הוא הטוב הפנימי והמוכרח. לפי זה, "טובו" היא הבחינה העליונה שבכתר, שבאמצעותה נמשך אור חדש אל "רב חסד" דאריך אנפין. מובאות גם הפניות נוספות לזהר ולמאמר על "ואתחנן".

גם באצילות לבד יש ב"פ שלום היינו יחוד חו"ב ע"י הדעת המחברן והתכללות חו"ג ע"י הת"ת גם להיות כל מדה כלולה מעשר כ"ז הוא ענין עושה שלום במרומיו.²⁶⁷

גם באצילות לבדה יש שלום בשני אופנים: יחוד חכמה ובינה באמצעות דעת המחברת ביניהן, והתכללות חסד וגבורה זו בזו באמצעות תפארת; וכן שכל מדה תהיה כלולה מעשר — כל זה הוא ענין "עושה שלום במרומיו".

גם באצילות עצמה יש שני סוגים של שלום: דעת מחברת את חכמה ובינה, ותפארת משלבת את חסד וגבורה זו בזו; נוסף על כך, כל מדה כלולה מכל עשר הספירות. זהו "עושה שלום במרומיו".

48 וכל זה הוא ענין התלבשותו בעולמות ועושה שלום ביניהם עיין באגה"ק ע"פ והיה מעשה הצדקה שלום^{268, 269}

כל זה הוא ענין התלבשותו בעולמות ועשיית שלום ביניהם; ראו איגרת הקודש על הפסוק "ומעשה הצדקה שלום". כל סוגי השלום שתוארו עד כה שייכים להתלבשותו של ה' בעולמות, שבה צריך ליישב בין דברים נפרדים. איגרת הקודש דנה בכך על הפסוק "ומעשה הצדקה שלום".

אבל יריעות שלמה היינו שהשלום שלו שאין שייך כלל שם לומר שיש שני דברים שצריך לעשות שלום ביניהם כ"א הכל כלא ממש חשיבי.

אבל "יריעות שלמה" פירושן [מי] שהשלום שלו, ושם כלל אין מקום לומר שיש שני דברים שצריך לעשות שלום ביניהם; אלא הכול נחשב כאין ממש.

"יריעות שלמה" מצביעות על המלך שהשלום שלו: מדרגה שבה אין כלל שני דברים שזקוקים ליישוב ביניהם, משום שהכול בטל לחלוטין לפניו.

אפילו אור צח אוכם הוא קמיה^{270, 271} ובטלים במקורן כזיו השמש במקורו אשר אין שייך לקרוא בשם אור מחמת כי הוא בטל במאור

אפילו "אור צח" נחשב לחושך לפניו, והכול בטל במקורו, כמו זיו השמש במקורה, שאי אפשר לקרוא לו בשם "אור", משום שהוא בטל במאור.

כפי שנאמר בתיקוני זוהר, אפילו האור הבהיר ביותר הוא חושך לפניו. הכול בטל במקורו, כמו אור השמש בתוך השמש, שאינו נקרא שם אפילו "אור".

(וזהו כענין יחוד וביטול ע"ס דעקודים במאצילן שהם עקודים בכלי אחד שמעוצם הביטול בא"ס ב"ה הרי הם בכלי אחד כו' ואין שייך לומר שיש שנ דברים שצריך לעשות שלום ביניהם כמו בע"ס דאצילות שכל אחד בכלי מיוחד)

(וזה דומה לייחוד ולביטול של עשר ספירות דעקודים במאצילן: הן עקודות בכלי אחד, משום שעוצמת ביטולן באין סוף ברוך הוא מביאה לכך שהן בכלי אחד וכו'; ואין מקום לומר שיש שני דברים שצריך לעשות שלום ביניהם, כמו בעשר ספירות דאצילות, שכל אחת מהן בכלי נפרד.)

הדבר דומה לעולם העקודים, שלב מוקדם בתיאור ההאצלה של האריז"ל, שבו עשר הספירות היו "עקודות" בכלי אחד, משום שביטולן באין סוף היה עוצמתי כל כך. לעומת זאת, באצילות לכל ספירה יש כלי משלה, ולכן יש צורך לעשות שלום ביניהן.

ולע"ל יתגלה בחי' זו גם כן דיריעות שלמה דהיינו כאשר יהיה התגלות עצמותו ומהותו אני הוי' לא שניתי זהו נקרא יריעות שלמה שהוא מקיף על כל בחי' השלום וגבוה מהם.

ולעתיד לבוא תתגלה גם בחינה זו של "יריעות שלמה": כלומר, כאשר תהיה התגלות של עצמותו ומהותו, "אני ה' לא שניתי". זה נקרא "יריעות שלמה", המקיפות את כל בחינות השלום וגבוהות מהן.

המדרגה שבה אין דבר שצריך ליישב תתגלה לעתיד לבוא, כאשר תתגלה עצמותו של ה' — "אני ה' לא שניתי". היא מקיפה ונעלית מכל סוגי השלום.

הנה יריעות שלמה הם לבנים דהנה כתיב וישכם לבן בבקר²⁷² היינו הארה מבחינת לובן העליון התגלות חסד עליון בכל הפרצופים וינשק לבניו²⁷³

הנה, יריעות שלמה הן לבנות. שהרי כתוב "וישכם לבן בבוקר", כלומר, הארה מבחינת הלובן העליון — התגלות החסד העליון בכל הפרצופים; "וינשק לבניו"

יריעות שלמה הן לבנות. הפסוק על לבן (שפירוש שמו הוא "לבן") שקם בבוקר נדרש על הלובן העליון — חסדו של ה' — המאיר בכל הפרצופים, התצורות שבהן ערוכות ספירות האצילות.

ולבנותיו הם בחינת עילה ועלול משפיע מקבל ואח"כ וישב ל בן למק ומו אך זהו הכל בחינת הארת החסד א"ס ב"ה המתגלה באצ"י

ולבנותיו: אלו בחינת עילה ועלול, משפיע ומקבל; ואחר כך "וישב לבן למקומו". אך כל זה הוא בחינת הארת חסדו של אין סוף ברוך הוא, המתגלה באצילות.

נשיקתו של לבן ל"בניו ולבנותיו" מבטאת את ההמשכה מעילה לעלול, ממשפיע למקבל, ולאחר מכן "וישב לבן למקומו". כל זה הוא חסדו של אין סוף, המתגלה בתוך האצילות.

אמנם מרבע"ה ביקש אעברה נא ואראה²⁷⁴ את ההר הטוב הזה והלבנון ופיי לבנון כפל לשון הליכון היינו מקור הלבנונית שאינו יכול להתלבש כלל בע"ס ומאיר רק בבחינת מקיף

אולם משה רבנו ביקש: "אעברה נא ואראה את ההר הטוב הזה והלבנון". פירוש "לבנון" הוא כפל לשון של "לובן", כלומר מקור הלובן, שאינו יכול להתלבש כלל בעשר הספירות ומאיר רק בבחינת מקיף.

משה ביקש לראות את "ההר הטוב הזה והלבנון". "לבנון" מכפיל את שורש המילה "לבן": זהו מקור הלובן, שאינו יכול להיכנס כלל לתוך הספירות, והוא מאיר רק כאור מקיף.

(וז"ש ואראה כו' כי עצם הגילוי יהיה רק לעתיד והתהלכתי בתוכם²⁷⁵ או אעפ"כ על ידי קיום מצות התלויות בארץ יוכל לבא לבחינת שיראה את בחינת הלבנון בבחינת ראייה לבד)²⁷⁶ ונקרא יריעות שלמה. נוטה שמים כיריעה.²⁷⁷

(וזהו שנאמר "ואראה" וכו': שכן הגילוי העצמי יהיה רק לעתיד לבוא, "והתהלכתי בתוכם"; או: אף על פי כן, באמצעות קיום המצוות התלויות בארץ יוכל להגיע למדרגה שבה יראה את בחינת הלבנון, בראייה בלבד). והיא נקראת "יריעות שלמה": "נוטה שמים כיריעה".

הוא ביקש רק "לראות", משום שהגילוי המלא שייך לעתיד לבוא, כאשר "והתהלכתי בתוכם"; ובכל זאת, באמצעות קיום המצוות התלויות בארץ יוכל היה לראות לפחות משהו מבחינת הלבנון. זהו "יריעות שלמה", כפי שנאמר בתהילים: "נוטה שמים כיריעה".

והענין דמבואר למעלה דעל ידי קיום מל"ת נמשך גילוי חב"ד דע"י וזהו מ"ש דל"ת נמשכים מ"ה. ההסבר הוא שכפי שהתבאר לעיל, באמצעות קיום הלא־תעשה נמשך גילוי של חכמה, בינה ודעת דעתיק יומין; וזהו שנאמר שהלא־תעשה נמשכים מ"ה.

כפי שהתבאר לעיל, האיסורים מגלים את חכמה, בינה ודעת דעתיק; לכן נאמר שהם נמשכים מאותיות י"ה.

ועל גילוי זה אמר ונאווה כאהלי קדר וכמש"ל הטעם שהמשיל גילוי זה כאהלי קדר. ואח"כ אמר עוד שיתגלה בחינת גבוה יותר

ועל גילוי זה נאמר "נאווה כאהלי קדר"; הטעם לכך שגילוי זה הושווה לאהלי קדר התבאר לעיל. לאחר מכן נאמר עוד שתתגלה בחינה נעלית יותר,

הגילוי הזה הוא "נאווה כאהלי קדר", כפי שהתבאר. לאחר מכן הפסוק מדבר על בחינה נעלית עוד יותר.

והיינו מקיפים דחב"ד דע"י וזהו בחינת כיריעות שלמה (ועיין במבוא שערים) (שער שני חלק שלישי פ"ה) החלק המעולה והגדול מאד הוא הנשאר מקיף כו' ע"ש.

כלומר, המקיפים [אורות] של חכמה, בינה ודעת דעתיק יומין; וזהו בחינת "כיריעות שלמה". (ועיינו ב-Mevo She'arim (Sha'ar 2, Part 3, chapter 5): "החלק הנעלה והגדול מאוד הוא הנשאר מקיף וכו'"; עיינו שם.

הבחינה הנעלית יותר היא האורות המקיפים של המוחין דעתיק, "כיריעות שלמה". ב-Mevo She'arim נאמר שהחלק הגדול והנעלה יותר של האור נשאר מקיף.

וצ"ל ממ"ש (בשער ג' ח"א פ"ה) כי אור הפנימי גדול כו' וכ"כ בע"ח (במהדורא קמא ש"י ספ"ב).

ויש ליישב זאת עם מה שנכתב (ב-Sha'ar 3, Part 1, chapter 5), שהאור הפנימי גדול וכו'; וכך נכתב גם ב-Etz Chaim (במהדורה הראשונה, Sha'ar 10, end of chapter 2).

יש ליישב זאת עם האמירה במקום אחר ב-Mevo She'arim, וכן במהדורה הראשונה של Etz Chaim, שהאור הפנימי הוא הגדול.

וכ"כ במ"ח מס' עתיק ספ"א. ועיין מש"ש במבוא שערים (ש"ג ח"א רפ"ה) ואולי המעיין כו'

וכך נכתב גם ב-Mishnas Chassidim, Maseches Atik, end of chapter 1. ועיינו כמה שנכתב שם ב-Mevo She'arim (Sha'ar 3, Part 1, beginning of chapter 5): "ואולי המעיין וכו'";

כך נאמר גם ב-Mishnas Chassidim, חיבור המציג את קבלת האריז"ל במתכונת המשנה, במסכת שלו על עתיק; והמעיין מופנה לקטע ב-Mevo She'arim הפותח במילים "ואולי המעיין...".

ע"ש ועיין בהרמ"ז ר"פ שמיני מענין א"פ וא"מ דעתיק שהא"מ הוא מתפשט וכו' עד אין חקר עכ"ל

עיינו שם. ועיינו ב-Ramaz בתחילת Parshas Shemini בעניין האור הפנימי והאור המקיף דעתיק: שהאור המקיף מתפשט וכו', עד שאין לו גבול. סוף ציטוט.

ה-Ramaz אומר שהאור המקיף דעתיק מתפשט ללא גבול, מעבר לכל השגה.

והיינו כמ"ש כאן והכל על ידי בחי' שחורה אני שירדה הנשמה למטה בכדי לקיים בחינת אתכפא ואתהפכא חשוכא לנהורא כו'

וזהו כפי שנאמר כאן: הכול הוא באמצעות בחינת "שחורה אני" — שהנשמה ירדה למטה כדי לקיים את בחינת אתכפא ואתהפכא, להפוך חושך לאור וכו',

הדברים תואמים למה שנאמר כאן. הכול נעשה באמצעות "שחורה אני": הנשמה יורדת למטה כדי לכפות את החושך ולהפוך אותו לאור.

על ידי סור מרע ועשה טוב²⁷⁸ שעייז יתבררו כל הסיגים ממה שנפל משבירת הכלים ולא יהיה שום מסך מבדיל. ונגלה כבוד²⁷⁹ ה' עין בעין יראו. ²⁸⁰ ביום ההוא²⁸¹ יהיה ה' אחד ושמו אחד.

באמצעות "סור מרע ועשה טוב", שבכך יתבררו כל הסיגים ממה שנפל בשבירת הכלים, ולא יהיה עוד מסך מבדיל. "ונגלה כבוד ה'"; "עין בעין יראו"; "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

על ידי סור מרע ועשה טוב יתבררו כל הסיגים של השבירה, ולא יישאר מסך מבדיל. אז "ונגלה כבוד ה'", "עין בעין יראו", ו"ה' יהיה אחד ושמו אחד".

(ויוכן עוד ענין בחינת יריעות שלמה ממ"ש במ"א סד"ה עד דלא ידעי בין ארור המן לברוך מרדכי²⁸² כי ארור המן הוא הקליפה המכסה ומסתיר שם י"ה בחינת הלי"ת וברוך מרדכי הוא המשכת מ"ע בחינת ו"ה.

(הענין של בחינת "יריעות שלמה" יוכן עוד ממה שנכתב במקום אחר, בסוף המאמר המתחיל "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי": "ארור המן" הוא הקליפה המכסה ומסתירה את שם י"ה, בחינת מצוות לא תעשה, ו"ברוך מרדכי" הוא המשכת מצוות עשה, בחינת ו"ה.

במאמר אחר מוסבר מאמר הפורים "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". "ארור המן" הוא הקליפה שמסתירה את י"ה, מקורן של מצוות לא תעשה, ואילו "ברוך מרדכי" הוא המשכת מצוות עשה, ו"ה.

ובחינת תשובה עילאה עולה למעלה מבחינת י"ה ומבחינת ו"ה וכמ"ש גבי יום הכפורים לפני הוי' תטהרו למעלה מבחינת שם הוי' שבו תלויין המצוות עשה ומצוות לא תעשה כו'.

ובחינת תשובה עילאה עולה למעלה מבחינת י"ה ומבחינת ו"ה, ככתוב לגבי יום הכיפורים: "לפני הוי' תטהרו" — למעלה מבחינת שם הוי', שבו תלויות מצוות עשה ומצוות לא תעשה וכו'.

תשובה עילאה מגיעה למעלה הן מבחינת י"ה והן מבחינת ו"ה. לכן נאמר על יום הכיפורים "לפני הוי' תטהרו": למעלה מהשם שבו תלויות כל המצוות.

וכן בפורים זכו לגילוי זה עיי' המס"נ בגזירת המן שהושחרו פניהם וזהו בחינת שחורה אני ונאווה כיריעות שלמה.²⁸³

וכך גם בפורים זכו לגילוי זה בזכות מסירות הנפש לנוכח גזרת המן, כשפניהם הושחרו; וזוהי בחינת "שחורה אני ונאווה כיריעות שלמה".

בפורים זכו בני ישראל למדרגה זו בזכות מסירות הנפש שלהם, כאשר גזרת המן "השחירה את פניהם". זהו "שחורה אני ונאווה כיריעות שלמה".

ולכן השמחה עד דלא ידעי בין כו' כי הוא גבוה הרבה מבי הבחינות דעשה ול"ת כו' ולכן ביוהכ"פ היה מלבין הלשון של זהורית²⁸⁴ והוא ע"י ההמשכה ממקור הלבנונית וכענין והלבנון כו':²⁸⁵

ולכן השמחה היא "עד דלא ידע בין וכו'", כי מדרגה זו נעלית הרבה משתי הבחינות של מצוות עשה ומצוות לא תעשה וכו'. ולכן כיום הכיפורים היה לשון של זהורית מלבין, באמצעות ההמשכה ממקור הלבנונית, בדומה ל"והלבנון וכו'".

לכן שמחת פורים נעלית מהידיעה להבחין בין השתיים, מפני שהיא למעלה הן ממצוות עשה והן ממצוות לא תעשה. בדומה לכך, כיום הכיפורים הפך לשון הזהורית ללבן, באמצעות ההמשכה ממקור הלבנוניות — "והלבנון".

קטע 7 • 49-54

"מפני שיבה תקום"

49 ז ואחכ"ז יובן ג"כ פי' הפסוק מפני שיבה תקום²⁸⁶ כו'. דהנה מבואר בלק"ת מהאריז"ל בטעמי מצות סוף פרי קדושים. דמפני שיבה תקום. היינו דיקנא דא"א. והדרת פני זקן. היינו דיקנא דז"א.

ז. לאחר כל זאת יובן גם פירוש הפסוק "מפני שיבה תקום וגו'". שכן מבואר בלקוטי תורה של האריז"ל, בטעמי המצוות, בסוף פרשת קדושים, ש"מפני שיבה תקום" מתייחס לדיקנא דאריך אנפין, ו"והדרת פני זקן" מתייחס לדיקנא דז"א.

החלק השביעי מחיל את כל האמור על הפסוק "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן". האריז"ל מפרש ש"שיבה" היא הזקן הלבן של אריך אנפין, ו"זקן" הוא הזקן של ז"א.

50 ואיך שייך לומר על האדם שלמטה שיקום מפני אריך וז"א כו' והלא לית מחשבה תפיסא²⁸⁷ כו' וכתוב כי לא יראני האדם וחי²⁸⁸ כו'.

אבל איך אפשר לומר על האדם שלמטה שעליו לקום לפני אריך אנפין וז"א וכו'? והרי נאמר "לית מחשבה תפיסא" וכו', וכן כתוב: "כי לא יראני האדם וחי" וכו'.

איך יכול אדם לעמוד לפני אריך אנפין וז"א, בחינות ש"לית מחשבה תפיסא"? התורה אף אומרת: "כי לא יראני האדם וחי".

אלא הענין דהכוונה על קיום התורה ומצות שהן נמשכין מדיקנא דא"א ומדיקנא דז"א. המ"ע הן המשכות מדיקנא דא"א והלא תעשה הם בדיקנא דז"א.

אלא העניין הוא שהכוונה לקיום התורה והמצוות, הנמשכות מהזקן של אריך אנפין ומהזקן של ז"א. מצוות עשה נמשכות מהזקן של אריך אנפין, ואילו מצוות לא תעשה שייכות לזקן של ז"א.

התשובה היא שהפסוק מתייחס לקיום התורה והמצוות, הנמשכות משני הזקנים האלה: מצוות עשה מהזקן של אריך אנפין, ומצוות לא תעשה מהזקן של ז"א.

51 וכשמקיים המצוה בהידור מצוה כדין היז מקיים מפני שיבה תקום^{289, 290} כו' וביותר לפמ"ש במ"א

שהמצות נקרא שלוחי²⁹¹ ה' ושלוחו של אדם כמותו²⁹² א"כ זהו ממש מפני שיבה תקום כו'

וכשאדם מקיים את המצווה בהידור, כראוי, הוא מקיים בכך "מפני שיבה תקום וגו'". ויתרה מזו, לפי מה שכתוב במקום אחר, שהמצוות נקראות "שלוחי ה'" ו"שלוחו של אדם כמותו", הרי זה ממש "מפני שיבה תקום וגו'".

קיום מצווה בהידור מקיים את "מפני שיבה תקום", שכן המצוות נמשכות מהזקנים העליונים. נוסף על כך, המדרש מכנה את המצוות שלוחיו של ה', ושלוחו של אדם כמותו; לכן כיבוד המצווה הוא כיבוד ה'.

וכן בכלל זה הידור ת"ח וקימה מפני ס"ת וכמבואר בזהר ס"פ קדושים רב המנונא סבא כד הוה חמא ס"ת הוה קם מקמי' ואמר מפני שיבה תקום כו'.

ובכלל זה גם כיבוד תלמיד חכם וקימה מפני ספר תורה, כמבואר בזהר בסוף פרשת קדושים: רב המנונא סבא, כשהיה רואה ספר תורה, היה קם מפניו ואומר: "מפני שיבה תקום וגו'".

גם כיבוד תלמיד חכם וקימה מפני ספר תורה נכללים בכך. הוזהר מספר שרב המנונא סבא היה קם מפני ספר תורה ומצטט את הפסוק הזה.

וזהו דקיי"ל (בקידושין דף ל"ב ע"ב) דמפני שיבה תקום היינו זקן וחכם.²⁹³ והדרת פני זקן היינו שקנה חכמה ואפילו יניק וחכים

וזהו מה שנפסק (בקידושין דף ל"ב ע"ב), ש"מפני שיבה תקום" מתייחס למי שהוא זקן וחכם, ואילו "והדרת פני זקן" מתייחס למי שרכש חכמה, אפילו צעיר וחכם.

כפי שמובא כאן מקידושין, "שיבה" היא מי שהוא זקן וחכם, ואילו "זקן" הוא כל מי שרכש חכמה, אפילו אדם צעיר.

והיינו כפירוש הלק"ת דמפני שיבה תקום היינו דיקנא דא"א שהוא בחי' סבא כמ"ש ועתיק יומין יתיב²⁹⁴ כו'

וזהו על פי פירוש הלקוטי תורה [של האריז"ל], ש"מפני שיבה תקום" מתייחס לזקן של אריך אנפין, שהוא בחינת סבא, כמו שכתוב: "ועתיק יומין יתיב וגו',

הדבר מקביל לפירוש האריז"ל: "שיבה" היא זקנו של אריך אנפין, ה"סבא", שדניאל ראה אותו כעתיק יומין.

ושער רישי' כעמר נקא אבל והדרת פני זקן היינו בדיקנא דז"א אשר הוא בחי' קווצותיו תלתלים שחורות²⁹⁵ כו'

ושער ראשו כעמר נקא". אבל "והדרת פני זקן" מתייחס לזקן של ז"א, שהוא בחינת "קווצותיו תלתלים שחורות וגו',

דניאל ראה אותו ושער ראשו "כעמר נקא". ה"זקן" הוא זקנו של ז"א, שקווצותיו "שחורות".

אלא שקנה חכמה קנין הוא המשכה מהעולם אל הגילוי שנמשך בו מח"ס וכדפי באדרא (דקי"מ ע"א)

אלא ש"קנה חכמה": קניין הוא המשכה מן העולם אל הגילוי, כך שהמוחא סתימאה נמשכת בו, וכפי שנתבאר באידרא (דף קי"מ ע"א):

ז"א נקרא "זקן" במובן של מי ש"קנה חכמה": קניין הוא המשכת דבר מן העולם אל הגילוי, ובאמצעות השיער השחור נמשכת בו המוחא סתימאה, כפי שנאמר באידרא.

ובגין דהני שיערי אוכמי וחשוכן כתיב מגלה עמוקות מני חשך²⁹⁶ כו' שנמשך ע"י קיום מלי"ת בחי' עומק הח"ע עמקו מחשבותיך²⁹⁷ כו'.

"ומשום ששערות אלה שחורות וכהות, כתוב: 'מגלה עמוקות מני חושך וגו'' — שעל ידי קיום מצוות לא תעשה נמשכת בחינת עומק החכמה העליונה, "עמקו מחשבותיך וגו'".

האידרא קושרת את השיער השחור לפסוק "מגלה עמוקות מני חושך". על ידי קיום מצוות לא תעשה מתגלה עומק החכמה העליונה, ככתוב: "עמקו מחשבותיך".

וכמבואר לעיל באריכות. והנה פי' ויראת מאלקיך פי' בלקי"ת שם שהוא בחי' נוק' מלי' דאצילות.^{298, 299}

וכפי שנתבאר לעיל באריכות. והנה, פירוש "ויראת מאלקיך" הוא, כפי שמפרש שם הלכות תורה [של האריז"ל], בחינת נוקבא, מלכות דאצילות.

הדבר נתבאר לעיל באריכות. הפסוק ממשיך "ויראת מאלקיך", והאריז"ל מפרש זאת כבחינת נוקבא, מלכות דאצילות.

52 והענין דזה קאי על תשבעי"פ דמלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה.³⁰⁰ וז' מצות דרבנן ושאר סייגים

וגדרים שמדברי סופרים

הביאור הוא שהדברים מתייחסים לתורה שבעל פה, שכן "מלכות היא הפה, והיא נקראת תורה שבעל פה"; וכן לשבע מצוות דרבנן ולשאר הסייגים והגדרים שמדברי סופרים.

"ויראת מאלקיך" מתייחס לתורה שבעל פה, שכן בתיקוני זוהר נאמר שמלכות היא "הפה" והיא נקראת תורה שבעל פה. היא כוללת את שבע המצוות מדרבנן ואת הסייגים של דברי סופרים.

וכן משמע בזהר שם אמר ר' שמעון מכאן רמז לתשבי"כ ורמז לתשבעי"פ וכמ"ש במק"מ שם דתשבעי"פ היא בחינת נוק' וע"ז נאמר ויראת מאלקיך

וכך משתמע גם מהזוהר שם: רבי שמעון אמר, "מכאן רמז לתורה שבכתב ורמז לתורה שבעל פה"; וכפי שכתוב במקדש מלך שם, תורה שבעל פה היא בחינת נוקבא, ועליה נאמר "ויראת מאלקיך".

הזוהר על הפסוק אומר שהוא רומז הן לתורה שבכתב והן לתורה שבעל פה, ומקדש מלך, פירוש על הזוהר, מסביר שתורה שבעל פה היא נוקבא, שעליה נאמר "ויראת מאלקיך".

והענין כי המלי היא למטה מז"א וכ"ש מאריך וע"ז נאמר שערך כעדר העזים³⁰¹ כו' ולכן הוצרך לומר על זה ויראת

הביאור הוא שמלכות נמצאת למטה מז"א, וכל שכן למטה מאריך אנפין; ועל כך נאמר "שערך כעדר העזים וגו'". לכן היה צורך לומר עליה "ויראת",

מלכות נמוכה מז"א, ובוודאי מאריך אנפין; "שערה" נמשל ל"עדר העזים". משום כך מוסיף הפסוק קריאה מיוחדת ליראה.

כי באמת חמורים דברי סופרים מדברי תורה כו' וכנודע מענין ערבים עלי דברי סופרים³⁰² יותר מיינה של תורה ששרשן מבחינת סופר שלמעלה מתשב"כ שהיא בחי' ספר.³⁰³

שכן באמת דברי סופרים חמורים מדברי תורה וכו', כידוע בענין "ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה", משום ששורשם בבחינת הסופר, שלמעלה מהתורה שבכתב, שהיא בחינת הספר.

דברי סופרים אכן חמורים מדברי תורה, כפי שאומרים חז"ל, והם "ערבים עלי יותר מיינה של תורה", משום ששורשם ב"סופר", שלמעלה מן ה"ספר" — התורה שבכתב.

53 וכמ"ש עוד במ"א בפ"י בינה יתירה ניתנה באשה³⁰⁴ מבאיש. דקאי על תשבע"פ. דענין שבע מצות דרבנן

וכפי שנכתב במקום אחר בביאור המאמר "בינה יתירה ניתנה באשה מבאיש", שהוא מתייחס לתורה שבעל פה. ענינן של שבע מצוות דרבנן הוא

מאמר אחר מבאר את "בינה יתירה ניתנה באשה מבאיש" כמתייחס לתורה שבעל פה, שהיא בחינת מלכות הנקבית. שבע מצוות דרבנן ממחישות זאת.

כמו נט"י ועירובין ונר חנוכה ענינם ג"כ לדחות יניקת החיצונים כמו במצות ל"ת שע"י נט"י לא יינקו החיצונים מהמדות מהצפרנים כו'

כמו נטילת ידיים, עירובין ונר חנוכה, הוא גם לדחות את יניקת החיצונים, בדומה למצוות לא תעשה: באמצעות נטילת ידיים החיצונים אינם יונקים מן המידות, מן הציפורניים וכו'.

גם מצוות דרבנן, כגון נטילת ידיים, עירובין והדלקת נרות חנוכה, דוחות את החיצונים, בדומה למצוות לא תעשה. למשל, נטילת ידיים מונעת מהחיצונים לינוק מן הציפורניים.

וזה נעשה במצות דרבנן ע"י קום ועשה מה שבתשב"כ לא יוכל להיות בחי' זו רק על ידי לא שזהו ענין מל"ת ובתשבע"פ בא ונמשך בחי' זו בז' מצות דרבנן שהם מ"ע דרבנן

והדבר נעשה במצוות דרבנן באמצעות קום ועשה, ואילו בתורה שבכתב בחינה זו יכולה להתממש רק באמצעות "לא", כלומר במצוות לא תעשה; ובתורה שבעל פה בחינה זו באה ונמשכת בשבע מצוות דרבנן, שהן מצוות עשה מדרבנן.

מצוות דרבנן פועלות זאת באמצעות עשייה חיובית, ואילו בתורה שבכתב אפשר לדחות את הרע רק באמצעות ה"לא" של מצוות לא תעשה. בתורה שבעל פה כוח זה נמשך אל תוך מצוות עשה.

וזהו כינה יתירה ניתנה באשה ועמ"ש בביאור ע"פ כה תברכו³⁰⁵ בענין ואיך לא אשא פנים לישראל שאני כתבתי ואכלת ושבעת וברכת³⁰⁶ והם דקדקו על עצמן עד כזית³⁰⁷ כו'

וזהו "כונה יתירה ניתנה באשה". ועיינו במה שנכתב בביאור על "כה תברכו", בעניין "ואיך לא אשא פנים לישראל, שאני כתבתי ואכלת ושבעת וברכת", והם דקדקו על עצמם עד כזית וכו',

זוהי ה"כונה יתירה" של האשה. הגמרא מספרת שה' נושא פנים לישראל משום שאף שהתורה מחייבת ברכה לאחר אכילה לשובע, הם מחמירים על עצמם ומברכים אפילו לאחר אכילת כזית.

דהיינו שהם המשיכו מלמעלה מבחינת ההמשכה שעל ידי תשבי"כ כו' ע"ש ועמ"ש מזה עוד בפרשה מטות בד"ה ושמע אביה³⁰⁸ את נדרה ולכן נאמר על זה ויראת מאלקיך בחינת מל' תשבע"פ קרינן לה.

כלומר, הם המשיכו מלמעלה מן הבחינה שאליה נמשכת ההמשכה באמצעות התורה שבכתב וכו'; עיינו שם. ועיינו גם במה שנכתב על כך בפרשת מטות, במאמר המתחיל "ושמע אביה את נדרה". לכן נאמר על כך "ויראת מאלקיך": את בחינת מלכות אנו מכנים "תורה שבעל פה".

בזכות ההחמרה שלהם הם ממשיכים מלמעלה מן הבחינה שאליה התורה שבכתב ממשיכה. מצוטט גם מאמר העוסק בנדרים, ולפיכך "ויראת מאלקיך" מתייחס למלכות, לתורה שבעל פה.

54 ועיין מ"ש סדי"ה קול דודי³⁰⁹ בענין הרים וגבעות אבות ואמהות כו' ועל דרך זה יובן גם כן בענין תשבי"כ ותשבע"פ וסיום הפסוק אני הוי' דכולא חד וכמ"ש סדי"ה את שבתתי תשמרו³¹⁰ כו':

וראה מה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "קול אהובי", בעניין "הרים וגבעות" — האבות והאימהות וכו'; ועל דרך זו יובן גם עניינן של התורה שבכתב והתורה שבעל פה. וסיום הפסוק, "אני הוי'", [משמעותו] שהכול אחד, כפי שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "את שבתותי תשמרו" וכו'.

המאמר על "קול אהובי" מסביר את "הרים וגבעות" כאבות וכאימהות, ובאותו אופן יש להבין את התורה שבכתב ואת התורה שבעל פה. הפסוק מסתיים במילים "אני הוי'", שכן הכול אחד, כפי שמסביר המאמר על "את שבתותי תשמרו".

בעבודה

הנשמה ירדה כדי לברר את העולם באמצעות מצוות בדברים גשמיים: אכילה כדי לומר קריאת שמע ולהתפלל במסירות נפש, ושימוש בדברים גשמיים לשופר, סוכה, לולב, ציצית ותפילין. מעל הכול עליה לשמור את מצוות לא תעשה, את דקדוקי הסופרים וגדריהם, ולדחות את מה שאי אפשר להעלות, כי באמצעות "שחרות" זו מתגלה האור הנעלה ביותר. קיום מצוות בהידור וכיבוד תלמידי חכמים וספר תורה הם "קימה לפני שיבה", ודברי סופרים מחייבים יראה מיוחדת.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר מדגיש שגם "אור אין סוף" הוא רק הארה, ומה מוסיפה ההשוואה לשמו של אדם?
2. באיזה מובן הנשמה שירדה, ה"כלה", נעלית מהנשמות שנשארות באצילות כ"בנות ירושלים"?
3. כיצד העיקרון שמה שגבוה יותר בשורשו נופל נמוך יותר מסביר מדוע מצוות לא תעשה מגלות יותר ממצוות עשה?
4. מה ההבדל בין האור המקיף של "לבוש" לבין זה של "אוהל", ומדוע האור הנעלה יותר נמשל לאהלי קדר?
5. כיצד פירוש "מפני שיבה תקום" משנה את הדרך שבה אפשר לגשת למצוות דרבנן ולהידור במצוות?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 ביאור הדברים

הנחה נוספת של המאמר, שרשם הר"פ, נדפסה שם. היא מאפשרת לקורא להשוות תיעוד עצמאי של אותה תורה.

הערת קה"ת

הנחת הר"פ בסי' מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' קכו. עוד הנחה במאמרי אדה"ז כתובים ח"ב ע' נד. בכרך 4 רשום: פי' קדושים. באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתל עם הגהות.

2

"שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים, כאוהלי קדר, כיריעות שלמה". כל חלק במאמר חוזר לאחד מביטויי הפסוק הזה.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'

שְׁחוּרָה אֲנִי וְנֶאֱוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֹהֲלֵי קֶדֶר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

3 בין המאציל לנאצלים צריך להיות בחינת ממוצע

האריז"ל מסביר שחייבת להיות בחינה ממוצעת בין המאציל לנאצל, ומוזהה אותה עם כתר. "שער 41, פרק 3" של אדמו"ר הזקן מבוסס על דפוס שן יותר; במהדורות הנוכחיות מדובר בשער 42, פרק 1.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג'

... שאין פירוד ביניהן אך הלבושים והיכולות הם ב' בחי' נפרדות מג' בחינות הנ"ל ובין ב' אלו שהם בין הגופים ובין הלבושים שם הם מדור הקליפות והם ממש נדבקים באחור עור הגוף וטעם הדבר מפני שג' בחי' הפנימית יש בתוכם או"פ והיותר גרוע באו"פ יוצא בתוך העור ושם מסתמים ואה"מ הוא להיפך כי אור היותר חיצון הוא גדול יותר כנודע נמצא כי אור מקיף שבלבוש היותר פנימי הנדבק אל הגוף הוא אור המקיף היותר קטן שיש בכולם לכ הקליפות מדורם שם באמצע במקום שאין שם לא או"פ ולא או"מ והוא ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

4 שמ"א פ"ג

הקטע מצטט את אותה קביעה של האריז"ל (עץ חיים, שער 41, פרק 3), לאחר שהוא מביא את מחלוקת המקובלים אם כתר נמנה בין עשר הספירות. הוא מתאר את שתי הבחינות שבכתר: המדרגה התחתונה ביותר של אין סוף, הנקראת עתיק יומין, והשורש הנעלם של הספירות, הנקרא אריך אנפין.

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תק"ס. לפננו הוא שמ"ב (דרושי אבי"ע) פ"א. [כ]. ראה לעיל בחקתי מו, ג. נצבים נב, ג. ביאור הע"ה בביאווה"ז להצ"צ ע' רנו ואילך.

5

דלאו ביה מכל אינון מדות כלל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

6

דלאו ביה מכל אינון מדות כלל

בפתח אליהו אומר אליהו שהדין והרחמים משמשים רק "להראות כיצד העולם מתנהל", אך "אף אחת מהמידות הללו" אינה שייכת לה' עצמו. אדמו"ר הזקן מביא זאת כהסבר לצורך בממוצע.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה-ו'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו רחמי ולא מכל אליון מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי' הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 3

7

אני הוי' לא שניתי

"כי אני ה' לא שניתי". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כאמירה שהבריאה וההתגלות אינן מחוללות שינוי בעצמותו של ה'.

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו'

כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנֵּיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא כִלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

8

מתורץ קושיית הפלסופים

בעמוד זה אדמו"ר הזקן דן בפילוסופים ששללו השגחה פרטית, משום שלא הכינו כיצד ייתכן שלה', שאינו חסר דבר, יהיה רצון הנוגע למעשי האדם. הוא משיב שהרצון העליון הוא לביטול הי"ש, רצון הנמשך מתענוגו אל תרי"ג המצוות.

הערת קה"ת

ראה לעיל שלח ג, א. אוה"ת — ענינים ע' קפב.

9

(ר"ל מ"ש בתורה)

בכתביד זה הסוגריים שנפתחים במילים "כלומר, הדברים הכתובים בתורה" אינם נסגרים אחרי "השל"ה בהקדמתו", אלא רק אחרי המילים "ארדה נא ואראה וכו'". לפי נוסח זה, כל הקטע עד להפניה ההיא הוא הערת אגב אחת בסוגריים.

הערת קה"ת

הסוף מוסגר ע"פ כתי" 1102 דף תשא הוא בשורה האחרונה בהעמוד אחר תי" "ארדה נא ואראה כו'".

10 ותחת רגליו

"ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר". זהו אחד מתיאורי הגוף המיוחסים לה', שהפילוסופים התקשו בהם.

Exodus 24:10 שמות כ"ד:י'

וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רִגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֶהֱרָ:

and they saw the G-d of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the

האנושיות. היא מובאת כאן כדי לבסס נקודה זו.

Tanya, Iggeres HaKodesh 15:1-2 תניא, אגרת הקדש ט"ו:א-ב

להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם בענין הספירות, מודעת זאת בארץ מפי קדושי עליון נשמתם עדן. לקרב קצת אל השכל, מאי דכתיב "ומקשרי אֶחָזָה אֱלֹהִים", שהפנונה היא להבין קצת אלהותו יתברך מנפש המלוכשת בקשר האדם, ועל פי מאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק: "כִּרְכִּי נִפְשִׁי וְגוֹיִי" מה הקדוש ברוך הוא כו', אף הנשמה כו'', ועל פי מאמר האחר על פסוק: "וַיִּפָּח בָּאָפוּי נִשְׁמַת חַיִּים"; מאן דנפח, מתוכיה נפח, ואפילו נפש ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

16 אך עכ"ז הם שייכים רק בבחינת הכלים דע"ס לבד

ההנהגה בפרק זה מסבירה שתיאורים כגון "הוא היודע" חלים רק כאשר אור אין סוף מתלבש בכלים של חכמה, בינה ודעת שבאצילות, ולא למעלה מאצילות. אדמו"ר הזקן מפנה אליה כדי להבהיר שהמדות שייכות לכלים.

Tanya, Likkutei Amarim 2:3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ג:

הגהה והודו לו חכמי הקבלה, כמו שכתוב בפרדס מהרמ"ק. וגם לפי קבלת האר"י זכרוננו לברכה יציא מילתא, בסוד התלבשות אור אין סוף ברוך הוא, על ידי צמצומים רבים, בכלים דחכמה בינה דדעת דאצילות, אף לא למעלה מהאצילות, וכמו שכתוב במקום אחר, שאין סוף ברוך הוא מרומם ומתנשא רוממות אין קץ. למעלה מעלה ממהות ובחינת חכמה בינה דדעת, עד שמהות ובחינת חכמה בינה דדעת נחשבת כעשייה גופנית אצלו יתברך, כמו שכתוב: ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

17 וכמא' הת"ז כולא לאחזאה איך מתנהג עלמא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בהקדמה (פתח אל"י).

18 ע"י התלבשות האור שהוא ית' מאיר ממנו בהכלים

ההנהגה מסבירה שרק לאחר שאור אין סוף מתלבש בכלים של עשר הספירות אפשר לומר "הוא היודע והוא הידוע"; ללא התלבשות זו, מונחים כאלה אינם שייכים אליו כלל. היא מובאת לצד המקור הקודם.

Tanya, Sha'ar HaYichud 9:6 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ט"ז:

הגהה סוד הצמצום באור אין סוף ברוך הוא, וצמצום אדם קדמון, וסוד הדיקנא, שסוד כל הצמצומים לצמצום האור שיתלבש בבחינות כלים ד"ספירות. והנה, אחר שנתלבש אור אין סוף בבחינות כלים דחכמה בינה דדעת, אז שייך לומר מה שכתב הרמב"ם: "הוא הידוע, והוא המדע, והוא הידוע, ובידיעת עצמו וכו'', לפי שבחינות כלים דאצילות נעשים נשמה וחיות לבריאה יצירה עשייה ולכל אשר בהם. אבל בלי צמצום והתלבשה הנוצר לעיל לא ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

19 כתב בפרדס שער עצמות וכלים

ההערה מפנה את הקורא גם לשם, לעיון בתורת הפרדס הזאת על עצמות וכלים.

הערת קה"ת

ראה גם דרך מצותיך דף קנו, א.

very heaven for clearness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כד, י.

11 הלוחות היו "כתובים באצבע אלקים". זהו דימוי גופני נוסף, המתייחס לספירות ולא לעצמות של ה'.

Deuteronomy 9:10 דברים ט"ז:

וַיֵּתֶן ה' אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹקִים וְעַלֵּיהֶם כָּכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עִמָּךְ בְּהַר מֹתָן הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֵל:

And the L-RD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of G-d; and on them was written according to all the words, which the L-RD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 עיני ה'

"עיני ה' אל צדיקים". זו דוגמה נוספת ללשון ההגשמה שבתורה.

Psalms 34:16 תהילים ל"ד:ט"ז

עֵינֵי ה' אֶל־צַדִּיקִים וְאָזְנוֹ אֶל־שׁוֹעֲתָם:

The eyes of the L-RD are toward the righteous, And His ears are open unto their cry.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, טז.

13 ותחת רגליו כו' כתובים באצבע אלקים כו' עיני ה' אזני ה'

ספר הפרדס רימונים לר' משה קורדובירו פותח פרק זה באותן דוגמאות: "תחת רגליו", "כתובים באצבע אלקים", "עיני ה' ויאוזני ה'", והוא דן בהרחבה כיצד יש להבין ביטויים כאלה. אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לשם.

Pardes Rimmonim 22:4-5 פרדס רמונים כ"ב:ד-ה'

... ולא נאמר המכסה אני וכו' אלא לפי שהיה אברהם משתדל בשלימות החסד והשתי בחינות ה' מקיים בעצם, רצה הקב"ה שישתדל בשלישית כדי שמחשבתו יצרפה למעשה וישתלם בחסד בעצם. הבא ליטהר וכו' בא לטמא פתחין לו. מאי פתחים פ"י למה לא אמר מסייעין כדאמר הבא לטהר מסייעין. אלא הטעם כי כשבא אדם ליטהר אז פותחין לו פתחים יותר מן הראוי כענין (בראשית כה כא) ויעתר לו ה' ויחתור לו שפתח לו פתח. (עי' זוהר תולדות דף קל"ז.) וכן במנשה שחתר לו הקב"ה פתח מתחת כסא הכבוד (בסהרין דף ק"ג). וזהו ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

14 "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם". אגרת הקודש ט"ו פותחת בפסוק זה, ואדמו"ר הזקן מציין את האגרת במילים אלה.

Proverbs 1:6 משלי א'ו:

לְהִבִּין מִשְׁלַּ וּמִלִּיצָה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם:

To understand a proverb, and a figure; The words of the wise, and their dark sayings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 באגה"ק בדי"ה להבין משל ומליצה

האגרת הזאת מסבירה שהמדות העליונות אינן מאותו סוג כמו המדות

20 אין בעצמות ההוא שינוי וגוון כלל לא דין

בשער העצמות והכלים כותב הפרדס שגם לאור שבתוך הכלים אין שינוי או גוון של דין או של רחמים. אדמו"ר הזקן מכנה זאת אמירה מרחיקת לכת אף יותר.

Pardes Rimmonim 4:8 פרדס רמונים ד:ח'

... וכד אסתלק מינה לית ליה מדה ולא דמיון ולא צורה. כגוונא דמיא דימא דלית למיין דנפקין מיניה תפיסו כלל ולא צורה, אלא באתפשטותא דמיא דימא על מאנא דאיהי ארעא אתעביד דמיון ויכילנא למעבד תמן חושבן. כגון המקור דימא הא חד. נפיק מיניה מעיין כפום אתפשטותא דיליה בההוא מאנא בעגולה דאיהי יו"ד. הא מקור חד, ומעיין דנפיק מיניה תריין. לבתר עבד מאנא רברבא כגון מאן דחפר חפירא רברבא ואתמלייא מן מיא דנפיק מן מעיין, הא ההיא מאנא רברבא אקרי ים והיא מנא תליתא. וההיא מנא רברבא אתפלג לזי מאנין, כפום ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

21 והנה הכלים דאצילות הם ג"כ אלקות ממש ואיהו וגרמוהו חד

באיגרת זו מוסבר "הוא וחייו אחד, הוא וכליו אחד", ומובהר שהכלים של אצילות הם אלקות. הדברים תומכים באמירה שהכלים של אצילות הם אלוקים ממש.

Tanya, Iggeres HaKodesh 20:1 תניא, אגרת הקדש כ:א'

איהו וחייו חד, איהו וגרמוהו חד כהון. (פירוש, עשר ספירות דאצילות; חיוהי הן האורות, ו"גרמוהי" הן הפלים, שכולן אלקות, מה שאין כן בגריאה וצירה עשה כו'). וצריך להבין היטב, איך ה"אין סוף" חד עם "גרמוהי" הן הפלים, הרי הפלים הן בבחינת גבול ותכלית, כמו שכתוב בעץ חיים.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

22 באגה"ק בדי"ה איהו וחייו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שהן אלקות לברוא יש מאין כמו הא"ס ולא בבחי' השתלשלות עילה ועלול לבד.

23 ע"פ ארדה נא ואראה

ההערה מציעה שאדמו"ר הזקן מתכוון למאמר בתורה אור, פרשת וירא, המסביר שער הספירות מורכבות מאורות וכלים.

הערת קה"ת

אולי הכוונה לתו"א פ' וירא שבע"ס יש אורות וכלים.

24 אך גם זאת . . והממוצע זהו הכתר

הקטע הזה, שלפיו כתר הוא הממוצע שבאמצעותו אור אין סוף יוצר את הספירות, מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת בהעלותך ע' שצ. ראה המשך תרס"ו ע' קסד ואילך. המשך תער"ב פרק קצה. ובכ"מ.

25 שיש בו מבחינה אחרונה שבמאציל

הרעיון שכתר כולל את הבחינה האחרונה של המאציל נזכר שם.

הערת קה"ת

נזכר בביאורו"ז להצ"צ כרך ב' ע' תרמב.

26 לפעמים נקרא הכתר אור א"ס

דיונים נרחבים במחלוקת המקובלים אם כתר נמנה עם עשר הספירות, המסבירים מדוע כתר נקרא לפעמים אור אין סוף.

הערת קה"ת

בארוכה בענין מה שנחלקו המקובלים בענין הכתר אם הוא ממנין הע"ס — ראה אוה"ת ענינים ע' קסא ואילך" קעה ואילך" קפא, ואילך. אוה"ת וישב כר ו' תתרפח, א ואילך. יתרו ע' תתלט. ביאורי זהר ע' ערה ואילך.

27 איך שייך לומר באין סוף בחי' אחרונה

מאמר מאוחר יותר העוסק באותה שאלה: כיצד אפשר לדבר על "בחינה אחרונה" באין סוף.

הערת קה"ת

ראה ד"ה אלה תולדות השמים תרס"ט ע' נב. ובליקוט פירושים וכו' לאגה"ק סי' כ' דף קל, ב בקטע "בחי' אחרונה של הא"ס".

28 עד שלא נברא העולם

שם נאמר שהחיות והמציאות של חכמה נובעות רק מ"שמו" ומהארתו של ה', ואילו עצמותו, מקור האור, נעלית לאין ערוך מכדי להיות מקור לחכמה. הדבר תואם את פירוש הדברים כאן על "הוא ושמו" לפני הבריא.

הערת קה"ת

פדר"א פ"ג. וראה לעיל בהר מג, ב. ובמ"מ לשם.

29 עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד

"עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו הגדול בלבד". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר את "המדרגה האחרונה" של אין סוף כשמו.

Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2-3 פרקי דרבי אליעזר ג:ב-ג

עד שלא נברא העולם, היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד, ועלה במחשבה לברא את העולם, והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד. משלו משל, למה הדבר דומה? למלך שהוא רוצה לבנות פלטרים שלו, אם אינו מחריט בארץ וסודותיו ומוכאיו ומוצאיו, אינו מתחיל לבנות, כך הקדוש ברוך הוא החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה. שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ואלו הן: תורה, וניהג, וגו' עד, וכסא הכבוד, ...

Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin ... to build. Likewise the Holy One, blessed be

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

30 כי התפשטות החיות הנמשך ממנו ית'

מאמר מאוחר יותר העוסק בהתפשטות החיות מה' בתור "שמו".

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרפ"ז ע' לד.

31 המבואר במ"א כי לא זה הוא עיקר האלקות

זהו ה"במקום אחר" שמצטט אדמו"ר הזקן: עצמות ה' אינה בגדר העולמות, גם לא בגדר סובב או ממלא, שכן להיות מקורם אינו ממהותו של האלקות; הוא עצמו כפי שהיה קודם הבריא וכו' שהוא אחריה. עוד מוסבר משום

37 "ארדה נא ואראה". אדמו"ר הזקן מפנה למה שנכתב במאמר על פסוק זה.

Genesis 18:21 בראשית י"ח:כ"א

אֲרַדְהָנָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַקְתָּהּ הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כָלָה וְאִם־לֹא אֵדְעָה:

I will go down now, and see whether they have done altogether according to the cry of it, which is come unto Me; and 'if not, I will know

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

38 דקאמר האריז"ל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם בפ"א. [כ].

39 בחינה תחתונה ושפלה מכל בחי' א"ס דקאמר האריז"ל

האריז"ל כותב שכתר כולל את "הבחינה הנמוכה והשפלה ביותר" של המאציל, ולכן הוא יכול לשמש ממוצע. מכאן מסיק אדמו"ר הזקן ש"אור אין סוף" פירשו האור, ולא העצמות.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

ועתה נדבר בבחי' כל עולם מאלו מה ענינם דע כי השורש והנשמות והגופים הם בחי' א' שאין פירוד ביניהן אך הלבושים והיכלות הם בי בחי' נפרדות מגי' בחינות הנ"ל ובין בי' אלו שהם בין הגופים ובין הלבושים שם הם מדור הקליפות והם ממש נדבקים באחור עור הגוף וטעם הדבר מפני שגי' בחי' הפנימית יש בתוכם או"פ והיותר גרוע באו"פ יוצא בתוך העור ושם מסתיים ואה"מ הוא להיפך כי אור היותר חיצון הוא גדול יותר כנודע נמצא כי אור מקיף שבלבוש היותר פנימי הנדבק אל הגוף הוא אור המקיף היותר קטן ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 5

40 מ"ש בע"ח בחי' היותר אחרונה

ביטוי של האריז"ל, "המדרגה האחרונה ממש" של המאציל, המצויה בכתר. כאן מפרט אדמו"ר הזקן שהכוונה היא לנקודה הנמוכה ביותר של האור, מקור הקו.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

ועתה נדבר בבחי' כל עולם מאלו מה ענינם דע כי השורש והנשמות והגופים הם בחי' א' שאין פירוד ביניהן אך הלבושים והיכלות הם בי בחי' נפרדות מגי' בחינות הנ"ל ובין בי' אלו שהם בין הגופים ובין הלבושים שם הם מדור הקליפות והם ממש נדבקים באחור עור הגוף וטעם הדבר מפני שגי' בחי' הפנימית יש בתוכם או"פ והיותר גרוע באו"פ יוצא בתוך העור ושם מסתיים ואה"מ הוא להיפך כי אור היותר חיצון הוא גדול יותר כנודע נמצא כי אור מקיף שבלבוש היותר פנימי הנדבק אל הגוף הוא אור המקיף היותר קטן ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

41 כותרת ספרו של רבי מנחם עזריה מפאנו לקוחה מכותרת המזמור הזה: "על יונת אלם רחוקים".

Psalms 56:1 תהילים נ"ו:א

לְמַנְעָה עֲלִיּוֹנָה אֶלֶם רְחֹקִים לְדָוִד מִקְתָּם בָּאָחוּז אוֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים בָּגְתָּ:

For the Leader; upon Jonath-elem-rehokim. [A Psalm] of David; Michtam; when the Philistines took him in Gath

כך שהבריאה נקראת "יש מאין": ה"יש" נוצר מהארה בלבד, שהיא "אין" ביחס לעצמותו.

הערת קה"ת

תו"א צט, ב. ראה לקו"ש ח"ט ע' 190 הערה 31.

32 שבהיותו כלול בשמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס

בתיא משולים הנבאים לקרני השמש, שבתוך השמש בטלות לחלוטין ואינן נחשבות למציאות. כאן מיושלת האנלוגיה ליכולת של הי' להתגלות.

Tanya, Sha'ar HaYichud 3:3-4 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ג:ג-ד

... וְנוֹפֵל עָלָיו כָּאֵן שֵׁם יִישׁ בְּאֶמֶת, מִהַשְׁאִיזֶן כִּשְׁהוּא בְּמִקְוֵוֹ בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ - אֵין נּוֹפֵל עָלָיו שֵׁם יִישׁ כָּלָל, רַק שֵׁם "אֵין" וְ"אֶפֶס", כִּי בְּאֶמֶת, הוּא שֵׁם לְאֵין וְאֶפֶס מִמֶּשׁ, שְׁאֵין מְאִיר שֵׁם רַק מִקְוֵוֹ לְבִדּוֹ, שֶׁהוּא גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ הַמְאִיר, וְאֶפֶס בְּלֻעְדּוֹ. וְכִדְבָרִים הָאֵלֶּה מִמֶּשׁ, בְּדַמּוּתָם כְּצֻלָּמָם, הֵם כָּל הַבְּרִואִים - לְגִבִּי שֶׁפֶע הָאֱלֹהִי מְרוּחַ פִּיּוֹ, הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיהֶם וּמִהֵנָּה אוֹתָם, וְהוּא מְקוֹרָם, וְהֵם עֲצָמָם, אֵינָם, רַק כְּמוֹ אוֹר וְזֵיו מִתְפַּשֵּׁט מִן הַשּׁוֹפֵעַ וְרוּחַ הַי' הַשּׁוֹפֵעַ וּמִתְלַבֵּשׁ ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

33 וז"ש האריז"ל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בפ"א [בע"ה] (שם). [כ].

34 בחינה היותר אחרונה מכל האפשר

האריז"ל מסביר שכתר יכול לשמש ממוצע משום שהוא כולל את "המדרגה האחרונה האפשרית" של המאציל. סוגריים אלה מפרשים את הביטוי.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

ועתה נדבר בבחי' כל עולם מאלו מה ענינם דע כי השורש והנשמות והגופים הם בחי' א' שאין פירוד ביניהן אך הלבושים והיכלות הם בי בחי' נפרדות מגי' בחינות הנ"ל ובין בי' אלו שהם בין הגופים ובין הלבושים שם הם מדור הקליפות והם ממש נדבקים באחור עור הגוף וטעם הדבר מפני שגי' בחי' הפנימית יש בתוכם או"פ והיותר גרוע באו"פ יוצא בתוך העור ושם מסתיים ואה"מ הוא להיפך כי אור היותר חיצון הוא גדול יותר כנודע נמצא כי אור מקיף שבלבוש היותר פנימי הנדבק אל הגוף הוא אור המקיף היותר קטן ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

35 רק בחי' שם . . ונקרא אור אין סוף

בעמוד זה מתחיל המאמר "בן פורת יוסף", המסביר שכתר (אריך אנפין) מתווך בין המאציל לנאצל, וכולל הן את סיום אור אין סוף הן את שורש הנאצל. עוד נאמר ששם הוי' שבחכמה הוא אור אין סוף כפי שהצטמצם כדי ליצור את החכמה; לכן שם זה, ולא הספירה עצמה, נקרא אלקות.

הערת קה"ת

ראה תו"א קה, א. ספר הערכים-חב"ד כרך ג ע' קמג.

36 פתח אליהו: הדין, הרחמים ושאר המדות נועדו "להראות איך העולם מתנהג", אך להי' "אין כל המדות הללו כלל". כאן מובא הדבר כדי להראות שהמדות שייכות לכלים בלבד.

Tikkunei Zohar 17b:2 תקוני זוהר י"ז ב:ב

וכל ספירן כל חד אית ליה שם ידיע. ובהוון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיע. דאנת הוא ממלא כל שמהן. ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מנהוון אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא נשמתא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

42 "ראיתי, והנה מגורת זהב כולה". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, בלקוטי תורה, בהעלותך, להרחבה על הקו כבחנינה האחרונה.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מַה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְגוֹרֶת זָהָב כְּלָה וְגָלָה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיָּהּ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בביאור ע"פ ראייתי והנה מגורת זהב

שם מוסבר שסדר ההשתלשלות של הקו נמשך מ"הבחנה האחרונה", הארה מצומצמת מאוד, כמו חכם גדול שמצמצם את עצמו לבחינה האחרונה של חכמתו — החכמה שמתבטאת בדיבור או במעשה. לכן, כך מוסבר, גילוי אמיתי של אלקות חייב לבוא מעל סדר ההשתלשלות.

הערת קה"ת

לעיל בהעלותך לו, א.

ובביאור ע"פ יביאו לבוש מל'

בקטע מוסבר שהפנימיות של כתר אינה נמנית עם עשר הספירות, מפני שהיא כלולה באין סוף, והיא מתגלה רק באמצעות החיצוניות של כתר, כמו לפיד שאורו נראה מרחוק. בהערת קה"ת מוסיפים שמעל כתר והמוח הנעלם (מוחא סתימאה) יש "לבוש", כמו טלית המונחת על הראש.

הערת קה"ת

תו"א צא, ג. והנה על הכתר ומו"ס מלביש בחי' לבוש כמו עד"מ טלית שמשמין על הראש.

45 "יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך". המאמר על פסוק זה, בתורה אור, עוסק בפנימיות ובחיצוניות של כתר.

Esther 6:8 אסתר ו':ח'

וַיָּבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבָשׁוּ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתֹר מַלְכוּת בְּרָאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

לכל כלי כפי ערכו

התניא מסביר כיצד חיות הנפש מרוכות במוח ומתפשטת ממנו לכל איבר בהתאם למבנה שלו, ומיישם זאת על השכינה. אדמו"ר הזקן אומר שאותה המחשה מתאימה כאן באופן מופלא עוד יותר.

Tanya, Likkutei Amarim 51:4 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים נ"א:ד'

... וְכָל הַכַּחוֹת מִתְפַּשְּׁטִים מִהֶמוֹחַ כְּנוֹדָע, כִּי שֵׁם הוּא עֵיקַר מִשְׁכָּן הַנְּשָׁמָה כּוֹלָה בְּכַחֲנֵת גִּילּוּי, שְׁנִגְלִית שֵׁם קְלָלוֹת הַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁט מִמֶּנָּה. רַק כַּחוֹתֶיהָ שֶׁל קְלָלוֹת הַחַיּוֹת מְאִירִים וּמִתְפַּשְּׁטִים מִשֵּׁם לְכָל

אֲבָרֵי הַגּוּף, כְּדִמְיוֹן הָאֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמְאִיר מִהַשְׁמֵשׁ לְחֻדְרֵי תְּדָרִים. [וְאֵפִילוּ הַלֵּב - מְקַבֵּל מִהֶמוֹחַ, וְלִכּוֹן הֶמוֹחַ שְׁלִיט עָלָיו בְּתוֹלְדוֹתוֹ, כְּנֹזֶכֶר לְעֵיל].

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

שער שמיני פרק חמישי

47 המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תק"ס. לפננו פ"ט ש' שבירת הכלים וגם לא פ"ה רק רפ"ו, יעו"ש. [כ].

ועיין בע"ה שער שמיני פרק חמישי ולעילא מגולגלתא דיליה כו'

עתיק דאצילות

הקטע של האריז"ל על עתיק דאצילות, ובו המילים "ומעל לגולגולתו". בדפוס שקלאוו הוא מצוטט כשער 8, פרק 5; במהדורות הנוכחיות הוא שער 9, תחילת פרק 6.

Sefer Etz Chaim 9:6 עץ חיים ט"ו:

... ג"כ אורות לחוץ שהם ענפיו והע"ב הוא במוחין דיליה נגד א"א ואבא דאצילות ולעילא מגולגלתא דיליה יש בו דוגמא בחינת עתיק דאצילות וס"ג דיליה מאוזן ולמטה עד טבורו והוא כנגד בינה דאצילות ומ"ה ובין דיליה מטבורא ולמטה כנגד זו"ן דאצילות והנה עד"ז שבפנימותו כן הוא באורות שיוצאין ממנו שהם ענפיו כנו' כי שערות ראשו כנגד ענפי ע"ב ושערות דיקנא הם מאח"פ כנגד ענפי ס"ג שבהם כלולים או"א שבין שניהם לקחו בינה דמ"ה אחר התיקון שהוא שם ס"ג הכולל שניהם והם נכללות במזלא דדיקנא דא"א והבן זה מאוד כי הן ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

ומ"ש בזה בביאור

49 שם, בהסבר נוסף ל"מוצאיהם למסעיהם", מצטט אדמו"ר הזקן את אותו קטע מ-Etz Chaim (Sha'ar 8, chapter 5): "ומעל לגולגולתו שלו יש מעין בחינת עתיק דאצילות", בדיונו באדם קדמון כ"ראש" של כל העולמות.

הערת קה"ת

והוא [ב]מסעי' ד' צה, ב). וש"ג. [כ].

מוצאיהם למסעיהם

50 "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, בלקוטי תורה, מסעי.

Numbers 33:2 במדבר ל"ג:ב'

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי ה' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:

And Moses wrote their goings forth, stage by stage, by the commandment of the L-RD; and these are their stages at their goings forth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

51 לך ה' הגדולה והגבורה

"לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת... לך ה' הממלכה". יש לקרוא כאן שהמדות של אצילות, וגם מלכות, שייכות כולן לה' ובטלות בו.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ"ל בשמים ובארץ
לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יא.

52 דלאו ביה מכל אינון מדות כלל

מתוך "פתח אליהו": אף אחת מהמדות אינה שייכת לעצמותו של ה'. הדבר מסביר מדוע המדות של אצילות בטלות באור אין סוף.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה-ז

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי' הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסוקה 10

53 שמי"א פ"ד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תקס"ס. לפננו שמ"ב (דרושי אבי"ע) וצ"ל כאן ספ"א, ודו"ק. [כ].

54 ופי' בע"ח שמי"א פ"ד שמתלבשת בכתר דבריא

הארי" מסביר שמלכות דאצילות נעשית עתיק דבריא ומתלבשת בכתר שלה. אדמו"ר חזקן מביא זאת כדי להראות שמלכות היא הממוצע בין העולמות.

Sefer Etz Chaim 42:1 עץ חיים מ"ב:א'

55 כשנמשכת מאצילות... להיות עתיק לבריא

מאמר זה מסביר שאין בכך סתירה למקומות שבהם חזקן נקרא שכינה. בלשון חז"ל, שכינה פירושה מלכות של אצילות, ורק לאחר שהיא נעשית עתיק לבריא; ואילו בשורשה, ביחס לאור אין סוף, גם חזקן נקרא שכינה.

הערת קה"ת

בד"ה באתי לגני תשי"א מבואר שאין זה סתירה למ"ש בכ"מ שהקו נקי שכינה כי שכינה שנאמר בדרז"ל היינו מלי דאצילות, ואף גם זאת רק כשנעשית בחי' עתיק לבריא דוקא, אבל בשורשה, היינו כמו שהוא לגבי אוא"ס, הנה גם חזקן נקי בשם שכינה ע"ש. וראה גם ד"ה וידבר אליקים אנכי תרצ"ט ע' 175 ואילך. ובמאמרי אדה"א נ"ך ע' רכז.

56 לך ה' הממלכה

"לך ה' המלכות". הפסוק מתאר את מלכות במצבה הראשון, כשהיא מאוחדת עם אין סוף בתוך אצילות.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ"ל בשמים ובארץ
לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

57 כמבואר בסש"ב פנ"ג

התניא מסביר שהשכינה שרתה בקודש הקודשים שבבית המקדש, ולאחר חורבנו שורה על התורה והמצוות. אדמו"ר חזקן מביא זאת כדי להסביר את משמעות המונח "שכינה" — האלקות השוכנת למטה.

Tanya, Likkutei Amarim 53:2 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים נ"ג:ב'

... חכמה עילאה דאצילות, שהיא כללות התורה שבי' הדברות, נתלבשה במלכות דאצילות ודבריא לברך, והן לבדן המיוחדות באור איין סוף שבתוכן - הן הנקראות בשם "שכינה", השורה בקדשי קדשים דבית ראשון, על ידי התלבשותה בי' הדברות הנקודות בלחות שפארוך בנס ומעשה אלקים חיים [הוא "עלמא דאתפסא", המקנן בעולם הבריא, כנודע ליודעי חן].

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

58 בהיכל ק"ק דבי"ע וכן בהיכל ק"ק שבבמה"ק

אדמו"ר האמצעי מסביר שם שכאשר האלקות של מלכות דאצילות שורה בקודש הקודשים של בריאה, שנברא יש מאין, שייכים המושגים "שרייה" ו"שכינה". משום שהאלקות שוכנת בקרב הנבראים התחתונים. באצילות, שבה "הוא וחייהו חד" וכל הספירות מיוחדות עם עצמות המאציל, אי אפשר לומר על מלכות שהיא שוכנת בדבר כלשהו.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"א נ"ך ע' רכז מבאר זה "לפי שכאשר בחי' אלקות דמלי דאצ"י שורה בהיכל ק"ק דבריא שהיא נהווה יש מאין שייך לומר בזה לשון השראה ושכינה ששורה אלקות ושוכן בתחתונים כו', אבל בעולם האצ"י דאיהו וחייהו חד כנ"ל, שהע"ס דאצ"י כולם עם כל פרטי פרטיהם מיוחדים בעצמות המאציל לא שייך לומר במדת מלי דאצ"י לשון שכינה ששוכנת באיזה דבר מה כו'".

59 ושרה שם התגלות אלקות שייך לשון שכינה

המאמר מציין שמכיוון שגם הגילוי הראשון של אור אין סוף נקרא שכינה, מושג השכינה מגיע הרחק למעלה מאצילות, עד האור שלפני הצמצום, שכן שם מתחיל הגילוי.

הערת קה"ת

"ממה שכותב שראשית התגלות אוא"ס נקי בשם שכינה, מוכן מזה שענין שכינה הוא למעלה מעלה מאצ"י ג"כ. גם מבחי' האור שלפני הצמצום, שהרי ראשית ההתגלות הוא באור א"ס שלפני הצמצום" — ד"ה באתי לגני תשי"א סעי' א.

60 שמשכנת בעולם התחתון כל האצילות העליון

בערך "שכינה" כותב הפרדס שמלכות נקראת שכינה "משום שהיא גורמת

לכל הבריא

האריז"ל כותב שעתיק דבריא הוא הנקודה של מלכות דאצילות שעליה נאמר "לכי ומעטי את עצמך", משום שהוא ראש כל הבריא. אדמו"ר הזקן מביא זאת כתחילת פרק ה'; במהדורה שבספריא הקטע מופיע בפרק ד'.

Sefer Etz Chaim 47:4-5 עץ חיים מ"ז:ד-ה'

... אך כשהם פב"ב אז הם שוין כאו"א ואמנם בריאה לא כן הוא כי א"א שבה הוא בסוד ו"ק שבו לבד וג"ר של ו"ק אלו שהם חג"ת נשארין מגולין וג"ת שבו הם מתלבשין בו"ק דאו"א. והנה סוד עתיק דבריא הוא סוד נקודת מלכות דאצילות שאמר לה הקב"ה לך ומעטי את עצמך והוי ראש לשועלים כי זהו ראש לכל הבריא כולה ואז היא סוד עתיק דבריא ומתלבשת בג"ר של ו"ק דאו"א שהם חג"ת הגולין כנ"ל ואח"כ נבאר בע"ה נקודת מלכות דאצילות הנ"ל. ונבאר סוד היצירה כי להיות שיש בו מסך א' ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

67 אית מלך לתתא

הוהר בתחילת פרשת יתרו מדבר על מלך למטה ועל מלך למעלה. אדמו"ר הזקן מפנה לפירוש הרמ"ז על קטע זה.

Zohar, Yitro 1:8-18 ספר הוהר, יתרו א':ח'-י"ח

Observe this. In the mystic doctrine of the Holy Name we speak of King and Priest, both above and below. The King above is the mystic Holy of Holies, 1Binah. and under him there is a Priest, the mystic Primeval Light, who ministers before him; he is the priest who is called "great" and is stationed at the right hand

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

68 הערת קה"ת מפנה ל I Samuel 2 למילים האלה.

I Samuel 2 שמואל א ב'

פסקה 12

69 (וכמבואר באגה"ק בד"ה איהו וחיוהי)

איגרת זו מסבירה שהאורות שבאצילות הם אינסופיים, ואילו הכלים שלה סופיים, ואף על פי כן הכלים יכולים ליצור יש מאין. היא מובאת כמקור לכך שהכלים סופיים.

Tanya, Iggeres HaKodesh 20:21 תניא, אגרת הקדש כ"כ"א

... שלו המסתיימים במלכות דעשיה, הנה הארת ה"קו" מאירה משם ומתלבשת באור הנשמה ד" ספירות דבריא דצירה עשיה שהוא אלקות. והארה דהארה, מתלבשת בנפש רוח ד" ספירות דבריא דצירה עשיה, ואף גם בכל הכלים שלהם. והארה דהארה דהארה, הוא בכל הנבראים ונוצרים ונעשים, כמו שכתוב: "הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

פסקה 13

70 הי ה' אשר עמדתי לפניו

בקטע זה מוסבר שכל הנשמות, ולא רק אליהו, עומדות לפני ירידתן בביטול בתוך אור אין סוף, ואז נקראות "בנות ירושלים" מפני שהן מקבלות יראה שלמה. יראה זו נובעת ממלכות אינסופית של ה', שנבראים המשתלשלים בשרשרת העולמות אינם יכולים לקבל במלואה.

הערת קה"ת

לכל אצילות העליונה לשכון בעולם התחתון". זו ההגדרה המשמשת כאן.

Pardes Rimmonim 23:21 פרדס רמונים כ"ג:כ"א

61 ושכנתי בתוכם

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". הפועל "ושכנתי", שממנו נגזר השם "שכינה".

Exodus 25:8 שמות כ"ה:ח'

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם:

And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 לשכנו תדרשו

"לשכנו תדרשו ובאת שמה". פסוק נוסף המשתמש בשורש ש"כ"ן, הנאמר על המקום שה' בוחר.

Deuteronomy 12:5 דברים י"ב:ה'

כי אם-אל-המקום אשר-יבחר ה' אלקיכם מכל-שכטיכם לשום את-שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה:

But unto the place which the L-RD your G-d shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 הביאו השל"ה בסוף ההקדמה

כאן מביא השל"ה את הסבר המגיד ל"שכינתא" ואת דברי הרמב"ן: "עמם באחדות ולא באצילות".

הערת קה"ת

דף לט, ב. וראה אוה"ת פי' שלח ע' תרי.

64 כשושנה כו' כן רעיתי

"כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות". הוהר הרקיע והאשכול אברהם דנים במלכות דאצילות על פסוק זה.

Song of Songs 2:2 שיר השירים ב':ב'

כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות:

As a lily among thorns, So is my love among the daughters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 לך ומעטי את עצמך

התלמוד מספר שהלבנה מחתה וטענה שאין שני מלכים יכולים להשתמש בכתר אחד, וה' השיב לה: "לך ומעטי את עצמך". הקבלה מפרשת זאת כמיעוט המלכות.

Chullin 60b:2-3 חולין ס' ב:ב'-ג'

רבי שמעון בן פזי רמי כתיב (בראשית א, טז) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן אמרה ירח לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד אמר לה לך ומעטי את עצמך אמרה לפני רבש"ע הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעית את עצמי אמר לה לך ומשול ביום ובלילה אמרה ליה מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני אמר לה זיל לימנו כך ישראל ימים ושנים אמרה ליה יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא דכתיב (בראשית א, יד) והיו לאותות ולמועדים ולימים ...

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

66 שאמר לה הקב"ה לך ומעטי והוי ראש לשועלים כי זו היא ראש

מ"א יז, א. וראה לעיל ו, ג.

71 חי' ה' אשר עמדתי לפניו

אליהו אומר: "חי' ה' אשר עמדתי לפניו". יש לקרוא זאת כאן כעמידתה של כל נשמה לפני ה' קודם ירידתה.

I Kings 17:1 מלכים א' י"ז:א'

ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל-אחאב חייהי אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו אם-יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם-לפי דברי:

And Elijah the Tishbite, who was of the settlers of Gilead, said unto Ahab: 'As the L-RD, the G-d of Israel, liveth, before whom I stand, there shall not be dew nor rain these years, but according to my word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 בביאור דזכור את יום השבת

שם נאמר שהמלאכים נמשכים מ"דיבור" אלוהי, שהוא לבוש חיצוני, ואילו ישראל "עלו במחשבה", הלבוש הפנימי המאוחד עם הנשמה. בהערת קה"ת נוסף שבמאמר ההוא "הוא וכליו" מתייחס לאותיות המחשבה.

הערת קה"ת

תו"א ע"א, א ואיהו וגרמוהי קאי על בחי' אותיות המחשבה.

73 זכור את יום השבת

"זכור את יום השבת לקדשו". אדמו"ר חזק מפינה למאמרו על פסוק זה בתורה אור, יתרו.

Exodus 20:8 שמות כ':ח'

זכור את-יום השבת לקדשו:

Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 וע"פ ושמתי כדכד

במאמר זה נאמר שמקור הנשמה הוא בפנימיות הכלים של אצילות, ושם היא נקראת "טהורה"; "אתה בראתה" מתאר את ירידתה לבריאה, ליצירה ולעשיה. עוד נאמר שהירידה היא לשם עלייה: באמצעות המצוות מגיעה הנשמה ל"קדוש", שהוא למעלה מ"טהור".

הערת קה"ת

לעיל פ' ראה כז, א מקור הנשמה מבחי' פנימי הכלים.

75 ושמתי כדכד

"ושמתי כדכד שמשותיך". אדמו"ר חזק מפינה למאמרו על פסוק זה בלקוטי תורה, ראה.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

ושמתי כדכד שמשותיך ושערך לאבני אקדח וכל-גבולך לאבני-חפץ:

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 נשמה שנתת בי טהורה היא

ברכת הבוקר: "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה". אדמו"ר חזק מפרש את "טהורה היא" כנשמה שבאצילות, ואת "אתה בראתה" כירידתה לבריאה.

Berakhot 60b:4 ברכות ס' ב:ד'

כי מתער אומר: "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה. אתה יצרתה בי, אתה נפתתה בי, ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד לישראל מנציח ולהחזירה בי לעתיד לבא. כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלקי

ואלקי אבותי, רבון כל העולמים, אדון כל הנשמות. כרוך אתה ה', המחזיר נשמות לפגרים מתיים".

When he awakens he says : "O my G-d, the soul which Thou hast given me is pure. Thou didst create it within me, Thou didst breathe it into me, Thou preservest it within me, and Thou wilt take it from me, but wilt restore it unto me hereafter. So long as the soul is within me, I will give thanks unto Thee, O L-rd my G-d and G-d of my fathers, Sovereign of all worlds, L-rd of all souls. Blessed art Thou, O L-rd, Who ... restorest souls unto dead

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

77 בלשון הגמרא פרגוד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות (יח, ב). [כ].

78 הנקרא בלשון הגמרא פרגוד

הגמרא מדברת על שמיעה "מאחורי הפרגוד". כאן הכוונה למחיצה שבין אצילות לבריאה.

Berakhot 18b ברכות י"ח ב

79 מלשון כלתה נפשי

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". זהו המקור למשחק המילים על "כלה".

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג'

נכספה וגם-כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אליהי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פד, ג.

80 באדרי"ז (דף ר"צ ע"ב) כדין אקרי כלה

באידרא זוטא נאמר: "אז נקראת כלה". אדמו"ר חזק מפינה למאמרו על הנשמה ועל מלכות בירידתו.

Zohar, Idra Zuta 16:69-19:77 ספר הזהר, האדרא זוטא ט"ז:ס"ט-י"ט:ע"ז

81 מתי אבוא ואראה

"מתי אבוא ואראה פני אלקים?" מבטא את כיסופיה של נשמה שעדיין לא הגיעה.

Psalms 42:3 תהילים מ"ב:ג'

צמא נפשי לאלקים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלקים:

My soul thirsteth for G-d, for the living G-d: 'When shall I 'come and appear before G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מב, ג. "דמשמע דעדיין לא בא לבחי' קרבת אלקים רק שתשוקתו לבוא לראות כו" — מאמרי אדה"א נ"ך ע' רלא.

82 המלאכים אומרים ג"פ קדוש שבכל ד' שעות

שם מובאת בשם ספר הבהיר ההוראה שהמלאכים אומרים "קדוש" מדי ארבע שעות.

הערת קה"ת

ירמיה נא, נ. ושם אי זכרו מרחוק את הוי, יעו"ש [כ]. וכ"ה במאמרי אדה"ז כתובים ח"ב ע"ד.

פסוקה 15

87 בתולות אחרי רעותי... בהיכלי מלך

"עלמות, חברותיה, ההולכות אחריה, מובאות אליך". יש לקרוא זאת כאן כמתייחס לנשמות שבאצילות.

Psalms 45:15 תהילים מ"ה:ט"ו

לְרַקְמוֹת תּוֹכֵל לְמַלְךָ בְּתוֹלוֹת אַחֲרֶיהָ רְעוּתֶיהָ מוֹבָאוֹת לָךְ:

She shall be led unto the king on richly woven stuff; The virgins her companions in her train being brought unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מה, טו. ושם [טז] אי בהיכל בלא י". [כ].

88 בהיכלי מלך

"תבואנה אל היכל המלך". ההיכל הוא חדרי אצילות, שבהם נשמות אלה עומדות.

Psalms 45:16 תהילים מ"ה:ט"ז

תּוֹבִלְנָה בְּשִׂמְחַת וְגִיל תְּבַאֲנָה בְּהִיכַל מֶלֶךְ:

They shall be led with gladness and rejoicing; They shall enter into the king's palace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

89 ביום חתונתו

"בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו". זהו הפסוק שהמשנה מפרשת.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שֶׁעֲטָרָהּ לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 ביום חתונתו זו מ"ת

המשנה מפרשת את הביטוי "ביום חתונתו" (שיר השירים 3:11) כמתייחס למתן תורה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שה' הוא "חתן" לנשמה, שהיא "כלה".

Taanit 26b:6-7 תענית כ"ו ב:ו-ז

וכן הוא אומר: "צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שֶׁעֲטָרָהּ לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבוֹ". "ביום חתונתו" — זה מתן תורה, "וביום שמחת לבו" — זה בגין בית המקדש, שייבנה במהרה בקיימנו. גמ' בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאים את כפיהם כו'. תעניות ומעמדות מי איכא מוסף? חסורי מיחסר, והכי קתני: בשלשה פרקים כהנים נושאים את כפיהן כל זמן שמתפללים, ויש מהו ארבעה פעמים ביום — שחרית ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כו, ב.

תנא דבי אליהו רבה פ"ו, פ"ז, פ"ח. במאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' כגנ מביא זה בשם ספר הבהיר. עלי"ק ד"ה לבכתני פ"ג (כט, ב). וש"נ. שם (ל, ד). [כ].

83 המלאכים אומרים ג' פעמים קדוש. שבכל די שעות אומר קדוש

מחדש

תנא דבי אליהו מתאר את המלאכים אומרים "קדוש" במשמרות קבועות של היום. הדבר ממחיש את הגילוי המוגבל והמדוד שבבריאה.

Tanna DeBei Eliyahu Rabbah 6:1 תנא דבי אליהו רבה ו:א

... זו היא שיטה הראשונה ובשיטה שניה מה הוא אומר כה הראני אדני ה' והנה קורא לריב באש וגוי ואומר אדני אלקים חדל נא מי יקום יעקב כי קטן הוא ניחם ה' על זאת גם היא לא תהיה אמר אדני אלקים הרי לך שהקב"ה היה גילה על ידי עמוס הנביא שתי פעמים אמר הקדוש ב"ה לעמוס לא כתבתי בתורתך על ידי משה רבך (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' וגוי מכל מקום בין רשעים בין כשרים במשה מה הוא אומר (מלאכי ג) זכרו תורת משה עבדי אשר ...

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

84 הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה

כאשר המלאכים שאלו על בריאת האדם, ה' הושיט ביניהם את זרתו ושרף אותם. כאן הדבר מראה שגילוי גדול מדי היה מבטל נכרא.

Sanhedrin 38b:5 סנהדרין ל"ח ב:ה'

אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, "מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכֵן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ"? הוֹשִׁיט אֶצְבְּעוֹ קְטַנָּה בִּינְיָהוּ וּשְׂרָפָם. וְכֵן כַּת שִׁנְיָה. כַּת שְׁלִישִׁית אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, רְאִישׁוֹנִים שֶׁאָמְרוּ לְפָנָיו מָה הוֹעִילוֹ? כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ שָׁלָךְ הוּא. כָּל מָה שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמְךָ - עֲשֵׂה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין לח, ב. ראה לעיל אמור לו, א. דרושים לר"ה ס, ב. נתבאר באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתלג.

פסוקה 14

85 מתי אבוא ואראה

"מתי אבוא ואראה פני ה'?" גענועיה של הנשמה שעדיין לא הגיעה.

Psalms 42:3 תהילים מ"ב:ג'

צִמְאָה נַפְשִׁי לְאַלְקִים לֹאֵל חֵי מִתִּי אֲבֹא וְאֶרְאֶה פָּנֶי אֱלֹקִים:

My soul thirsteth for G-d, for the living G-d: 'When shall I 'come and appear before G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 זכרו את ה' מרחוק

"זכרו את ה' מרחוק, וירושלים תעלה על לבבכם." הפסוק מתאר את אהבת הנשמה מרחוק.

Jeremiah 51:50 ירמיהו נ"א:ב'

פְּלִטִים מִחֶרֶב הִלְכוּ אֶל־תַּעֲמָדוֹ זָכְרוּ מִרְחוֹק אֶת־ה' וִירוּשָׁלַם תַּעֲלֶה עַל־לִבְכֶּם:

Ye that have escaped the sword, Go ye, stand not still; Remember the L-RD from afar, And let Jerusalem come into your mind

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בביאורו" בתחילתו ההפרש בין חיצוניות התורה הנגלית לחיצוניות פנימית התורה.

96 אעשה לו עזר

"אעשה לו עזר כנגדו". הוזהר מפרש את העזר כמשנה, התורה שבעל פה.

Genesis 2:18 בראשית ב'י"ח

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים לֹא-טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ:

And the L-RD G-d said: 'It is not good that the man should
'be alone; I will make him a help meet for him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 מלמדים אותה כל התורה

התלמוד מלמד שהעובר במעי אמו לומד את התורה כולה, ובלידתו מלאך מכה אותו על פיו והוא שוכח אותה. אדמו"ר חזקוני מיישם זאת על הנשמה שבמלכות דאצילות.

Niddah 30b:23-24 נדה ל' ב:כ"ג-כ"ד

וכיון שְׂבָא לְאִוִּיר הָעוֹלָם, כָּא מְלָאךְ וְסִטְרוֹ עַל פִּי, וּמִשְׁכָּחוּ כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, שְׁנֵאמַר: "לְפֶתַח חֲטָאת רֹבֵץ". וְאִינוּ יוֹצֵא מִשֶּׁם עַד שְׁמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר: "כִּי לִי תִכְרַע כָּל בֶּרֶךְ תִּשְׁבַּע כָּל יְשׁוּן". "כִּי לִי תִכְרַע כָּל בֶּרֶךְ" — זֶה יוֹם הַמִּיתָה, שְׁנֵאמַר: "לִפְנֵי יִכְרְעוּ כָּל יוֹרְדֵי עֶפְרָיִם". "תִּשְׁבַּע כָּל יְשׁוּן" — זֶה יוֹם הַלֵּידָה, שְׁנֵאמַר: "נָקִי כַפַּיִם וְכָר לִבִּי אֲשֶׁר לֹא נָשָׂא לְשׂוֹא נִפְשׁוֹ וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 61b זח"ג סא, ב

הערת קה"ת

נדה ל, ב. זח"ג סא, ב. ע"ל ס"פ מצורע (כה, ב). וש"נ. [כ].

98 בעודם בבחי' עיבור במלי דאצילות

בנוסף אור התורה של המאמר כתוב כאן: "מלמדין אותו כל התורה כולה בעודו במעי אמו", קרוב יותר ללשון הגמרא.

הערת קה"ת

באורו"ת שה"ש כרך ג ע' תתלב: "מלמדין כל התורה כולה כשהיא ברחם".

פסקה 18

99 ע"פ עיני כל אליך ישברו

שם מוסבר כי "עיני כל" מתאר את המצב שלפני שמלכות נקראת "כלה", לפני ההתעברות: געגוע ממרחק, בדומה לארוסה המצפה לחתונה; הייחוד מתרחש רק לאחר החופה.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהר מ, ב.

100 עיני כל אליך ישברו

"עיני הכול נושאות אליך תקווה". אדמו"ר חזקוני מתייחס למאמרו על פסוק זה, שבו הוא מפרש את "עיני הכול" ככמיהה מרחוק, לפני ייחוד הכלה.

Psalms 145:15 תהילים קמ"ה:ט"ו

עֵינֵי-כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן-לָהֶם אֶת-אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:

The eyes of all wait for Thee, And Thou givest them their
food in due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 כי נובלות חכמה שלמעלה תורה

המדרש מכנה את התורה "נובלות חכמה של מעלה". אדמו"ר חזקוני מסביר זאת כירידת התורה מחכמת ה' אל צורה גשמית.

Bereshit Rabbah 17:5 בראשית רבה י"ז:ה'

... נובלת מיתה - שינה; נובלת נבואה - חלום; נובלת העולם הבא - שבת. רבי אבין מוסיף: עוד תרתין: נובלת אורה של מעלה - גלגל חמה; נובלת חכמה של מעלה - תורה:

The L-rd G-d cast a deep slumber upon the man, and he“ slept. He took one of his sides, and He closed it with flesh in its place [tahtena]” (Genesis 2:21). “The L-rd G-d cast [hipil] a deep slumber” - Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the name of Rabbi Levi: The beginning of downfall [mapala] is sleep. When a person sleeps, he does not toil in Torah and does not do any work. literally means, “He caused to fall down.” Rav said: There are three slumbers: the slumber of

...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

92 חכים ולא בחכמה ידיעא

"פתח אליהו": "אתה הוא חכים ולא בחכמה ידיעא". מקורה של התורה הוא בחכמה זו, שהיא למעלה מהשגה.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

93 בדי'ה ושבתה הארץ

המאמר מסביר כיצד התורה, אף שהיא מתלבשת בעניינים גשמיים כגון ציצית, תפילין ודיני ממונות, היא מזון לנשמה, שצריכה להיספג בתוכה כפי שהלחם נספג בגוף. הדבר מקביל לדימוי כאן של הטיפה הגשמית שעדיין נושאת את מקורה.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהר מ, ב.

94 ושבתה הארץ

"ושבתה הארץ שבת לה". זוהי פתיחת המאמר על זריעת הזרע שאליו מפנה אדמו"ר חזקוני.

Leviticus 25:2 ויקרא כ"ה:ב'

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לָהּ:

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When ye come into the land which I give you, then shall the land .keep a sabbath unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 ע"פ המאמר בזהר ב' בראשית

ההערה מפנה לשם לביאור ההבדל בין החיצוניות של התורה הנגלית לחיצוניות של פנימיות התורה, בקשר לדברי זוהר "עזר — זו משנה".

הערת קה"ת

פסקה 19

101 וזהו פ"י שחורה אני ונאווה

"שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים". כאן הדוברת מזוהה עם מלכות שבכריאה, והשומעות הן הנשמות שבאצילות.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א':ה'

שחורה אני ונאווה בנות ירושלים כהגלי קדר פיריעות שלמה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102 לך לך

"לך לך מארצך". המאמר על פסוק זה בתורה אור מתאר את התורה כ"נובלות חכמה של מעלה".

Genesis 12:1 בראשית י"ב:א'

ויאמר ה' אלי-אברהם לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אלי-הארץ אשר אראך:

Now the L-RD said unto Abram: 'Get thee out of thy country, and from thy kindred, and from thy father's house, unto the land that I will show thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע

"הלוך ילך ובכה, נושא משך הזרע; בוא יבוא ברינה, נושא אלומותיו". הירידה היא זריעה שמניבה יכול עשיר יותר.

Psalms 126:6 תהילים קכ"ו:

הלוך ילך ובכה נושא משך-הזרע באי-יבא ברינה נושא אלומותיו:

Though he goeth on his way weeping that beareth the measure of seed, He shall come home with joy, bearing his sheaves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קכו, ו.

104 שובה ישראל

"שובה ישראל עד ה' אלקיך". פתיחת המאמר שהאדמו"ר הזקן מצטט כדי להסביר את הפסוק העוסק בזריעה.

Hosea 14:2 הושע י"ד:ב'

שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך:

Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stumbled in thine iniquity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 בדיה ענין לך לך

שם נאמר שהמשכת המדרגות נעשית רק באמצעות מדרגה גבוהה יותר, בדומה לחכם שעליו לקשור את מחשבתו בעוצמה כדי להלביש את חכמתו במשלים, כפי שעשה שלמה המלך בשלושת אלפים משלים. הערת קה"ת מסכמת זאת כך: המשכת חכמה עילאה לתוך דברים גשמיים נעשית באמצעות כתר.

הערת קה"ת

תו"א יא, ג. המשכת חכ' עליונה בדברים גשמיים הוא ע"י הכתר.

106 נובלות חכמה שלמעלה תורה

"נובלות חכמה של מעלה — תורה". ירידתה היא מה שהנשמה מקבלת כ"כלה".

Bereshit Rabbah 17:5 בראשית רבה י"ז:ה'

... נובלת מיתה - שינה; נובלת נבואה - חלום; נובלת העולם הבא - שבת. רבי אבין מוסיף: עוד תרתיין: נובלת אורה של מעלה - גלגל חמה; נובלת חכמה של מעלה - תורה:

The L-rd G-d cast a deep slumber upon the man, and he slept. He took one of his sides, and He closed it with flesh in its place [tahtena] (Genesis 2:21). "The L-rd G-d cast [hipil] a deep slumber" - Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the name of Rabbi Levi: The beginning of downfall [mapala] is sleep. When a person sleeps, he does not toil in Torah and does not do any work. literally means, "He caused to fall down." Rav said: There are three slumbers: the slumber of

...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

107 הרי האשה ג"כ מזרעת אדם שממנו בשר

התלמוד מלמד שהאם תורמת את ה"אדום", שממנו נוצרים עורו ובשרו של הילד. הדבר תומך בנקודה שהנקבה היא שותפה פעילה.

Niddah 31a:9 נדה ל"א א:ט'

תנו רבנן: שלשה שותפין יש באדם — הקדוש ברוך הוא, ואביו, ואמו. אביו מזריע חלוקו, שממנו עצמות, וגידים, וצפרננים, ומוח שקראשו, ולוכו שקעין. אמו מזרעת אדם, שממנו עור, ובשר, ושערות, ושחור שקעין. והקדוש ברוך הוא גותן בו רוח, ונשמה, וקלסתר פנים, וראיית העין, ושמיצת האוזן, ודבור פה, והלוח רגלים, ובינה, והשכל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

108 אשה כי תזריע

"אשה כי תזריע וילדה זכר". הדבר מלמד שהאשה תורמת לילד, ולא רק מקבלת.

Leviticus 12:2 ויקרא י"ב:ב'

דבר אלי-בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא:

Speak unto the children of Israel, saying: If a woman be delivered, and bear a man-child, then she shall be unclean seven days; as in the days of the impurity of her sickness shall she be unclean

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני

"יצקת אותי כחלב והקרשת אותי כגבינה". הדימוי של חלב שנקרש באמצעות אגוזים הגבינה ממחיש את הזרע הנקבי המקבל צורה מן הזרע הזכרי.

Job 10:10 איוב י"י:

הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני:

Hast Thou not poured me out as milk, And curdled me like cheese

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 בד"ה שובה ישראל

שם הפסוק מתפרש כמסע הנשמה: בשורשם למעלה ישראל הם "זרע קודש"; "נושא משך הזרע" היא ירידת נשמותיהם למטה, והן חוזרות ועולות מדרגה אחר מדרגה, באמצעות "בכה" – התעוררות רחמים.

הערת קה"ת

לעיל שבת תשובה סה, ב.

פסוקה 20

111 מלפני מלך מלך

"אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל". הקבלה מפרשת מלכים אלה כעולם התווה.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

ואֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 אשת חיל עטרת בעלה

"אשת חיל עטרת בעלה". המים הנוקביים המזוככים עולים למעלה מן המים הזכריים.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד'

אִשְׁת־חַיִל עֹטֶרֶת בַּעְלָהּ וְהָרָקֶב בְּעֶצְמוֹתֶיהָ מִבִּישָׁה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 מקפץ על הגבעות

"קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב':ח'

קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 אז ישיר ישראל

"אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר". המאמר על פסוק זה מובא כמקור לעניין המים הנוקביים.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אֲזַיְשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בָּאֵר עֲנוּ־לָהּ:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 לא יגורך רע

"לא יגורך רע". באצילות אין רע שיש לברר, ולכן הברור נעשה למטה.

Psalms 5:5 תהילים ה':ה'

כִּי לֹא אֱלֹ־הַפֶּזְרָשָׁע אֶתָּה לֹא יִגְרָךְ רָע:

For Thou art not a G-d that hath pleasure in wickedness; Evil shall not sojourn with Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 רעיתי וארז"ל מפרנסתי

המדרש על "הנך יפה רעייתי" מפרש את "רעייתי" במשמעות "המפרנסת אותי". הרמ"ז מחיל זאת על מלכות, המעלה את הבירורים.

Shir HaShirim Rabbah 1:14 שיר השירים רבה א':י"ד

אֲשַׁכַּל הַכֹּפֶר, זֶה יִצְחָק, שֶׁנִּכְפַּת עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאֶשְׁכּוֹל. הַכֹּפֶר, שֶׁמְכַפֵּר עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. בְּכַרְמִי עֵין גִּדִּי, זֶה אֶכְיֵנוּ יַעֲקֹב, שֶׁנִּכְנַס בְּכָרוֹם פָּנָיו מִתַּפְחָד בְּהַכְלֵמוֹ אֶצֶל אָבִיו, וְלָכֵשׁ בְּגִדֵי גִדִּי עֲזִים, וְנִטַּל הַבְּרָכוֹת שֶׁהֵן עֵין עוֹלָם. רַבִּי חוֹנִיָּא בְּשֵׁם רַבִּי אֲחָא אֵין לָהּ חֲבִיב לְאִשָּׁה הַזֹּאת יוֹתֵר מִצְרֹר הַבֶּשֶׂם אֵיכָן הִיא מְלִינָה אוֹתוֹ בֵּין שְׂדֵיָהּ. וְאָמַר רַבִּי חוֹנִיָּא בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ, אֲמַרָה כְּנָסַת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַצִּרְתָּה לְמִצְרִים ...

My beloved is to me as a cluster of henna in the vineyards“ of Ein Gedi” (Song of Songs 1:14). “A cluster of henna [hakofer],” this is Isaac, who was bound on the altar like a cluster. Hakofer, who atones [mekhaper] for the sins of Israel. “In the vineyards of [bekharme] Ein Gedi,” this is our patriarch Jacob, who entered with his face contorted [bikhrum] in fear of being humiliated before his father. He donned garments made from a kid [gedi izim] and took the ... blessings that are the eye

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

117 רעיתי וארז"ל מפרנסתי

הזוהר, המצוטט בהערת קה"ת, על אותו פירוש של "רעייתי".

Zohar, Vayikra 16:104-18:111 ספר זוהר, ויקרא ט"ז:ק"ד-י"ח:ק"יא

118 מזמור שיר חנוכת הבית

"מזמור שיר חנוכת הבית". פתיחת המאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Psalms 30:1 תהילים ל':א'

מְזֻמֹּר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 אבן מאסו הבונים

"האבן שמאסו בה הבונים הייתה לראש פינה". מלכות, הנמוכה שבספירות, נעשית לראש.

Psalms 118:22 תהילים קי"ח:כ"ב

אֶבֶן מַאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:

The stone which the builders rejected Is become the chief corner-stone

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 זכור את יום השבת

"זכור את יום השבת". המאמר בתורה אור על פסוק זה עוסק בעליית הנשמות באמצעות ירידתן.

Exodus 20:8 שמות כ':ח'

זְכוֹר אֶת־יְיָוִם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

121 אם בחקתי

אם בחוקותי תלכו". תחילת המאמר המצוטט בסוף הפסקה.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ג:

אם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and
do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 21

122 קוצותיו תלתלים שחורות כעורב

"תלתליו שחורות כעורב". הוזהר מיישם זאת על השיער השחור שבזקן התחתון, מקור ההלכות.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה':יא

ראשו כְּתָם פֶּזָה קְצוּצוֹתָיו תִּלְתְּלִים שְׁחֹרֹת כְּעוֹרֵב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And
black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 ושער רישיה כעמר נקא

"ושער ראשו כעמר נקא". חזון דניאל על עתיק יומין, המיושם על השיער הלבן שבזקן העליון.

Daniel 7:9 דניאל ז':ט'

הָיָה הָיְוָה עַד יְדֵי כְרִסּוֹן רָמְיוֹ וְעֵתִיק יוֹמִין יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתֹלַג חֹר וְשֹׁעַר רֹאשׁוֹ כְּעֶמֶר נֶקֶא כְּרִסְיָה שְׁכִבִּין דִּי־נֹר גְּלָלוּהִי נֹר דְּלֶק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient
of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair
of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and
the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 לא קשיא הא בדיקנא עילאה הא בדיקנא תתאה

אידרא רבא, פרשת נשא (דף קל"ב), מיישבת בין שני הפסוקים: שיער לבן בזקן העליון, שחור בזקן התחתון; וכך ניתנה התורה כאש שחורה על גבי אש לבנה.

Zohar, Idra Rabba 11:100-112 ספר הזהר, האדרא רבא י"א:ק-ק"ב

125 ודף קל"ו ע"א . דכ"יין ומסאבן

האמירה באידרא ש"טהור וטמא" תלויים בשערות השחורות מתבאר שם בהרחבה.

הערת קה"ת

נתבאר בארוכה במאמרי אדה"א נ"ך ע' רלו ואילך.

126 קוצי דשערי אוכמן כו' דאחידן ביה דכ"יין ומסאבן

האידרא אומרת ש"טהור וטמא" תלויים בתלתלי השיער השחורים. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כפסקי ההלכה של כשר ופסול.

Zohar, Idra Rabba 25:188-28:199 ספר הזהר, האדרא רבא
כ"ה:קפ"ח-כ"ח:קצ"ט

127 ובביאור ע"פ אז ישיר ישראל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל חקת סג, ג כמו בגשמיות מה שהאשה מזרעת אע"פ שנמשך ממנוח שלה עכ"ז עיקרו בא מהמאכלים שהיא אוכלת כו'.

128 לא יגורך רע

המילים כאן מצטטות את Psalms 5:5. הקטע מופיע למטה.

Psalms 5:5 תהילים ה':ה'

כִּי לֹא אֱלֹהִים־יִרְשָׁע אֶתְּהָ לֹא יִגְרֶךְ רָע:

For Thou art not a G-d that hath pleasure in wickedness; Evil
shall not sojourn with Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ה, ה.

129 רעיתי וארז"ל מפרנסתי

הערת קה"ת מפנה Zohar III, 7b למילים האלה.

Zohar III, 7b זח"ג ז, ב

הערת קה"ת

שהש"ר א, ע"פ לסוסתי. זח"ג ז, ב. וראה ילקוט שמעוני פקודי רמז תיח. זח"ג (לג, ב). [כ].

130 סד"ה מזמור שיר חנוכת הבית

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל פ' ברכה צט, ד.

131 וכפי פנחס דרט"ו ב'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בכתי"י מחסיד מצייין אולי יש כאן טעות הדפוס וצ"ל ריד, ב שכתב שם "ואז מקבלת רחל אור יסוד אבא הגנוז ביסוד זעיר זוהי שמחת תורה הנוכרת למהוי כלא חד".

132 בד"ה אם בחקתי הנה מבואר בע"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כנראה הכוונה להנדפס לעיל פ' בחקותי מז, ג.

פסקה 22

133 ורב חסד

"רב חסד ואמת", אחת משלוש עשרה מידות הרחמים. כאן מדובר במידת הכתר, שבאמצעותה נמשך אור חדש.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The
L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering,
;and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 אור חדש על ציון תאיר

התפילה "אור חדש על ציון תאיר" מוסברת שם, אף שאינה חלק מנוסח התפילה של אדמו"ר הזקן עצמו.

הערת קה"ת

נוסח אשכנז — וראה גם סידור סח, ב. אוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתלד ובכ"מ מבארים נוסח התפילה אף שאינו בנוסח אדה"ז.

135 כמ"ש בע"ח ובזהר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ש' הולדת או"א וז"ן רפ"ו ומביא הזהר שם. ועי' באד"ר האזינו (רצא, א.
רצב, א). [כ].

136 אני ה' לא שנית

"כי אני ה' לא שנית". עצמותו של ה' היא למעלה מכל מידה, אפילו
מחכמה.

Malachi 3:6 מלאכי ג':

כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא קלי'תם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not
consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

137 ולא ביה מכל אינון מדות כלל

פתח אליהו: שום מידה אינה שייכת לעצמותו של ה'. לכן, הכינוי "חכם"
מבטא ירידה.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני הזהר י"ז ב:ה-ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו
רחמי ולא מכל אליון מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על
ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלגל רזין טמירין על ידך
מה דלא אתיהיב רשו לגלגל לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון
פתח ואמר לך יי' הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

138 על ידי רב חסד

"רב חסד", אחת משלוש עשרה המידות. זו המידה שבכתר שבאמצעותה
מתרחשת הירידה לחכמה.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:

ויעבר ה' על־פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב־חסד
ואמת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The
L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering,
;and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 עולם חסד יבנה

"עולם חסד יבנה". חסדו של ה' הוא שמניע אותו לרדת ולהיקרא "חכם".

Psalms 89:3 תהילים פ"ט ג':

כי־אמרת עולם חסד יבנה שמים תכן אמונתך בהם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens
Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פט, ג.

140 תרי"ג ארחין דגלגלתא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
זח"ג (קלו, א). [כ].

141 המצות תרי"ג ארחין דגלגלתא

האידרא מדברת על 613 השבילים המסתעפים מהגולגלתא, ה"גולגולת".
אדמו"ר הזקן מזהה אותם כשורשן של 613 המצוות ברצון העליון.

Zohar, Idra Rabba 25:188-28:199 ספר הזהר, האדרא רבא
כ"ה:קפ"ח-כ"ח:קצ"ט

142 מדה"ר ורב חסד

שלוש עשרה מידות הרחמים, ובהן "רב חסד", מקבילות לשלושה עשר
התיקונים שבזקן של אריך אנפין.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:

ויעבר ה' על־פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב־חסד
ואמת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The
L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering,
;and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 במק"מ פ' בראשית

הקטע מעמק המלך, המצוטט במקדש מלך, מובא גם שם.

הערת קה"ת

מובא גם באוה"ת ויקרא כרך ד ע' אקסד.

144 ובזהר פ' שמות

בעקב (ד16) נאמר שעצמות ה' נעלית לאין ערוך הן ממלא כל עלמין הן
מסובב כל עלמין, ולכן גם הצמצום הראשון הוא ירידה גדולה לגביו; ומובא
שם מאמר הזוהר "בחד מחשבה ברא עלמא". המאמר המאוחר יותר בשיר
השירים (ד17) מוסיף שהבריאה באמצעות מחשבה נעלית בהרבה מבריאה
באמצעות דיבור, שכן במחשבה אחת הוא צופה עד סוף כל הדורות, למעלה
מן הזמן.

הערת קה"ת

(כ, א) להדיא כלשונו הטהור. וע"ל עקב (טז, ריש ד'). וש"נ. וע"ל"ק (ז, ד).
[כ]. ראה באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתלד בהמ"מ לשם, ובכמה מקומות
מצויין לזהר פ' בראשית ע"ש. במאמרי אדה"א נ"ך ע' רלג מצייין לזהר
בראשית.

145 שהתהוות כל העולמות הוא ע"י מחשבה אחת

בוהר, פרשת שמות, נאמר שכאשר ה' החליט לברוא את עולמו, כל
העולמות עלו במחשבה אחת. אדמו"ר הזקן מסיק מכך שכל הבריאה היא
כטיפה בים.

Zohar, Shemot 49:354-50:364 ספר הזהר, שמות מ"ט:שנ"ד-נ:שס"ד
NOW MOSES KEPT THE FLOCK OF JETHRO HIS FATHERIN-
LAW, THE PRIEST OF MIDIAN. R. Simeon discoursed here
on the text: "My beloved is mine and I am his; he among the
lilies tendeth his flock." He said: 'Alas for mankind, they
neither heed nor know! When G-d designed to create the
universe, His thought compassed all worlds at once, and by
means of this thought were they all created, as it says, "In

157 רמ"ח מ"ע רמ"ח אברים דמלכא

הערת קה"ת מצטטת את הקטע הזה בווהר בנוסח זהה: רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח איברי המלך.

Zohar, Sh'lach 33:244-34:252 ספר זוהר, שלח לך ל"ג:רמ"ד-ל"ד:רנ"ב

158 רמ"ח מ"ע רמ"ח אברים דמלכא

תיקוני זוהר מכנה את רמ"ח מצוות העשה "רמ"ח איברי המלך". קיומן ממשיך את רצון ה' לתוך העולמות.

Tikkunei Zohar 74a:8 תקוני זוהר ע"ד א:ח'

ועוד מצווה דא עמודא דאמצעימא, דאיהו מצווה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאמא דאיהו אש"ר, וקחי צדיק מצווה ועושה מתרוייהו, ובגין דא אתמר על תרוייהו אשר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צוננו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהוה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצווה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

159 רמ"ח מ"ע רמ"ח אברים דמלכא

תניא פותח פרק זה באותה הוראה מן התיקונים, שרמ"ח המצוות הן רמ"ח איברי המלך.

Tanya, Likkutei Amarim 23:1 חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ג:א'

ועם כל הנזכר לעיל, יוכן ויבואר היטב בתוספת ביאור מה שאמר בוהר ד"אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד", ובתיקונים פירשו ד"רמ"ח פקודין אינו רמ"ח אברין דמלכא".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

160 והאבות קיימו את התורה

המדרש אומר שהמצוות שקיימו האבות היו "ריחות", ואילו המצוות של ישראל הן "שמן תורק". הדבר תומך בנקודה שעבודת האבות הייתה רוחנית.

Shir HaShirim Rabbah 1:3 שיר השירים רבה א:ג'

לריח שמניך טובים, רבי ינאי בריה דרבי שמעון, כל השירים שאמרו לפניה האבות, ריחות היו, אבל אנו שמן תורק שמך, כאדם שמריק מקלי לכלי חבירו. כל המצוות שעשו לפניה האבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק שמך, מאתים וארבעים ושמונה מצוות עשה ושלש מאות וששים וחמש מצוות לא תעשה. רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, אם יהיו כל הימים דיו, ואנשים קולמוסין, ושמנים וארץ מגלות, וכל בני ...

By the fragrance of your good oils, your name is like "poured oil; therefore, the young women love you" (Song of Songs 1:3). "By the fragrance of your good oils," Rabbi Yanai son of Rabbi Shimon [said]: All the songs that the patriarchs recited before You were fragrances, but we, "your name is like poured oil," like a person who empties from his vessel to the vessel of another. All the mitzvot that the patriarchs performed before You were fragrances, but we, "your name ... is like poured oil," [we have]

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

161 האבות קיימו את התורה ברוחניות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה שהש"ר ב, ע"פ לריח שמניך.

162 בפי לך לך

המאמר ההוא מסביר שעצמותו ממש של ה' נמשכת למטה באמצעות המצוות, ששורשן בגולגלתא — בחינת כתר המתווכת בין המאציל לנאצל. רמ"ח המצוות הן "רמ"ח אברים דמלכא": כשם שאוהזים באדם חכם באמצעות גופו, כך תופסים את רצון ה' באמצעות המצוות.

הערת קה"ת

תו"א י, ב ואילך.

163 ע"פ ועשית בגדי קדש

שם נאמר ש"רב חסד" (אהרן הכהן) הוא למעלה בהרבה מ"חסד עולם", הבונה את שרשרת ההשתלשלות, שכן מדובר בהמשכת אור אין סוף לתוך חכמה וחסד שמעל לשרשרת זו. הדבר מתאים לתפקיד המיוחס כאן ל"רב חסד" ולשערות.

הערת קה"ת

תו"א פכ, ב.

164 ועשית בגדי קדש לאהרן

"ועשית בגדי קודש לאהרן". המאמר על פסוק זה בתורה אור דן ב"שערות".

Exodus 28:2 שמות כ"ח:ב'

ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת:

And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

165 והיה לכם לציצית

"והיה לכם לציצית". המאמר על פסוק זה מובא כדי להסביר את משמעות "והייתם קדושים".

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 והייתם קדושים

"והייתם קדושים לאלהים". כך מתפרש הפסוק במאמר על ציצית.

Numbers 15:40 במדבר ט"ו:מ'

למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלהים:

that ye may remember and do all My commandments, and be holy unto your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 שימני כחותם

"שימני כחותם על לבך". אדמו"ר הזקן מפנה למאמר שלו על פסוק זה, העוסק בהתגלות העתידה למטה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שימני כחותם על־לִבְךָ כחותם על־זרועך כִּי־עֵזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֹׂאֵל קִנְיָה רֶשֶׁפִּיָּה רֶשֶׁפִּי אֵשׁ שְׁלֹהֶבֶתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

168 קוצותיו תלתלים שחורות כעורב

"קוצותיו תלתלים, שחורות כעורב". הזקן התחתון, מקור האיסורים.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה:יא

ראשו כְּתָם פֶּזָה קֻצּוֹתָיו תִּלְתָּלִים שְׁחֹרֹת כְּעֹרֵב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And
black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

169 תלי תלים של הלכות

הגמרא דורשת את "התלתלים" שבפסוק כ"תלי תלים של הלכות", הנמשכות מכל תג של האותיות. כאן הכוונה לפסקי הסופרים.

Eruvin 21b:23-25 עירובין כ"א ב:כ"ג-כ"ה

"וְאֵיךְ יִחַדְּךָ תִּשְׁלֹם הַרְבֵּה" — אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּתַחֲלִילָה הָיְתָה תוֹרָה דּוֹמָה לְכַפִּיפָה שְׂאִין לָהּ אֲזָנִים, עַד שֶׁבָּא שְׁלֹמֹה וַעֲשָׂה לָהּ אֲזָנִים. "קוֹצוֹתָיו תִּלְתָּלִים", אָמַר רַב חֲסִידָא אָמַר מֶרְ עוֹקְבָא: מְלֻמֵּד שֶׁיֵּשׁ לְדָרוֹשׁ עַל כָּל קוֹץ וְקוֹץ תִּילִי תִילִים שֶׁל הַלְכוֹת. "שְׁחֹרֹת כְּעֹרֵב": בְּמִי אֵתָּה מוֹצֵאן — בְּמִי

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 26

170 דשערי אוכמן כו דאחידן ב" דכין ומסאבן

האידרא אומרת ש"טוהר וטמא" תלויים בשערות השחורות. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כפסיקות הקובעות מה ניתן להעלות.

Zohar, Idra Rabba 25:188-28:199 ספר הזוהר, האדרא רבא
כ"ה קפ"ח-כ"ח קצ"ט

171 לא תאכל חלב

"לא תאכלו כל חלב של שור, כבש או עז". דוגמה לאיסור שהקליפה שלו "פנימית" ונכנסת לגוף.

Leviticus 7:23 ויקרא ז:כ"ג

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ:
Speak unto the children of Israel, saying: Ye shall eat no fat,
of ox, or sheep, or goat

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 27

172 ולכן ארו"ל ודעת זה סדר טהרות

התלמוד מפרש את מילותיו של ישעיהו ל"ג, ו' כששת סדרי המשנה, ואת "דעת" כסדר טהרות. כאן הדבר מלמד על ההשיבות שבשמירה מפני

הקליפה המקיפה.

Shabbat 31a:10 שבת ל"א א:י

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: מֵאֵי דְכִתְיִב "וְהָיָה אֲמוֹנֵת עֲתִידָה חוֹסֵן וְשׁוֹעֵת חֲכָמַת וְדַעַת גּוֹיִם". "אֲמוֹנֵת" — זֶה סֵדֶר זְרָעִים. "עֲתִידָה" — זֶה סֵדֶר מוֹעֵד. "חוֹסֵן" — זֶה סֵדֶר נָשִׁים. "וְשׁוֹעֵת" — זֶה סֵדֶר נְזִיקִין. "חֲכָמַת" — זֶה סֵדֶר קְדָשִׁים. "וְדַעַת" — זֶה סֵדֶר טְהוֹרוֹת. וְאֶפִּילוּ הָכִי, "יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

173 וזהו שחורה אני ועי"ז דוקא ונאווה

"שחורה אני ונאווה". כאן יש לקרוא זאת כך: באמצעות "השחורות" של האיסורים מתגלה היופי של הגילוי העתידי.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה

שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאווָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְיֶה קֹדֶר כִּירְעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the
tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

174 קוצותיו תלתלים שחורות כעורב

"קוצותיו תלתלים, שחורות כעורב". הדקדוקים של סופרים דוחים את הסטרא אחרא.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה:יא

ראשו כְּתָם פֶּזָה קֻצּוֹתָיו תִּלְתָּלִים שְׁחֹרֹת כְּעֹרֵב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And
black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 אני הוי לא שנתי

"כי אני ה' לא שנתי". העצמות שתתגלה באמצעות האיסורים.

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו

כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנֵּיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא כִלִּיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not
consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 29

176 והחיות נושאות את הכסא

המאמר ההוא, העוסק בטעם לכך שהקרבות נקראים "לחם" ו"מזון", מסביר שבאמצעות קרבות הבהמות והצאן מתעלה ה"לב" העליון, כיסא הכבוד, כדי לקבל חיות מן ה"מוח": הבהמה עולה לבחינת "פני שור", וזהו "החיות נושאות את הכסא".

הערת קה"ת

ע"ל שלח (מא, סע"ד). וש"נ. [כ].

177 ועל הכסא כמראה אדם

"ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם". כאן הכוונה לאורות ולכלים של אצילות, שהחיות נושאות.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א:כ"ו

וּמִמַּעַל לָרֶקֶעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּמֶרְאָה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמֶרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the
likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone;

183 ואהבת בכל לבבך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך." האהבה המשתמשת בכוח הנמשך מן המזון.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

184 בכל לבבך בבי יצריך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות פ"ט, מ"ה.

185 בכל לבבך בבי יצריך

המשנה דורשת "בכל לבבך" — "בשני יצריך", ביצר הטוב וביצר הרע. העבודה בכוחה של הבהמה מעלה אותה.

Mishnah Berakhot 9:5 משנה ברכות ט:ה'

חֲבִיב אָדָם לְבָרְךָ עַל הָרָעָה כְּשֶׁשָּׂהוּא מְבָרְךָ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל לִבְּךָ, בְּשֵׁנֵי יִצְרֶיךָ, בְּיֶצֶר טוֹב וּבְיֶצֶר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֲפִלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וּבְכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְמוֹנְךָ. דָּבָר אַחֵר בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הָיִי מוֹדֵה לוֹ בְּמֵאדָּ מְאֹד. לֹא יָקָל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמְּוִרָה, שֶׁהוּא מְכֻנָּה בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. לֹא יִכְנַס לְהֵרָהֵב הַבֵּית בְּמִקְלוֹ, וּבְמַנְעֻלּוֹ, ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul [life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever ... treatment

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

186 פני אריה אל הימין

"ופני אריה אל הימין, ופני שור מהשמאל." למעלה, האריה נעלה מן השור.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א:י'

וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל־יְמִין וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

187 ארי דאכיל קרבנין

הוזהר מדבר על אריה של אש שהיה אוכל את הקרבנות. הדבר מלמד על

and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 לפני מלך מלך לבניי

"לפני מלך מלך לבני ישראל." לפי הקבלה, המלכים הללו הם האורות של עולם התווה.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

179 כי לא אדם הוא

"כי לא אדם הוא." עצמותו של אין סוף, שלמעלה אפילו מ"אדם" שעל הכיסא.

I Samuel 15:29 שמואל א ט"ו:כ"ט

וְגַם נִצָּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַח וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 וכמ"ש בע"ה

התניא מצטט את עץ חיים, שער כ"ו: הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל; היא ירדה לגוף ולנפש חיה רק כדי לתקן אותם ולהעלות את הנפש החיה יחד עם חלקה בעולם הזה.

הערת קה"ת

ע' שש"ב ח"א (פלי"ז) והוא בשי' כ"ו (ש' הצלם) ספ"א. [כ]. ראה בליקוט פירושים ומ"מ — חיתריק שם.

181 שהנשמה עצמה אין צריכה תיקון ולא ירדה רק לברר הנה"ב

האריז"ל כותב שהנשמה עצמה אינה זקוקה לתיקון, והיא יורדת רק כדי לברר את הנפש הבהמית. בהערת קה"ת מצוין שהדברים מופיעים בשער הצלם, סוף פרק א'.

Sefer Etz Chaim 26:2 עץ חיים כ"ו:ב'

... והנה גרין כ"א יש לו צלם א' אשר מתלבש בתוכו וזה הצלם הוא המפסיק בין הכלים לבין העצמות האור וא"א שיתלבש הנפש או הרוח או הנשמה תוך הגוף אם לא ע"י צלם זה. ואמנם חלק הצלם הנשאר בסוד המקיף מבחוץ הוא הנקרא חשמ"ל שהוא גימטריא מלבו"ש והבן זה. וז"ס שאמרו בוהר חדש ש"ה דני"ח רוא הכא ליודעי מדין תנועי דאיהו שלימא דכלא אן אינון בכ"נ אלא רוא דא בצלמינו דא איהו צולמא דב"נ מלגאו ומלבר לגאו סוכלתנו ומנדע וחכמה לבר ההוא צולמא דאזיל עלוי ומדברא ליה לב"נ בנטירא למהוי ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסוק 30

182 ג' שותפים באדם

"שלושה שותפים יש באדם: הקדוש ברוך הוא, אביו ואמו." כאן מרחיבים זאת גם לבהמה, שנשמתה באה מהחיות.

Kiddushin 30b קידושין ל"ב

Niddah 31a נדה ל"א א

הערת קה"ת

קידושין ל, ב. נדה לא, א.

מקומו הנעלה של האריה בקדושה.

Zohar I, 6b זח"א ו, ב

Zohar II, 278a זח"ב רע"ח, א

Zohar III, 17a זח"ג יז, א

הערת קה"ת

זח"א ו, ב. זח"ב רע"ח, א. זח"ג יז, א.

פסוק 31

188 שלא הוכשר למלאכת שמים אלא מן המותר בפיר

התלמוד פוסק שרק חומרים שמקורם בדברים המותרים באכילה הוכשרו לעבודת הקודש. כאן מוסבר מדוע אי אפשר להשתמש באריה בקדושה.

Shabbat 28b:2 שבת כ"ח ב:ב

וְאֵלָּא הָא דְתַנִּי רַב יוֹסֵף לֹא הוֹכְשֵׁר בְּמִלְאכַת שָׁמַיִם אֶלָּא עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּלֶבֶד — לְמַאי הִלְכְתָּא? לְתַפִּילִין. תַּפִּילִין בְּהָדִיא כְּתִיב בְּהוּ "לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיר", מִן הַמּוֹתֵר בְּפִיר!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

189 שהקליפה קדמה לפרי

דיון בעיקרון ש"הקליפה קדמה לפרי".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פי שופטים ע' תתל.

190 בד"ה ויהי בשלח פרעה

המאמר משתמש כמעט באותן מילים: כידוע, "הקליפה קדמה לפרי", בדומה למלכים שמלכו באדום "לפני מלך מלך לבני ישראל"; אין הכוונה שהקליפה עצמה קדמה, חס ושלום, אלא שהאור והחיות שנפלו לתוכה ונמצאים בה בגלות בעקבות שבירת הכלים נפלו לשם ממדרגות נעלות מאוד.

הערת קה"ת

בתנ"א סא, א. וראה אוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תרנג.

191 ויהי בשלח פרעה

"ויהי בשלח פרעה את העם". פתיחת המאמר בתורה אור המצוטטת כאן, העוסקת במקורה העליון של האור הכלוא בקליפה.

Exodus 13:17 שמות י"ג י"ז

וַיְהִי בִשְׁלַח פְּרַעְה אֶת־יָחֶם וְלֹא־נָחֵם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים פֹּה־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאשָׁם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרֵימָה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 ולכן האריי למטה

במאמר ההוא, העוסק במתנת יעקב לעשו, עולה אותה שאלה: למעלה "פני אריה אל הימין", נעלה מהשור, ואילו למטה השור הוא חיה טהורה והאריה טמא. התשובה היא שמה שנעלה יותר אינו יכול להתלבש בכלי שלמטה, ולכן האור שלו נופל בעקבות שבירת הכלים אל הטמא ומחיה אותו רק מלמעלה, כאור מקיף; והוא משווה את עשו, הבכור, לשליה שקודמת לילד ומושלכת.

הערת קה"ת

ראה תנ"א כה, ג.

193 שהרי למעלה פני אריה אל הימין

"ופני אריה אל הימין". שורשו העליון של האריה שלמעלה.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א:י

וְדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֹשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 32

194 אברהם שיצא ממנו ישמעאל

יעקב חשש שמא יש פגם כלשהו בבניו, "כמו אצל אברהם, שממנו יצא ישמעאל". אדמו"ר הוקן מפרש זאת כהפרדת הסיגים מן הכסף.

Pesachim 56a:7 פסחים נ"ו א:ז

דָּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֶאֱסַפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם". בִּיקֵּשׁ יַעֲקֹב לְגִלוֹת לְבָנָיו הַזֶּה הַיָּמִין, וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה. אָמַר: שָׁמָּה חָס וְשָׁלוֹם יֵשׁ בְּמִשְׁתֵּי פֶסוּל, כְּאִבְרָהִם שִׁינָּא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְעָל, וְאִבִּי יִצְחָק שִׁינָּא מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹ? אָמְרוּ לוֹ בְּנָיו: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". אָמְרוּ: כִּשֶׁם שֶׁאֵין בְּלֶבֶד אֶלָּא אֶחָד, כֵּן אֵין בְּלִבֵּנוּ אֶלָּא אֶחָד. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פָּתַח יַעֲקֹב אֲבִינוּ וַאֲמַר: "כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו ועוד. אוה"ת וירא כרך ד דף תשמח, א.

195 בבחינת סיגים שנפרדו

במאמר זה, על "דע את היום", מוסבר ש"אברהם שממנו יצא ישמעאל" פירושו שישמעאל יצא ונפרד ממנו "כמו הפרדת הסיגים מן הכסף": אברהם הוא החסד שבקדושה, וישמעאל הוא החסד של הצד שכנגד.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי' ואתחנן ה, א.

פסוק 33

196 שחורה אני ונאווה כאהלי קדר

"שחורה אני, אך נאווה... כאוהלי קדר". הטקסט רומז שהמשל על ישמעאל יסביר את הביטוי הזה.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה

שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנֹאווָה בָנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֹהֲלֵי קֶדֶר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the
tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

202 אל תראוני שאני שחרחורת ששופתני השמש

"אל תראוני שאני שחרחורת, ששופתני השמש". השחרות נובעת מן
השמש" ומובילה להתגלות נעלית יותר.

Song of Songs 1:6 שיר השירים א':ו

אַל־תְּרַאֲוֵנִי שְׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת שְׁשׁוּפְתָנִי הַשֶּׁמֶשׁ בְּנִי אֲמִי נְחֹר־כִּי שְׁמִנִי
נִטְרָה אֶת־הַכְּרָמִים כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי:

Look not upon me, that I am swarthy, That the sun hath
tanned me; My mother's sons were incensed against me,
They made me keeper of the vineyards; But mine own vine-
'yard have I not kept

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 36

203 ששופתני השמש

"כי השמש ששופתני". ה"שמש" מזוהה עם הו"י.

Song of Songs 1:6 שיר השירים א':ו

אַל־תְּרַאֲוֵנִי שְׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת שְׁשׁוּפְתָנִי הַשֶּׁמֶשׁ בְּנִי אֲמִי נְחֹר־כִּי שְׁמִנִי
נִטְרָה אֶת־הַכְּרָמִים כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי:

Look not upon me, that I am swarthy, That the sun hath
tanned me; My mother's sons were incensed against me,
They made me keeper of the vineyards; But mine own vine-
'yard have I not kept

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

204 כי שמש ומגן הו"י אלקים

"כי שמש ומגן הו"י אלקים". שם הו"י הוא ה"שמש", בחינת יחודא עילאה.

Psalms 84:12 תהילים פ"ד:י"ב

כִּי שֶׁמֶשׁ וּמִגָּן הוּא אֱלֹקִים חֵן וְכְבוֹד יִתֵּן ה' לֹא יִמְנַע־טוֹב לְהִלָּכִים בְּתַמִּים:

For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth
grace and glory; No good thing will He withhold from them
.that walk uprightly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פד, יב.

205 תרי"ג ארחין שנמשכו מגלגלתא

האידרא מדברת על תרי"ג השבילים הנמשכים מהגולגולתא. הם מורידים
את הרצון העליון אל המצוות.

Zohar III, 129a זח"ג קכט, א

הערת קה"ת

זח"ג קכט, א.

206 לך הו"י הגדולה

"לך הו"י הגדולה". כל המידות בטלות לה.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לָךְ הוּא הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּחַן וְהַהוֹד כִּי־כָל בְּשָׂמִים וּבְאֲרָץ
לָךְ הוּא הַמְּמֻלָּכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glo-
ry, and the victory, and the majesty; for all that is in the

197 רוח הטומאה יעביר מן הארץ

"ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". התוצאה העתידית של שמירת
האיסורים.

Zechariah 13:2 זכריה י"ג:ב'

וְהָיָה כִּי־וְהָיָה נֶאֱמָר ה' צָבָאוֹת אֶכְרִית אֶת־שְׁמוֹת הָעִצְבִּים מִן־הָאָרֶץ
וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעְבִּיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts,
That I will cut off the names of the idols out of the land, And
they shall no more be remembered; And also I will cause the
.prophets And the unclean spirit to pass out of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

198 פני אריה

האריה מימין והשור משמאל במרכבה שביחזקאל. האיסורים מקבילים
ל"אריה" העליון.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

וְדָמוֹת פָּנֵיהֶם פָּנֵי אָדָם וּפָנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפָנֵי־שׁוֹר
מִהַשְּׂמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפָנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man;
and they four had the face of a lion on the right side; and
they four had the face of an ox on the left side; they four had
.also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

199 בפי עקב ע"פ ויאכילך את המן

המאמר מסביר את "פני אריה אל הימין" כאהבה שנוולדת מהתגלות גדולת
ה', גדולה כל כך עד שאינה יכולה להתלבש בעולמות; אותיות "אריה" הן
גם אותיות "יראה". הוא מבחין בין שני סוגי נשמות: "זרע אדם וזרע
בהמה".

הערת קה"ת

לעיל עקב יג, ג.

200 ויאכילך את המן

"ויאכילך את המן". פתיחת המאמר בלקוטי תורה, עקב, המצוטט כאן.

Deuteronomy 8:3 דברים ח':ג'

וַיַּעֲזֹב וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת־הַמָּן אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְלֹא יָדָעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן
הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצֵא פִּי־הוּא יְחִיָּה
הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed
thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fa-
thers know; that He might make thee know that man doth
not live by bread only, but by every thing that proceedeth
.out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

201 וזהו שחורה אני כו'

"שחורה אני ונאווה". הקטע חוזר אל הפסוק.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א':ה'

שְׁחֹרָה אֲנִי וְנָאוּה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְיֶה קֹדֶר כִּירִיעוֹת שְׁלָמָה:

עוסק באותיות החיך.

Leviticus 23:15 ויקרא כ"ג:ט"ו

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את־עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה:

And ye shall count unto you from the morrow after the day of rest, from the day that ye brought the sheaf of the waving;
;seven weeks shall there be complete

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

212 מלה בסלע משתוקא בתרין

"מילה שווה סלע; שתיקה שווה שניים". איפוק, כמו האיסורים, יקר יותר מהכנה.

Megillah 18a:11 מגילה י"ח א:י"א

דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא, ואמר לה איש כפר גבור חיל: מאי דכתיב: "לך דומיה תהלה"? סמא דכולה — משתוקא. כי אתא רב דימי, אמר: אמרי במערבא: מלה — בסלע, משתוקא — בתרין.

R. Judah a man of Kefar Gibboraya, and some say, of Kefar Gibbor Hayil, expounded: What is it that is written, "For You silence is praise" (Psalms 65:2)? The cure for everything is silence. When R. Dimi came, he said: In the West they say: "A word is worth a sela, silence two selas

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

הערת קה"ת

מגילה יח, א.

213 והוא בבחי' גבורות . . דהיינו ע"י קיום הל"ת

הערת קה"ת מצטטת אותו: "אם כן, מלח הוא כמו דברי סופרים, חומרות וגדרים", וקושרת את המלח כאן לחומרות שקבעו חכמים ולאסורים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא ע' רכו: "א"כ מלח כמו ד"ס חומרות וסייגים". וראה לקו"ש חכ"ה ע' 122 הערה 60.

פסוקה 39

214 וזהו ענין שחורה אני ונאווה. כאהלי קדר

"אני שחורה, אך יפה... כאוהלי קדר". הביטוי מוסבר כעת באמצעות האור המקיף.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם כאהלי קדר פריעות שלמה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

215 אברהם שיצא ממנו ישמעאל

"אברהם, שממנו יצא ישמעאל". כאן חוזרים למשל.

Pesachim 56a:7 פסחים נ"ו א:ז'

דאמר רבי שמעון בן לקיש: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם". ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימיו, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלום יש במשתי פסול, באברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו? אמרו לו בניו: "שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד". אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יא.

פסוקה 37

207 אני הוי' לא שנית

"כי אני ה' לא שנית". עצמותו של ה', שאינה אפילו בבחינת "סובבת" את העולמות.

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו'

כי אני ה' לא שנית ואתם בני־יעקב לא כלי־תם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 38

208 היאכל תפל מבלי מלח

"האם אפשר לאכול דבר תפל בלי מלח?" המלח עצמו אינו ראוי לאכילה, אך הוא מגלה את הטעם.

Job 6:6 איוב ו:ו'

היאכל תפל מבלי־מלח אם־יש־טעם בריר חלמות:

Can that which hath no savour be eaten without salt? Or is there any taste in the juice of mallows

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב ו, ו. ועי' רד"ה ולא תשבית [כ]. ראה אוה"ת ויקרא כרך א ע' רכו.

209 וחיך אוכל יטעם

"והחיך יטעם אוכלי". הטעם שייך לחיך, מקור האותיות העליונות.

Job 12:11 איוב י"ב:י"א

הלא־אֵזֶן מִלִּין תִּבְחֶן וְחַךְ אֹכֵל יִטְעֶמֶלֹ:

Doth not the ear try words, Even as the palate tasteth its food?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יב, יא.

210 ע"פ וספרתם לכם ממחרת

אותו מאמר, העוסק בספירת העומר, מסביר את פני מרכבת יחזקאל ואת מקורות הדיבור שבפה: האותיות גימ"ל, יו"ד, כ"ף וקו"ף מוצאן בחיך, הקשור לחכמה — מקום המתקנות והטעמים — ככתוב "וחיך אוכל יטעם".

Numbers 10:1 במדבר י:א'

וידבר ה' אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

:And the L-RD spoke unto Moses, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לעיל במדבר י, א.

211 וספרתם לכם ממחרת

"וספרתם לכם ממחרת השבת". המאמר על פסוק זה בלקוטי תורה, במדבר,

216 בפי תולדות ע"פ ראה ריח בני

המאמר ההוא, על "ראה ריח בני", מסביר שסמני הקטורת מקבילים לכתרים של הטומאה, היונקים את חיותם מן הקדושה: בקדושה יש "עשרה ולא אחד-עשר", ואילו בקליפה יש אחד-עשר. הלבונה היא האור המקיף שמקיים אותם מלמעלה, בלי שייטמע בתוכם.

הערת קה"ת
תו"א כ, ב.

217 ראה ריח בני

"ראה, ריח בני כריח שדה". פתיחת המאמר בתורה אור על הריח והקטורת.

Genesis 27:27 בראשית כ"ז:כ"ז

וַיָּגֶשׁ וַיִּשְׁקֹל וַיִּרַח אֶת־רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְוּ ה'

And he came near, and kissed him. And he smelled the smell of his raiment, and blessed him, and said: See, the smell of my son Is as the smell of a field which the L-RD hath blessed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 40

218 זכרו את ה' מרחוק

"זכרו את ה' מרחוק". האור המקיף העליון שמתגלה "מרחוק".

Jeremiah 51:50 ירמיהו נ"א:נ

פְּלִטִים מִחֶרֶב הִלְכוּ אֶל־תַּעֲמָדוֹ זָכְרוּ מֶרְחֹק אֶת־ה' וִירוּשָׁלַם תַּעֲלֶה עֲלֵי־לִבְכֶם:

Ye that have escaped the sword, Go ye, stand not still; Remember the L-RD from afar, And let Jerusalem come into your mind.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' נא, נ. ע"ל פ"ב, (ח, רע"ד). וש"נ. [כ].

219 שחורות כעורב

"קוצותי תלתלים, שחורות כעורב". השיער השחור של ז"א, מקור האיסורים, שדרכו מתגלה האור המקיף העליון.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה':י"א

ראשו כְּתָם פֶּזֶז קֹצוֹתָיו תִּלְתְּלִים שְׁחוֹרוֹת כְּעוֹרֵב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And black as a raven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

220 ונאווה כאהלי קדר

"יפה כאוהלי קדר". האוהל מסמל את האור המקיף העליון.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א':ה'

שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנֹאווָה בָנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֹהֲלֵי קֶדֶר כִּירְעוֹת שְׁלָמָה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

221 בע"ח שער עשירי פרק י"א

בהערת קה"ת מצוטט: "הקודש אינו מתערב בחול, אלא עומד עליהם מלמעלה; וכך כתב גם פרי עץ חיים, שער הקדיש".

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תק"ס. לפננו שי יא (ש' המלאכים) ופ"א לי שם, וצ"ל פ"י, יעו"ש. [כ]. מובא באוה"ת נ"ך כרך א ע' תקיג: "אין קדש מתערב בחול אלא עומד עליהם מלמעלה וכ"כ בפע"ח שער הקדיש".

222 כי אין קדש מתערב בחול

הארז"ל כותב שהקדושה אינה מתערבת בחול. הטקסט מציין את המקור כ-Sha'ar 10, chapter 11, לפי דפוס שקלוב; בהערת קה"ת הוא מצוין כ-Sha'ar 11, chapter 10.

Sefer Etz Chaim 11:10 עץ חיים י"א:י

... של הקדושה החיות שלהם נבלע או בתוכם ונחשבין ל"י בלבד אבל בקליפה אין החיות נבלע בתוכם כי אין קודש מתערב בחול אך עומד על ראשם ומשם מאיר להם ואז הם נחשבין ל"א וזהו כל המוסיף גורע. וי"א ארורים של פי כי תבא הראשון הוא ארור אשר יעשה פסל ומסכה והוא כנגד א"א וזהו ושם בסתר וארז"ל בסתרו של עולם והוא א"א המסתתר ומתלבש תוך האצילות כנודע. ולכן יש עד תיבת בסתר י"ג תיבין נגד י"ג ת"ד. ואח"כ ארור מקלה אביו ואמו נגד אר"א ואח"כ ה' ארורים נגד ה' ראשונות ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

223 ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית

המאמר מסביר שלוש מדרגות — מזון, לבושים ובתים: הבתים מושרשים למעלה מן הלבושים, והלבושים למעלה מן המזון, שכן כל מה שיורד למטה יותר מושרש למעלה יותר. הוא קושר אותם לאור הממלא את העולמות ולאור המקיף אותם.

הערת קה"ת

לעיל פי ברכה צט, א.

224 מזמור שיר חנוכת הבית

"מזמור שיר חנוכת הבית". המאמר על פסוק זה עוסק בשני האורות המקיפים — לבוש ובית.

Psalms 30:1 תהילים ל':א'

מְזֻמָּר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

225 עשר ולא אחד עשר

"עשר ספירות: עשר ולא תשע, עשר ולא אחת עשרה". כאן מוכח שעתיק אינו נמנה עם הספירות.

Sefer Yetzirah 1:4 ספר יצירה א':ד'

עשר ספירות בלימה עשר ולא תשע, עשר ולא אחת עשרה, הבן בחכמה וחכם בכינה, בחון בהם וחקור מהם והעמד דבר על בוריו והשב יוצר על מכונו:

Ten are the numbers out of nothing, and not the number nine, ten and not eleven. Comprehend this great wisdom, understand this knowledge, inquire into it and ponder on it, render it evident and lead the Creator back to His throne again.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

226 וכמ"ש בס"י

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
פ"א.

227 והובא ברע"מ

דיון נוסף ב"עשר ולא אחד עשר", כפי שהדבר מובא ברע"מ מהימנא.
הערת קה"ת
זח"ב. [כ]. ראה גם אוה"ת בראשית כרך ד תשלח, א.

228 ובחיי עתיק אינו ממנין הע"ס

שם מובא בשם האריז"ל שעתיק אינו נמנה בעשר הספירות.
הערת קה"ת
ראה גם אוה"ת פ' בשלח ע' שסג בשם האריז"ל.

229 בע"ח שער כ"ב פ"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
בדפוס שקלאוו תק"ס. לפננו הוא שכ"ג (ש' מוחין דצלם) וטה"ד כאן פ"א וצ"ל פ"ה. [כ].

230 ואין אנו מונין

האריז"ל מסביר שעתיק אינו נמנה עם עשר הספירות. בהערת קה"ת מצוין שהמקור שהטקסט מביא כ-Sha'ar 22, chapter 1, מופיע ב-Sha'ar 23, chapter 5, במהדורות הנוכחיות.

Sefer Etz Chaim 23:5 עץ חיים כ"ג:ה'

... ההיא נעשית שם כתר לרישא דז"א שהוא מתחיל מהטבור ולמטה. מ"ק ב הטעם למה אין אנו מונין לעולם הכתר בתשבון הי"ס רק אנו מונין הדעת במקומו דע כי הלא ת"ת דבינה ממנו נעשה כתר לז"א ומצד חיות פנימית שבה נמשך חיות לכתר דז"א. והנה הכתר לא נעשה ע"י זווג או"א רק מהבינה לבדה וכיון שכן נמצא כי כפי כחי זו יהיה יותר גדול הכתר מן המוחין כי המוחין הם נבראים ומתחדשין מאו"א ע"י זווגם אך הכתר הוא מחיות הבינה עצמה כנוצר ובערך זה יהיה יותר גדולה הכתר מהמוחין אך ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

231 י"א יריעות עזים

"ועשית יריעות עזים ... אחת עשרה יריעות". אחת עשרה היריעות ממשיכות את האור המקיף העליון.

Exodus 26:7 שמות כ"ו:ז

וְעָשִׂיתָ יְרִיעוֹת עֲזִים לְאַהֲלֵל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשִׂי־עֹשֶׂה יְרִיעוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

232 ויקרא אל משה

"ויקרא אל משה". פתיחת המאמר שאליו הכוונה כאן.

Leviticus 1:1 ויקרא א':א'

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

And the L-RD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

233 ולא יכול משה לבוא אל אהל ועד כי שכן עליו הענן

"ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד, כי שכן עליו הענן". הדבר מוסבר במאמר ההוא.

Exodus 40:35 שמות מ':ל"ה

וְלֹא־יָכַל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן וַיִּכְבֹּד ה' מִלְּא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the L-RD —filled the tabernacle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

234 ותורה אור

"כי נר מצווה ותורה אור". דימוי הלהבה וגונויה.

Proverbs 6:23 משלי ו':כ"ג

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
;And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ו, כג.

235 הוזהר מתאר את הלהבה: מעל האור הלבן שורה אור נסתר המקיף אותו. הרמ"ז מזהה אותו עם הכתר הנסתר.

Zohar, Bereshit 86:248-263 ספר זוהר, בראשית פ"ו:רמ"ח-רס"ג

Above the white light and surrounding it is still another light scarcely perceptible, symbolical of the supreme essence. Thus the ascending flame symbolises the highest mysteries of wisdom.' R. Phineas approached and kissed him, saying, 'Blessed be G-d who led my steps here.' They then accompanied R. Phineas on his way for three miles

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 41

236 ותורה אור

"והתורה היא אור". האור הגנוז הוא המקור לאור התורה.

Proverbs 6:23 משלי ו':כ"ג

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
;And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

237 כעמר נקא

"שער ראשו כעמר נקא". השערות הלבנות של אריך אנפין, מקור מצוות העשה.

Daniel 7:9 דניאל ז':ט'

חָזָה הָיִיתָ עַד דִּי כָרְסָנָן רָמְיוּ וְעֵתִיק יוֹמִין יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתֹלָג חֲנֹר וְשַׁעַר רֹאשֵׁה כְּעֶמֶר נְקָא כְּרָסִיָּה שְׂבָכִין דִּי־נֹר גְּלָגְלוּהִי נֹר דְּלֶק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יב, כב. ראה אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרלו.

244 ובני דהני שערי אוכמי וחשוכן כתיב מגלה עמוקות מני חשך

אדרא רבא קושרת את השערות השחורות לפסוק "מגלה עמוקות מני חושך".

Zohar, Idra Rabba 33:268-278 ספר הזהר, האדרא רבא ל"ג:רס"ח-ער"ח

פסקה 42**245 ממעמקים קראתיך**

"ממעמקים קראתיך, ה'". העומקים שאליהם מגיעים באמצעות האיסורים.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קל, א.

246 מאד עמקו מחשבותיך

"מה גדלו מעשיך, ה'; מאד עמקו מחשבותיך". עומק המחשבה העליונה.

Psalms 92:6 תהילים צ"ב:ו

מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, ו.

247 בפרוח . . להשמדם עדי עד

"בפרוח רשעים כמו עשב ... להשמדם עדי עד". דחייתם מגלה את העומק הזה.

Psalms 92:8 תהילים צ"ב:ח

בפרח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און להשמדם עדי עד:

When the wicked spring up as the grass, And when all the workers of iniquity do flourish; It is that they may be destroyed for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, ח.

248 ולא תתורו

"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". האיסור הקשור לפתיל התכלת שבציצית.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

והנה לכם לציצית וראיתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

238 וקבל היהודים

"וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות". פתיחת המאמר המצוטטת בעניין יסוד האש.

Esther 9:23 אסתר ט':כ"ג

וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם:

And the Jews took upon them to do as they had begun, and as Mordecai had written unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

239 ורב חסד

"רב חסד", אחת משלוש עשרה המידות, המקבילה לשערות הלבנות של אריך אנפין.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

240 שחורות כעורב

"שחורות כעורב". השערות השחורות של ז"א, מקור מצוות לא תעשה.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה':י"א

ראשו כתם פז קוצותיו תלתלים שחורות כעורב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

241 ימין מקרבת

הגמרא מלמדת: "שמאל דוחה וימין מקרבת". כאן "ימין" היא חסד, המעלה את הדברים המותרים.

Sotah 47a סוטה מ"ז א

242 מלה בסלע משתוקא בתרין

"מילה בסלע, שתיקה בתרין". הריסון מושרש למעלה יותר מן הביטוי.

Megillah 18a:11 מגילה י"ח א:י"א

דרש רבי יהודה איש כפר גבורא, ואמר ליה איש כפר גבור חיל: מאי דכתיב: "לך דומיה תהלה"? סמא דכולה — משתוקא. כי אתא רב דימי, אמר: אמרי במערבא: מלה — בסלע, משתוקא — בתרין.

R. Judah a man of Kefar Gibboraya, and some say, of Kefar Gibbor Hayil, expounded: What is it that is written, "For You silence is praise" (Psalms 65:2)? The cure for everything is silence. When R. Dimi came, he said: In the West they say: "A word is worth a sela, silence two selas

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

243 מגלה עמוקות מני חשך

"הוא מגלה דברים עמוקים מתוך החושך". האיסורים מגלים את מה שהאור הלבן אינו יכול לגלות.

Job 12:22 איוב י"ב:כ"ב

מגלה עמוקות מני חשך ויצא לאור צלמות:

He uncovereth deep things out of darkness, And bringeth out to light the shadow of death

באוה"ת שם נוסף: "וכן נתבאר בתו"א פ' בשלח בד"ה וירא ישראל".

פסוקה 45

255 מגלה עמוקות מני חשך

"הוא מגלה דברים עמוקים מתוך החושך". האור הנעלה ביותר מתגלה באמצעות השערות ה"חשוכות".

Job 12:22 איוב י"ב:כ"ב

מְגַלֵּה עֲמֻקּוֹת מִנִּי־חֹשֶׁךְ וַיֵּצֵא לְאֹר צִלְמוֹת:

He uncovereth deep things out of darkness, And bringeth
.out to light the shadow of death

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 46

256 שחורות כעורב

"קווצותיו תלתלים, שחורות כעורב". השער השחור שממנו נמשכות ההגבלות; באמצעות "שחורות" זו מתגלה היופי של "נאוה".

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה':יא

רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פֶּזָה קְוֻצוֹתָיו תִּלְתָּלִים שְׁחֹרֹת כְּעוֹרֵב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And
.black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

257 חכמת אדם תאיר פניו

"חכמת אדם תאיר פניו". "נאוה" היא הפנים המאירות.

Ecclesiastes 8:1 קהלת ח':א

מִי כִּהְחֶכֶם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבַר חֲכָמָה אָדָם תְּאִיר פָּנָיו וְעַד פָּנָיו יִשָּׁנָא:

Who is as the wise man? and who knoweth the interpretation
of a thing? A man's wisdom maketh his face to shine, And
.the boldness of his face is changed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ח, א.

258 יאר ה' פניו אליך

"יאר ה' פניו אליך". הארת הפנים, התיקון של "ואמת".

Numbers 6:25 במדבר ו':כ"ה

יָאֵר הָאֵלֹהִים פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיְחַנֶּךְ:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious
;unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

259 ע"פ ויכתוב משה את מוצאיהם

הביאור דן בתיקון השביעי, "ואמת", כהארת הפנים: בדומה ל"חכמת אדם תאיר פניו", היא באה מעצמות החכמה ממש, שלמעלה בהרבה מן השערות, שהן בחינת "צומח" בלבד; הוא מביא גם את דברי הרמ"ז שדעת דעתיק מאירה בתיקון השביעי.

הערת קה"ת

לעיל פ' מסעי.

260 ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם

"ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם". המאמר על פסוק זה עוסק בהארת

249 למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי

"למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי". מצוות עשה, הקשורות לפתיל הלבן.

Numbers 15:40 במדבר ט"ו:מ'

לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹקֵיכֶם:

that ye may remember and do all My commandments, and
.be holy unto your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 43

250 והחכמה תחי

"והחכמה תחיה בעליה". חכמה היא הבחינה ה"חיה", שמעל לבחינה הצומחת.

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':י"ב

כִּי בְצֹל הַחֲכָמָה בְּצֹל הַכֶּסֶף וַיִּתְּרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעָלֶיהָ:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the
excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life
.of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, יב.

פסוקה 44

251 ושער רישיה כעמר נקא

"ושער ראשו כצמר נקי". הבחינה הצומחת של המדות שבכתר, שורש מצוות עשה.

Daniel 7:9 דניאל ז':ט'

חָזַה הָיִית עַד דִּי כְרִסְוֹן רִמְיוּ וְעֵתִיק יוֹמִין יִתֵּב לְבוּשָׁה כְּתִלְגַּ חֲזֹר וְשַׁעַר רִאשָׁה כְּעֶמֶר נִקָּא כְּרִסְיָה שְׂבָכִין דִּי־נֹר גְּלִלְוֹהִי נֹר דְּלִק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient
of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair
of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and
.the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

252 כי הנה מ"ע ומל"ת

ההערה מציינת שקטע ממאמר זה, העוסק במצוות עשה ובמצוות לא תעשה הנמשכות משם הוי', מופיע באור התורה, פינחס.

הערת קה"ת

קטע באוה"ת פ' פינחס כרך ו ע' א'תתקמ.

253 הל"ת מ"י"ה ומ"ע מו"ה

מאמר מאוחר יותר העוסק בהוראה שמצוות לא תעשה נמשכות מיו"ד"ה"א ומצוות עשה מו"י"ה"א.

הערת קה"ת

ראה בד"ה אלו דברים תרנ"א ע' קפט.

254 אלא הפי שנמשכים משם הוי' דע"י

המאמר מבחין בין שתי דרגות של שם הוי': דרגה תחתונה, המחיה את העולמות יש מאין באמצעות הצמצום (היו"ד) ולאחריו התפשטות האור (הה"א), ודרגה עליונה יותר. הדבר תומך בקריאת יו"ד"ה"א וי"ו"ה"א כאן כשם של עתיק, שמעל לשם שבאצילות.

הערת קה"ת

הפנים.

Numbers 33:2 במדבר ל"ג:ב'

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי ה' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:

And Moses wrote their goings forth, stage by stage, by the commandment of the L-RD; and these are their stages at their goings forth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

261 וזהו שחורה אני ונאווה

"אני שחורה ונאווה... כהאליה שלמה". היופי מתגלה מתוך השחרות.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א':ה'

שְׁחֹרָה אֲנִי וְנָאוּהָ בְנוֹת יְרוּשָׁלַם כַּאֲהֲלִי קִדְר בִּירֵיעוֹת שְׁלֹמֹה:
I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

262 או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי

"או יחזק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי". השלום הכפול.

Isaiah 27:5 ישעיהו כ"ז:ה'

או יִחַזֵּק בְּמַעְזְוִי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי:
Or else let him take hold of My strength, That he may make peace with Me; yea, let him make peace with Me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כז, ה. ראה גם לקמן כה, ג.

263 בפמליא . . של מטה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סנהדרין (צט, ב). [כ].

264 בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה

מי שלומד תורה לשמה עושה שלום בפמליה של מעלה ובפמליה של מטה.
כאן מצוינים שני סוגי השלום.

Sanhedrin 99b:10-11 סנהדרין צ"ט ב:י"א

אָמַר רַבִּי אֱלֶכְסַנְדְּרִי: כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמְהָ שְׁלוֹם בְּפִמְלִיָּא שֶׁל מַעְלָה וּבְפִמְלִיָּא שֶׁל מַטָּה, שְׁנֵאמַר: "או יִחַזֵּק בְּמַעְזְוִי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִּי". רַב אָמַר: כְּאִילוּ בְּנֵה פִלְטְרִין שֶׁל מַעְלָה וְשֶׁל מַטָּה, שְׁנֵאמַר: "וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבְצֶל יָדִי כְּסִיתִיךָ לְנִטְע שְׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ". רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אִף מְגִזוּ עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוּ, שְׁנֵאמַר: "וּבְצֶל יָדִי כְּסִיתִיךָ". וְלֹא אָמַר: אִף מְקַרֵּב אֶת הַגְּאוּלָּה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹאמַר לְצִיּוֹן עֲמִי אֲתָה".

R' Alexandri said: All who engage in Torah for its own sake make peace in the household above and in the household below, as it says "If they would grasp My fortress, they would make peace for Me, they would make peace for Me." (Yeshayahu 27:5) Rav said: it is as if he built the palace above and below, as it says "And I placed My words into your mouth, and with the shadow of My hand I covered you, to ... plant the heavens and to found the earth..." (Yeshayahu

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

פסקה 47

265 ולפמ"ש בשל"ה פי' ואתחנן

הסברו של השל"ה ל"טוב" כטוב הפנימי מובא גם שם.

הערת קה"ת

מובא גם בביאורו"ז להצ"צ ע' קלא.

266 ברב חסד דא"א

"רב חסד" — מידתו של אריך אנפין, שאליה "טוב" ממשיך אור חדש.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פְּנֵיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: "The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

267 עושה שלום במרומיו

"עושה שלום במרומיו". השלום שבאצילות, בין הספירות שבה.

Job 25:2 איוב כ"ה:ב'

הַמָּשָׁל וּפְחַד עִמּוֹ עֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמַרְוֵמֵיו:

Dominion and fear are with Him; He maketh peace in His high places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 48

268 והיה מעשה הצדקה שלום

"ומעשה הצדקה יהיה שלום". שלום המפייס בין המדרגות הנפרדות.

Isaiah 32:17 ישעיהו ל"ב:י"ז

וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם וְעִבְדַּת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וְכִטָּח עַד־עוֹלָם:

And the work of righteousness shall be peace; And the effect of righteousness quietness and confidence for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

269 באגה"ק ע"פ והיה מעשה הצדקה שלום

איגרת זו פותחת בפסוק "ומעשה הצדקה יהיה שלום" ומסבירה את השלום שה' עושה בעולמות.

Tanya, Iggeres HaKodesh 12:1 תניא, אגרת הקדש י"ב:א'

וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם, וְעִבְדוּת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וְכִטָּח עַד עוֹלָם. לְהַבִּין הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין "מַעֲשֵׂה" לְ"עִבְדוּת" וּבֵין "שְׁלוֹם" לְ"הַשְׁקֵט" וְכִטָּח" כּו'. עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָהּ עַל פֶּסוּק "עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמַרְוֵמֵיו" – כִּי "מִיכָאֵל שָׂר שֶׁל מַיִם וְגַבְרִיאֵל שָׂר שֶׁל אֵשׁ, וְאִין מְכַבִּין זֶה אֶת זֶה".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

270 אור צח אוכם הוא קמי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז ת"ע קלה, ב.

הערת קה"ת
ויקרא כו, יב.

276 "וזה"ש ואראה כו' . . בבחינת ראייה (לבד)

במליל הזה הקטע על "הראייה" של משה מופיע כחלק מן הטקסט העיקרי, ללא סוגריים.

הערת קה"ת

המוסגר נמצא גם בסי הנחות הר"פ עי קלד בלי סוגריים. וראה באוה"ת שה"ש כרך ג עי תתלה: (ולכן רצה משה לבא לאי לקיים מצות התלויות בארץ תרומות כו' ואף שהם בחי מ"ע מ"מ עי"ז יכול להיות רואה בחי ואראה את הארץ כי עיקר ההתגלות יהי לע"ל מבחי לא דהיינו מהל"ת וזהו רק שהי יכול להיות ואראה בחי ראייה, כך מצאתי ואינו מובן). "וכ"ה בד"ה שחורה אני במאמרי אדה"א.

277 נוטה שמים כיריעה

"נוטה שמים כיריעה". ה"יריעות" הן אור מקיף.

Psalms 104:2 תהלים ק"ד:ב

עֲטֵה-אֹר כְּשֶׁלֶמָה נוֹטָה שָׁמַיִם כִּירִיעָה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who
stretchest out the heavens like a curtain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ב.

278 סור מרע ועשה טוב

"סור מרע ועשה טוב". איסורי התורה ומצוות העשה שמבררים את העולם.

Psalms 34:15 תהלים ל"ד:טו

סור מֵרַע וַעֲשֵׂה-טוֹב בִּקְשׁ שָׁלוֹם וְרַדְּפוּ:

.Depart from evil, and do good; Seek peace, and pursue it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

279 ונגלה כבוד ה'

"וכבוד ה' יתגלה". ההתגלות העתידה.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ"ה

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh
shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken
'it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"מ, ה.

280 עין בעין יראו

"כי עין בעין יראו את שיבת ה' לציון". התגלות ללא שום מסך.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח

קוֹל צִפְיָהּ נִשְׁאָר קוֹל יִחְדּוּ יִרְגְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרְאוּ בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they
sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to
Zion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"נב, ח.

271 אור צח אוכם הוא קמיה

"גם אור בהיר הוא חושך לפני". הכול בטל לפני עצמותו של ה'.

Tikkunei Zohar 135b:1 תקוני זוהר קל"ה ב:א

דְּאִינוּן י"א, עַל כָּל סְפִידָה וְסְפִידָה, וְאִינוּן י"א מִן (דברים ו ד) ? הִזָּה
אֶלְהִינוּ ? הִזָּה אֶ חֵד, בָּא אֶתְקָרִי א"ל עֲלִינוּ, כִּי יִהְיֶה, וְכֵן בָּא אֶתְקָרִי
אֶלְהִינוּ אִהְיֶה אֶלְקִיִּים אֲדִנִּי וְהָא אֶקְמוּהּ. וְעוֹד כְּתֹר עֲלָאָה אֶף עַל גִּב
דְּאִהוּ אֹר קְדָמוֹן אֹר צֶח וְאֹר מְצוּחָצָה, אִהוּ אוֹכֵם קְדָם עֶלְת הָעֲלֹת,
וְכָל חֲזִילֵי דְתִלְיֵי מְגִיָּה אֶתְמַר בְּהוֹן (שיר ה יא) קוֹצוֹתָיו תִּלְתְּלִים
שְׁחוֹרוֹת כְּעוֹרֵב, לִית נְהוּרָא קִימָא קִמִּי נְהוּרִיָּה, דְּכָלְהוּ נְהוּרִין
אֶתְחַשְׁכָּאן קִמִּיָּה.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

272 וישכם לבן בבקר

"וישכם לבן בבוקר, וינשק לבניו ולבנותיו". הפסוק נדרש על הלוכח העליון
המאיר דרך הפרצופים.

Genesis 32:1 בראשית ל"ב:א

וַיִּשְׁכֶּם לְבָן בַּבֹּקֶר וַיִּנְשֹׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְכֹן
לְמַקְמוֹ:

And Laban arose early in the morning, kissed his sons and
daughters, and blessed them; and then Laban went and re-
turned to his place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, א.

273 הארה מבחי לובן העליון

באותו עמוד מוסבר שהצאן שרעה יעקב עבור לבן הוא "צאן לבן", הלוכח
העליון, הנמשך מלמעלה מסדר ההשתלשלות. המאמר שקודם לו (23a-b)
דורש את "וישכם לבן בבוקר" על הלוכח העליון, מקור החסדים, הנמשך
בכל פרצופי האצילות.

הערת קה"ת

ראה תו"א כג, ג. ובאוה"ת בראשית פי ויצא כרך א רכו, א בשם מגיד
מישרים ישן.

274 אעברה נא ואראה

בקשתו של משה לראות את "ההר הטוב הזה והלבנון". הלבנון הוא מקור
הלוכח.

Deuteronomy 3:25 דברים ג:כ"ה

אֶעְבְּרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הִזֶּה
וְהַלְכֵנוּ:

Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is
'beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ג, כה.

275 והתהלכתי בתוכם

"והתהלכתי בתוכם". הגילוי המלא של זמן העתיד לבוא.

Leviticus 26:12 ויקרא כ"ו:י"ב

וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹקִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם:

And I will walk among you, and will be your G-d, and ye shall
be My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

281 ביום ההוא יהי ה' אחד

"ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". השלמת הבירור.

Zechariah 14:9 זכריה י"ד:ט'

וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בְּיוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד:

And the L-RD shall be King over all the earth; In that day shall the L-RD be One, and His name one

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' יד, ט.

282 עד דלא ידעי בין ארור המן לברוך מרדכי

בפורים שותים "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". הכוונה היא למדרגה שלמעלה משני סוגי המצוות.

Megillah 7b:7-8 מגילה ז' ב:ז-ח'

אָמַר רַבָּא: מִיִּחְיִיב אֵינִי לְבִסּוּמֵי בְּפוּרִיָּא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אַרְוּר הָמָן לְבָרוּךְ מְרַדְּכִי. רַבָּה וְרַבִּי זִירָא עָבְדוּ סְעוּדַת פּוּרִים בְּהָדֵי הָדָדִי. אִיבָסוּם. קָם רַבָּה שְׁחָטִיה לְרַבִּי זִירָא. לְמַחַר, בְּעֵי רַחֲמֵי וְאַחֲיִיָּהּ. לְשָׁנָה, אָמַר לְקָה: נִיתִי מָר וְנַעֲבִיד סְעוּדַת פּוּרִים בְּהָדֵי הָדָדִי. אָמַר לְקָה: לֹא בָּל שְׁעָתָא וְשְׁעָתָא מִתְרַחֵשׁ נִסָּא.

Rava said: One is obligated to become inebriated [with wine] on Purim until he cannot tell the difference between cursed be Haman and blessed be Mordecai. Rabbah and R. Zera joined together in a Purim feast. They became inebriated, and Rabbah arose and cut R. Zera's throat. The next day he prayed on his behalf and revived him. Next year he said: Will the master come and we will have the Purim feast together. He replied: A miracle does not take place on every occasion.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

283 שחורה אני ונאווה כיריעות שלמה

"שחורה אני ונאווה... כאהלי שלמה". המדרגה העליונה ביותר, המתגלית באמצעות "השחרות" של מסירות נפש.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א':ה'

שְׁחוּרָה אָנִי וְנֹאווָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאַהֲלֵי קֹדֶר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

284 מלבין הלשון של זהורית

ביום הכיפורים הייתה רצועת הצמר הארגמנית הופכת ללבנה. כאן מדובר בהשפעת מקור הלבוב.

Yoma 68b:9 יומא ס"ח ב:ט'

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: וְהָלֹא סִימָן אַחֵר הָיָה לָהֶם: לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית הָיָה קָשׁוּר עַל פֶּתָחוֹ שֶׁל הֵיכָל, וּבְשִׁהֲגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר הָיָה הַלְשׁוֹן מִלְבִּין, שְׁנָאָמַר: "אִם יְהִי חֲטָאֵיכֶם כְּשִׁנִּים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא סח, ב.

285 לפני הוי' תטהרו

"לפני הוי' תטהרו". יום הכיפורים מגיע למעלה מהשם שבו תלויות

המצוות.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'

כִּי-בְיוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא טז, ל.

פסוקה 49

286 מפני שיבה תקום

"מפני שיבה תקום והדרת פני זקן". הארז"ל מיישם זאת על זקנם של אריך אנפין וז"א.

Leviticus 19:32 ויקרא י"ט:ל"ב

מִפְנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדְרַת פָּנֵי זָקֵן וְיִרְאתָ מֵאִלְקִיָּהוּ אֲנִי Havayah

Thou shalt rise up before the hoary head, and honour the face of the old man, and thou shalt fear thy G-d: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא יט, לב.

פסוקה 50

287 לית מחשבה תפיסא

פתח אליהו: "שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותך כלל". המדרגות העליונות הן מעבר להשגת האדם.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיות (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

288 כי לא יראני האדם וחי

"כי לא יראני האדם וחי". כיצד, אם כן, אפשר לעמוד לפני הזקנים העליונים?

Exodus 33:20 שמות ל"ג:כ'

וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי:

And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כ.

One who is praying and makes a mistake, it is a bad sign for him. And if he is the messenger of the congregation (the prayer leader) it is a bad sign for those who have sent him, because one's messenger is equivalent to one's self. They said about Rabbi Hanina ben Dosa that he used to pray for the sick and say, "This one will die, this one will live." They said to him: "How do you know?" He replied: "If my prayer ... comes out fluently, I know that

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

293 דמפני שיבה תקום היינו זקן וחכם

ההערה מפנה לשיחה זו של הרבי (לקוטי שיחות) על דברי המאמר: "מפני שיבה תקום" מתייחס למי שהוא זקן וחכם.

הערת קה"ת

ראה בלקרי"ש חכ"ז ע' 377.

294 ועתיק יומין יתיב

"וישב עתיק יומין... ושער ראשה כעמר נקא". זקנו של אריך אנפין.

Daniel 7:9 דניאל ז':ט'

הזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב לבושה כתלג חור ושער ראשה כעמר נקא כרסיה שבכין דיינור גלגלוהי נור דלק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז', ט.

295 קוצותיו תלתלים שחורות

"קוצותיו תלתלים שחורות". זקנו של ז"א.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה':יא

ראשו כתם פז קוצותיו תלתלים שחורות כעורב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

296 ובגין דהני שערי אוכמי וחשוכן כתיב מגלה עמוקות מני חשך

אידרא רבא קושרת את השערות השחורות לפסוק "מגלה עמוקות מני חשך".

Zohar, Idra Rabba 33:268-278 ספר הזהר, האדרא רבא ל"ג:רס"ח-ער"ח

297 עמקו מחשבותיך

"מחשבותיך עמוקות מאוד". עומקה של החכמה העליונה, המתגלית באמצעות האיסורים.

Psalms 92:6 תהילים צ"ב:ו'

מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

298 שהמצות נקי שלוחי ה'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

289 התלמוד דורש את המילה "זקן" כ"זה שקנה חכמה", גם אם הוא חכם צעיר; ואילו כאן "שיבה" מציינת מי שהוא גם זקן וגם חכם.

Kiddushin 32b:8 קידושין ל"ב ב:ח'

תנו רבנן: "מפני שיבה תקום" – יכול אפילו מפני זקן אשמאי? תלמוד לומר: "זקן", ואין זקן אלא חכם, שנאמר: "אספה לי שבועים איש מזקני ישראל". רבי יוסי הגלילי אומר: אין זקן אלא מי שקנה חכמה, שנאמר: "ה' קנני ראשית דרכי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

290 מפני שיבה תקום

"קום לפני שיבה והדר פני זקן, ויראת מאלריך; אני ה'". הפסוק שהקטע הזה מכאן.

Leviticus 19:32 ויקרא י"ט:ל"ב

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלריך אני Havayah

Thou shalt rise up before the hoary head, and honour the face of the old man, and thou shalt fear thy G-d: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

291 שהמצות נקרא שלוחי ה'

המדרש, המצוטט בהערת קה"ת, מדבר על המצוות כשלוחי של ה'. כיבודן הוא כיבודו של מי ששלח אותן.

Midrash Tanchuma, Vayigash 6:2 מדרש תנחומא, ויגש ו':ב'

אמר רבי שמעון בן יוחאי, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, הו' מכבדין את המצוות, שהן שלוחי, ושלוcho של אדם כמותו. אם כבדת אותן, כאלו לי כבדתני. ואם בזית אותן, כאלו לכבודי בזית. אין לה אדם שקבד את המצוות ועשה את התורה כיעקב, שנאמר: ויעקב איש תם ישב אהלים (בראשית כה, כז), ונתסר בכנו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חידה, אבדת אהד, תמצא שלשה, יוסף מנשה ואפרים. כיון שבאו, בשרו אותו שיוסף חי. שלח ...

R. Simeon the son of Yohai declared: The Holy One, blessed be He, said to Israel: Honor the commandments, for they are My emissaries, and a man's emissary must be honored no less than the man himself. If you honor them, it is as though you honor Me, and if you are disrespectful toward them, it is as though you are disrespectful toward Me. No man revered the commandments and fulfilled the law as meticulously as Jacob, as it is said: And Jacob was a quiet ... man, dwelling in tents

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Midrash Tanhuma-Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY)

292 ושלוcho של אדם כמותו

"שלוcho של אדם כמותו". לכן, לקום בפני המצוות פירושו ממש לקום בפני ה'.

Mishnah Berakhot 5:5 משנה ברכות ה':ה'

המתפלל וטעה, סימן רע לו. ואם שלח צבור הוא, סימן רע לשולחיו, מפני ששלוcho של אדם כמותו. אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, כשהיה מתפלל על החולים ואומר, זה חי וזה מת. אמרו לו, מנין אתה יודע. אמר להם, אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שהוא מקבל. ואם לאו, יודע אני שהוא מטריך:

מי תנחומא פי ויגש [ו]. [כ].

299 הוזהר מספר שרב המנוגא סבא היה קם בפני ספר תורה, ומצטט את הפסוק "קום לפני שיבה".

Zohar, Kedoshim 20:131 ספר הוזהר, קדושים כ':קל"א

R. Jose then said: 'The succeeding verses are to be taken in their literal meaning, but some remarks may be made on the verse: THOU SHALT RISE UP BEFORE THE HOARY HEAD, AND HONOUR THE FACE OF AN OLD MAN. The "hoary head" refers to the Torah, and a man should rise before the Scroll of the Torah. When R. Hamnuna the Elder saw a Scroll of the Law, he used to rise and say, "Thou shalt rise up before the hoary head". Similarly a man should rise ... before a

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 52

300 דמלכות פה תורה שבעל פה קרינו לה

פתח אליהו: "מלכות היא הפה; אנו קוראים לה תורה שבעל פה". הבסיס לקריאת "תירא" כמתייחס לתורה שבעל פה.

Tikkunei Zohar 17a:16-17 תקוני הוזהר י"ז א:ט"ז-י"ז

ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינו ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינן.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

301 שער כעדר העזים

"שער כעדר העזים." ה"שער" של מלכות, נמוך מזה של ז"א ואריך אנפין.

Song of Songs 4:1 שיר השירים ד':א

הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים מבעד לצמתך שערך כעדר העזים שגלשו מחר גלעד:

Behold, thou art fair, my love; behold, thou art fair; Thine eyes are as doves behind thy veil; Thy hair is as a flock of goats, that trail down from mount Gilead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ד, א.

302 ערבים עלי דברי סופרים

"דברי סופרים חביבים עליי יותר מיינה של תורה". שורשו, ה"סופר", נעלה מן ה"ספר".

Avodah Zarah 35a:6 עבודה זרה ל"ה א:ו

השיאו לדבר אחר וכו'. מאי כ"י טובים דדיה מייני? כי אתא רב דימי אמר: אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, עריבים עלי דברי דודיה יותר מיינה של תורה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז לה, א. עי מסעי (צב, ג). ושי"ג. [כ].

303 חמורים ד"ס מד"ת

התלמוד מלמד שדברי סופרים נידונים בחומרה רבה יותר מדברי תורה.

Sanhedrin 88b:14-15 סנהדרין פ"ח ב:י"ד-ט"ו

מתני' חומר בדברי סופרים מבדברי תורה. האומר: "אין תפילין", כדי לעבור על דברי תורה - פטור. "חמש טוטפות", להוסיף על דברי סופרים - חייב. גמ' אמר רבי אלעזר אמר רבי אשע"א: אינו חייב אלא על דבר שציקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע. ואין לנו אלא תפילין, אליבא דרבי יהודה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין פח, ב. [ברכות ד, ב. — כ].

פסוקה 53

304 בינה יתירה ניתנה באשה

"הקדוש ברוך הוא נתן לאישה בינה יתרה יותר מאשר לאיש." יש להבין כאן שהכוונה לתורה שבעל פה, למלכות הנקבית.

Niddah 45b:11-12 נדה מ"ה ב:י"א-י"ב

אמר רב חסדא: מאי טעמא דרבי? דכתיב 'ויוכן ה' [אלקים] את הצלע', מלמד שנתן הקדוש ברוך הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש. ואי"ה, שהוא מבצי לקה לכדריש לקיש, דאמר ריש לקיש משום רבי שמעון בן מנסיא: "ויוכן ה' [אלקים] את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאָהָ אֶל הָאָדָם" — מלמד שקלעה הקדוש ברוך הוא לתנה והביאה אצל אדם הראשון, שכן בכרפי הים קורין לקלעיתא — בנ"יתא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה מה, ב.

305 כה תברכו

"כה תברכו את בני ישראל." אלו מילות הפתיחה של הביאור שאליו מתייחסים כאן.

Numbers 6:23 במדבר ו:כ"ג

דבר אל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: Speak unto Aaron and unto his sons, saying: On this wise ye' shall bless the children of Israel; ye shall say unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

306 ואכלת ושבעת וברכת

"ואכלת ושבעת וברכת." זו דרישת התורה, שישאל מחמירים מעבר לה.

Deuteronomy 8:10 דברים ח':י

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: And thou shalt eat and be satisfied, and bless the L-RD thy G-d for the good land which He hath given thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ח, י.

307 והם דקדקו על עצמן עד כזית

ה' אומר: "איך לא אשא פנים לישראל? הרי כתבתי 'ואכלת ושבעת וברכת', והם מחמירים עם עצמם עד כזית."

Berakhot 20b:15 ברכות כ"ב:ט"ו

דַּרְשׁ רַב עֲזִירָא, זְמַנִּין אָמַר לֵה מַשְׁמִיָּה דְרַבִּי אַמִּי וְזְמַנִּין אָמַר לֵה מַשְׁמִיָּה דְרַבִּי אַסִּי: אָמְרוּ מִלְאָכֵי הַשָּׁרַת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ "אֲשֶׁר לֹא יֵשָׁא פָנִים וְלֹא יִקַּח שָׁחַד", וְהִלֵּא אֶתְּהָ נֹשֵׂא פָנִים לְיִשְׂרָאֵל, דְּכַתִּיב: "יֵשָׁא ה' פָּנָיו אֶלְיָי"? אָמַר לָהֶם: וְכִי לֹא אֲשָׂא פָנִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתַבְתִּי לָהֶם בְּתוֹרָה "וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", וְהֵם מְדַקְדָּקִים [על] עֲצָמָם עַד כְּזִית וְעַד כְּבִיצָה.

Rab 'Awira expounded (sometimes he said it in the name of R. Ammi and sometimes in the name of R. Assi) : The ministering angels spake before the Holy One, blessed be He, "L-rd of the universe ! It is written of Thee in Thy Torah, 'Who regardeth not persons nor taketh reward' (Deut. x. 17); but dost Thou not regard the person of Israel, for it is written, 'The L-rd lift up His countenance upon thee' (Num. vi. ... 26)?" He replied to them, "And should I not regard the

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות כ, ב.

308 "ואביה שמע את נדרה." אלו מילות הפתיחה של המאמר בלקוטי תורה, מטות, שמוכא כאן.

Numbers 30:5 במדבר ל':ה'

וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהִחְרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אִסֵּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

and her father heareth her vow, or her bond wherewith she hath bound her soul, and her father holdeth his peace at her, then all her vows shall stand, and every bond wherewith .she hath bound her soul shall stand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 54

309 קול דודי

"קול דודי, הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות." המאמר על פסוק זה מפרש שההרים והגבעות הם האבות והאימהות.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב':ח'

קוֹל דָּוִדִּי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבְעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

310 את שבתתי תשמרו

"את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה'." המאמר על פסוק זה בלקוטי תורה, בהר, מסתיים בפירוש "אני הוי" – כלומר, עצמותו של ה' היא הוי" עצמה, ולכן "הכול אחד".

Leviticus 26:2 ויקרא כ"ו:ב'

אֶת־שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירְאוּ אֲנִי ה'

Ye shall keep My sabbaths, and reverence My sanctuary: I .am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Pardes Rimonim (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Daf Shevui (CC0); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Midrash Tanhuma-Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם. בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Torat Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidische-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidische-parsha/)

מיוזם חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/8/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק